

สภาการจัดกิจกรรมเครือข่ายกลุ่มอมรินทร์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ

โดย

นางจุฑามาศ ศรีโมรา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง

ภาควิชาการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์และสังคม

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2551

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

สภาการจัดกิจกรรมเครือข่ายกลุ่มอมรินทร์ฯเพื่อการผลิตระดับอำเภอ

โดย

นางจุฑามาศ ศรีโสภา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง

ภาควิชาการศึกษาเพื่อการพัฒนามนุษย์และสังคม

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2551

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

**NETWORK ACTIVITIES OF GROUP FOR PRODUCTION CREDIT
AT AMPHUR LEVEL**

**By
Chuthamard Srimora**

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree

MASTER OF EDUCATION

Department of Education for Human and Social Development

Graduate School

SILPAKORN UNIVERSITY

2008

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้วิทยานิพนธ์เรื่อง “ สภาพการจัดกิจกรรม
เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ ” เสนอโดย นางจุฑามาศ ศรีโมรา เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษา
ต่อเนื่อง

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย ชินะตั้งกูร)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
วันที่.....เดือน..... พ.ศ.....

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชิตชงค์ นันทนานนตร
2. อาจารย์ ดร.ภัทรพล มหาจันทร์

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริบุญ จงวุฒิเวศย์)
...../...../.....

..... กรรมการ
(ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร.ยุวัฒน์ วุฒิเมธี)
...../...../.....

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชิตชงค์ นันทนานนตร)
...../...../.....

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.ภัทรพล มหาจันทร์)
...../...../.....

47251204 : สาขาวิชาการศึกษานักศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง

คำสำคัญ : การจัดการกิจกรรม/เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

จุฑามาศ ศรีโมรา : สภาพการจัดการกิจกรรม/เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ.

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : ผศ. ดร. ชิดชงค์ นันทนานนตร และ อ. ดร. ภัทรพล มหาจันทร์. 94 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาสภาพทั่วไปของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ และการจัดการกิจกรรมของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ จำนวน 199 คน ได้จากการสุ่มตัวอย่าง โดยวิธีแบบชั้นภูมิ และสุ่มตัวอย่างแบบง่ายโดยผู้ตอบแบบสอบถามคือ ประธานเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า

1. ข้อมูลทั่วไป

1.1 สถานภาพส่วนตัวของประธานเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 76.4 โดยมีอายุเฉลี่ย 44.5 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 52.3

1.2 เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอส่วนใหญ่ จัดตั้งมาแล้วไม่เกิน 6 ปี (พ.ศ. 2545-2551) แต่ละเครือข่ายมีจำนวนกลุ่มสมาชิกระหว่าง 16-20 กลุ่มเครือข่าย แรงจูงใจในการจัดตั้งเกิดจากการผลักดันของภาครัฐมากที่สุด วัตถุประสงค์สำคัญในการจัดตั้งเพื่อต้องการเป็นศูนย์กลางในการสร้างการเรียนรู้ และการบริหารจัดการทุนชุมชนมากที่สุด รายได้ของเครือข่ายมาจากการรับฝากเงินและการปล่อยสินเชื่อให้แก่สมาชิก และมีผลประโยชน์ตอบแทนสมาชิกในรูปของการยกระดับและขยายผลกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตมากที่สุด

2. การจัดการกิจกรรมของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ

การจัดการกิจกรรมของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ ประกอบด้วย การเรียนรู้ การลงทุน การจัดสวัสดิการ และการสร้างความเข้มแข็งของเครือข่าย พบว่า การจัดการกิจกรรมของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 2.56) ผลการวิเคราะห์เป็นรายด้านเรียงตามลำดับการจัดการกิจกรรม ดังนี้ ด้านการสร้างเสริมความเข้มแข็งของเครือข่าย (ค่าเฉลี่ย = 3.04) ด้านการเรียนรู้ (ค่าเฉลี่ย = 2.95) ด้านสวัสดิการ (ค่าเฉลี่ย = 2.29) และ ด้านการลงทุน (ค่าเฉลี่ย = 1.95)

ภาควิชาการศึกษานักศึกษาเพื่อการพัฒนาคนและสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2551

ลายมือชื่อนักศึกษา

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ 1. 2.

47251204 : MAJOR : ADULT AND CONTINUING EDUCATION

KEY WORDS : ACTIVITIES / PRODUCTIVITY SAVING GROUPS NETWORKS

CHUTHAMARD SRIMORA : NETWORK ACTIVITIES OF GROUP FOR PRODUCTION CREDIT AT AMPHUR LEVEL. THESIS ADVISORS : ASST. PROF. CHIDCHONG NANTANANATE , Ph.D. , AND PATTARAPON MAHAKAN, Ph.D. 94 pp.

The purpose of this research was to study general information of productivity saving groups networks at district level, and learning activities provided by networks. The sample group consisted of 199 productivity saving groups networks selected by stratified random sampling and simple random sampling. Presidents of the networks are representatives of the networks.

The instrument for this research was a questionnaire. The data was analyzed by using frequency, percentage, mean and standard deviation.

The results of the research were as follows :

1. General Information

1.1 Status of the presidents of the networks : 76.40 percent were male, average age was 44.5 years old and 52.3 percent completed secondary school level.

1.2 General information of the networks, it was found that most of the networks were established less than 6 years (B.E. 2545 – B.E. 2551) and contained 16-20 network groups. Motivation of the establishing was mostly from the encouragement of the government. The main objective of establishing the networks was to be the center of knowledge for members and to manage community fund. Most income was from money deposit and loan for members. The networks allocated benefits for members mostly by raising and expanding establishment of productivity saving groups.

2. Activities of the networks were categorized into learning, investment, welfare and network strengthening activities. It was found that overall activities were implemented in moderate level (mean = 2.56). Data was analyzed by each aspect ranking from frequently implemented activity to few ones ; network strengthening aspect (mean = 3.04), learning aspect (mean = 2.95), welfare aspect (mean = 2.29), and investment aspect (mean = 1.95).

Department of Education for Human and Social Development Graduate School, Silpakorn University Academic Year 2008

Student's signature

Thesis Advisors' signature 1.2.

กิตติกรรมประกาศ

รายงานวิจัยฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยดี โดยการให้คำปรึกษา ที่แนะนำจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชิดชงค์ ส. นันทนาเนตร และอาจารย์ ดร. ภัทรพล มหาจันทร์ อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้วิจัยขอกราบ ขอบพระคุณ ศาสตราจารย์พิเศษ ดร. ยุวัฒน์ วุฒิเมธี เป็นอย่างสูง ที่กรุณาช่วยเหลือตรวจสอบแก้ไข วิทยานิพนธ์มา โดยตลอดจนทำให้วิทยานิพนธ์สำเร็จลุล่วงด้วยดี ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วย ศาสตราจารย์ ดร. ศิริบุญ จงวุฒิเวศย์ ที่กรุณาเป็นประธานกรรมการ และขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ที่ ปรึกษาและคณาจารย์คณะศึกษาศาสตร์ทั้งในอดีตและปัจจุบันทุกท่าน ที่เคยให้ความรู้ คำแนะนำและ ให้โอกาสแก่ผู้วิจัย จนสามารถสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรของมหาวิทยาลัย

ขอบพระคุณ ผู้บังคับบัญชา และเพื่อนร่วมงานทุกท่านที่ให้การสนับสนุนและเป็นกำลังใจ แก่ผู้วิจัยตลอดมา ขอขอบคุณสำนักงานพัฒนาชุมชนทุกจังหวัด ที่ได้กรุณาประสานการจัดเก็บข้อมูล จนเรียบร้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คุณกิตติพงษ์ เกิดผล นักวิชาการชำนาญการพิเศษ และ คุณชนัทสรณ์ โพธิ์ปิ่นนักวิชาการชำนาญการ ที่ช่วยตรวจทานและให้คำแนะนำ จนทำให้ วิทยานิพนธ์ลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบคุณ คุณปานอัปสร เอมสถิตย์ คุณธนพร คล้ายกัน คุณอรพรรณ หิรัญบัญญัติ คุณเสาวภา บุญญาฤทธิ คุณระเบียบ จินดา คุณภาธิดา สมิง คุณกัญเกียรติ ญาติเสมอ และอีกหลาย ๆ ท่านที่ไม่ สามารถกล่าวนามได้ทั้งหมด ที่สนับสนุนและให้กำลังใจผู้วิจัยมาโดยตลอด

คุณค่าและคุณประโยชน์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเพื่อตอบแทนพระคุณ คณาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชา คุณบิดา มารดา ญาติพี่น้องและคนในครอบครัว ตลอดจน ผู้มีพระคุณทุกท่านที่ให้การสนับสนุนจนผู้วิจัยสำเร็จการศึกษา

จุฑามาศ ศรีโมรา

มหาวิทยาลัยศิลปากร

พฤษภาคม 2552

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญแผนภูมิ.....	ฎ
บทที่	
1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
ข้อคำถามการวิจัย	4
ขอบเขตของการวิจัย	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
นิยามศัพท์	6
กรอบแนวคิดในการวิจัย	7
2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
การเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้	8
ความหมายของการเรียนรู้	8
ความสำคัญของการเรียนรู้	9
ลักษณะของการเรียนรู้	9
รูปแบบการเรียนรู้	11
ประเภทของการเรียนรู้	12
การเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน	12
ลักษณะความรู้ของชุมชน	13
ความสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน	14
ลักษณะของกระบวนการเรียนรู้	14
การส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนระดับเครือข่าย	16

บทที่	หน้า
แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย.....	17
ความหมายของเครือข่าย.....	17
หลักสำคัญของเครือข่ายการเรียนรู้.....	23
การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้.....	24
กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต.....	25
แนวคิดกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต.....	25
หลักการและวัตถุประสงค์.....	25
กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตกับการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและสังคม.....	26
เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต.....	27
วัตถุประสงค์ของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต.....	28
การสร้างเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต.....	29
รูปแบบเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต.....	29
การบริหารเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต.....	31
เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ.....	33
กิจกรรมเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต.....	34
กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตกับการส่งเสริมสวัสดิการชุมชน.....	35
ตัวอย่างการดำเนินงานกองทุนสวัสดิการชาวบ้าน.....	37
การบริหารธุรกิจ.....	44
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	47
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	51
ระเบียบวิธีการวิจัย.....	51
ประชากรและตัวอย่างประชากร.....	51
กรอบที่ใช้ในการวิจัย.....	52
เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล.....	52
การสร้างเครื่องมือและหาประสิทธิภาพเครื่องมือ.....	54
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	55
การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	55

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	56
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ.....	56
ตอนที่ 2 การจัดกิจกรรมเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ.....	59
ตอนที่ 3 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ.....	67
5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	74
สรุปผลการวิจัย.....	74
อภิปรายผล.....	75
ข้อเสนอแนะ.....	80
ข้อเสนอแนะจากการวิจัย.....	80
ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป.....	80
บรรณานุกรม.....	81
ภาคผนวก.....	84
ประวัติผู้วิจัย.....	94

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	แสดงการสุ่มตัวอย่าง.....	52
2	ข้อมูลแสดงสถานภาพส่วนบุคคล.....	56
3	ข้อมูลทั่วไปของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ	57
4	การจัดกิจกรรมของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอในภาพรวม	59
5	การจัดกิจกรรมด้านการเรียนรู้.....	61
6	การจัดกิจกรรมด้านการลงทุน.....	63
7	การจัดกิจกรรมด้านสวัสดิการ.....	64
8	การจัดกิจกรรมด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่าย.....	65
9	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ.....	67

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่		หน้า
1	กรอบแนวความคิดในการวิจัย.....	7
2	เครือข่ายคู่.....	20
3	เครือข่ายเวดล้อมระหว่างบุคคล.....	21
4	เครือข่ายเวดล้อมที่ขยายออกไป.....	22
5	รูปแบบเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต.....	31
6	การเชื่อมโยง โครงสร้างของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต.....	32

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) มุ่งให้การพัฒนาประเทศไปสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” ตามยุทธศาสตร์การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ โดยให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างทุนของประเทศที่มีอยู่ ทั้งที่เป็นทุนทางสังคม ทุนทางเศรษฐกิจ และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีความเข้มแข็งและเชื่อมโยงกันเพื่อประโยชน์ในการพัฒนา โดยมีวัตถุประสงค์เสริมสร้างศักยภาพชุมชนให้เข้มแข็งเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย ด้วยกระบวนการเรียนรู้และการจัดการองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ พัฒนาเป็นแผนชุมชนเพื่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชนบนฐานของการพึ่งตนเองและการพึ่งพาซึ่งกันและกัน ในท้องถิ่น พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและคุณภาพชีวิตบนฐานความเข้มแข็งของชุมชนและการใช้ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ อย่างมีคุณภาพเพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน ลดรายจ่าย สร้างรายได้ และการแก้ปัญหาความยากจนอย่างบูรณาการ และเพื่อพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการอยู่ร่วมกันกับระบบนิเวศน์ได้อย่างเกื้อกูล สามารถอนุรักษ์ ฟื้นฟู เข้าถึงและใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน นำไปสู่สังคมที่น่าอยู่สงบสุขและสมานฉันท์ โดยกำหนดแนวทางการพัฒนา 3 ประการ คือ 1)การบริหารจัดการกระบวนการชุมชนเข้มแข็ง 2)การสร้าง ความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชน และ 3)การเสริมสร้างศักยภาพชุมชนในการอยู่ร่วมกันกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสันติและเกื้อกูลกัน

เพื่อตอบสนองยุทธศาสตร์ข้างต้น รัฐบาลจึงได้น้อมนำแนวทางของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจในระบบตลาดเสรี โดยเน้นให้ภาคเอกชนมีบทบาทนำและผนึกกำลังร่วมกับภาครัฐ และภาคประชาชน เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ภาคเศรษฐกิจทั้ง 3 ภาค

กรมการพัฒนาชุมชนในฐานะหน่วยภาครัฐที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชนบท และมีจุดแข็งด้านบุคลากรที่ทำงานใกล้ชิดกับประชาชนในทุกพื้นที่ทั่วประเทศ และดำเนินงานตามปรัชญา หลักการ วิธีการและกระบวนการพัฒนาชุมชน เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จเป้าหมายของการพัฒนาประเทศ ตามแนวนโยบายของรัฐ และเพื่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนเกิดผลสำเร็จและเกิด

ประโยชน์ต่อประชาชนอย่างแท้จริง กรมการพัฒนาชุมชนได้ปรับปรุงยุทธศาสตร์เพื่อผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบการบริหารงานเพื่อการพัฒนาชุมชน ในช่วง พ.ศ. 2551-2554 มุ่งเน้นการใช้ประโยชน์จากทุนของชุมชนที่มีอยู่อย่างหลากหลาย เป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงสร้างความแตกต่าง (Differentiation) และมูลค่าเพิ่ม (Value added) พัฒนาไปสู่ชุมชนที่เข้มแข็งอย่างยั่งยืน

ในการพัฒนาทุนชุมชน กรมการพัฒนาชุมชนมีแนวคิดสำคัญ 2 ประการ คือ เรื่องทุนชุมชนและกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต โดยมีเป้าประสงค์ให้ชุมชนมีความมั่นคงทางด้านทุนชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ซึ่งเป็นกองทุนที่ชุมชนเป็นเจ้าของบริหารจัดการโดยชุมชน ยึดหลักคุณธรรม 5 ประการ คือ ความซื่อสัตย์ (Honest) ความเสียสละ (Sacrifice) ความรับผิดชอบ (Responsibilities) ความเห็นอกเห็นใจ (Caring) และความไว้วางใจ (Trusting) (แผนยุทธศาสตร์ กรมการพัฒนาชุมชน 2551 : 25-30)

จากแนวคิดสำคัญเรื่องทุนชุมชนและกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ซึ่งเป็นกิจกรรมที่กรมการพัฒนาชุมชนได้ดำเนินการมาเป็นระยะเวลานานกว่า 30 ปี และเป็นที่ยึดกันโดยแพร่หลายแทบทุกหมู่บ้านชุมชน มีหลายองค์กรได้นำแนวคิดดังกล่าวไปต่อยอดและขยายผล ก่อเกิดเครือข่ายกิจกรรม ที่นำไปสู่การสร้างชุมชนเข้มแข็งดังปรากฏให้เห็นโดยทั่วไป

เนื่องจากทุนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้การดำเนินงานในเรื่องต่าง ๆ ประสบผลสำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการประกอบกิจการของประชาชนและชุมชนในชนบทซึ่งเป็นฐานรากของประเทศ และคนในชนบทที่ยากจนส่วนใหญ่ขาดโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุน โดยเฉพาะทุนในระบบ การดำเนินการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เป็นรูปแบบของการบริหารจัดการทุนที่นำทุนสู่ภาคประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะการส่งเสริมให้ประชาชนในชนบท รู้จักการระดมทุนเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการแก้ไขปัญหา การขาดแคลนเงินทุน เพื่อให้มีแหล่งเงินทุนในการประกอบอาชีพ ปลดปล่อยหนี้สิน ปล่อยเงิน จำนอง จำน่า ทรัพย์สิน หรือ ความเดือดร้อนต่างๆ รวมทั้งการจัดสวัสดิการให้กับครอบครัวและชุมชน

ปัจจุบันมีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตทั่วประเทศ มากกว่า 38,000 กลุ่ม มีสมาชิกกว่า 3.7 ล้านคน และมีเงินทุนหมุนเวียนในชุมชนกว่า 8,000 ล้านบาท (กรมการพัฒนาชุมชน 2548 : 5) จึงนับว่าเป็นกลุ่มองค์กร ที่เก่าแก่และเป็นที่พึ่งของคนในชุมชนมานาน ทำให้มีประสบการณ์และองค์ความรู้มากมาย ที่สามารถนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันได้ไม่มีวันหมดสิ้น ขณะเดียวกันกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตของกรมการพัฒนาชุมชน ได้มีการดำเนินงานในรูปแบบของเครือข่ายระดับต่างๆ ได้แก่ เครือข่ายระดับตำบล ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ระดับเขต และระดับประเทศ ซึ่งบางแห่งก็ได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล โดยใช้ชื่อเรียกต่างๆ กันไป เช่น เครือข่าย ชมรม หรือ สมาคม

เป็นต้น และเป็นที่น่าประหลาดใจโดยทั่วไปว่า กระบวนการจัดตั้งเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในหลาย ๆ พื้นที่ของประเทศ เป็นกระบวนการที่ใช้ทุนในชุมชนเป็นหลัก มีการใช้ทุนในชุมชน ดำเนินการทั้งทุนเศรษฐกิจและทุนทางวัฒนธรรม รวมทั้งใช้การมีส่วนร่วมและกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันกล่าวคือ มีการระดมทุนทางเศรษฐกิจที่เป็นตัวเงินในรูปของเงินสัจจะสะสมรายเดือน กรณีที่เป็นเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ ก็จะระดมทุนจากกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับหมู่บ้านที่เป็นสมาชิกเครือข่ายมาเป็นทุนในการดำเนินงาน การใช้ทุนทางสังคมก็เช่นกัน กล่าวคือ ในการก่อตั้งเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ได้มีการใช้ทุนทางสังคมหลายอย่าง เช่น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับหมู่บ้านซึ่งมีแกนนำในการก่อตั้ง และแกนนำดังกล่าว ได้ไปส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับหมู่บ้านอีกมากมาย ซึ่งถือว่าเป็นการสร้างทุนทางสังคมให้ขยายเพิ่มเติมขึ้นจากเดิม ทั้งยังช่วยให้หมู่บ้าน ชุมชนต่าง ๆ มีความเข้มแข็งด้านทุนทางสังคมเพิ่มขึ้นอีกด้วย และการใช้ทุนทางวัฒนธรรม เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต มีกิจกรรมหลาย ๆ อย่างที่เป็นภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของครอบครัวและชุมชน โดยเฉพาะการส่งเสริมและพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาต่าง ๆ ให้เกิดเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้กับชุมชนขึ้นมากมาย ได้แก่ การส่งเสริมให้คนในชุมชนมีการรวมตัวกันในกลุ่มอาชีพ โดยให้การอุดหนุนเงินทุนฝึกอบรม การพัฒนาผลิตภัณฑ์ ส่งเสริมช่องทางการตลาด ตลอดจนสร้างการเรียนรู้แก่สมาชิกในรูปแบบต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดรายได้แก่ ครอบครัวและชุมชน นอกจากนั้น เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตยังมีกิจกรรมอื่น ๆ อีกมากมายที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ ที่มีบทบาทส่งเสริมการทำงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับหมู่บ้าน ทำให้เกิดกิจกรรมในด้านต่าง ๆ อาทิ กิจกรรมด้านการลดรายจ่าย ได้แก่ บริการกู้ยืมเงิน ซึ่งมีการดำเนินการทุกกลุ่ม กิจกรรมศูนย์สาธิตการตลาดหรือร้านค้าชุมชน โรงสีข้าว ปั่นน้ำมัน เป็นต้น กิจกรรมด้านเพิ่มรายได้ ได้แก่ กิจกรรมด้านกลุ่มอาชีพ ฝูงจาง และกิจกรรมสงเคราะห์ชุมชน เช่น ธนาคารข้าวเป็นกิจกรรมที่ช่วยเหลือผู้ขาดแคลนในชุมชน นอกจากนั้น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตแต่ละกลุ่ม ยังมีการจัดสรรเงินจากผลกำไรเพื่อเป็นสาธารณประโยชน์และสวัสดิการชุมชนในด้านต่าง ๆ เช่น การฌาปนกิจศพ การให้ทุนการศึกษา บูรณะวัด โรงเรียน ปรับปรุงสาธารณประโยชน์ และสิ่งแวดล้อมในชุมชน และอื่น ๆ

จะเห็นได้ว่าเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ มีบทบาทสำคัญหลายประการในการสนับสนุนทุนให้แก่สมาชิก กล่าวคือ บทบาทในการประสานแหล่งทุน เช่น ประสานกับธนาคารเพื่อใช้บริการสินเชื่อ จัดทำโครงการขอรับการสนับสนุนจากภายนอกในนามเครือข่ายฯ หรือ บทบาทในการจัดหาทุนมาสนับสนุนสมาชิก โดยการระดมทุนภายใน ได้แก่ การรับฝากเงินสัจจะสะสมจากกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่เป็นสมาชิกเครือข่ายฯ และนำมาบริการแก่กลุ่มที่ขาด

แคลน นอกจากนั้นเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ ยังมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนส่งเสริมการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนหรือเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนอีกด้วย

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า การทำงานรูปเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเป็นการผนึกกำลังประสานและเชื่อมโยงความร่วมมือกันระหว่าง กลุ่มองค์กร ในระดับต่าง ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำงาน การระดมทรัพยากร หรือแลกเปลี่ยนทรัพยากรในด้านต่างๆ ระหว่างกัน จึงมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างแท้จริง หากเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต มีศักยภาพสามารถเป็นแกนนำในการบริหารจัดการทุนชุมชนด้วยแล้ว ย่อมทำให้ชุมชนมีความมั่นคงทางด้านทุนชุมชน ก่อให้เกิดชุมชนเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนตลอดไป

และเนื่องจากการศึกษาการจัดกิจกรรมของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ ได้มีผู้ทำการศึกษาเฉพาะบางพื้นที่เท่านั้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาสภาพการจัดกิจกรรมของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอในภาพรวมของประเทศ ซึ่งยังไม่มีผู้ใดเคยทำการศึกษามาก่อน เพื่อนำไปเป็นข้อมูล และแนวทางในการจัดกิจกรรมสำหรับ เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอหรือองค์กรชุมชนอื่น ๆ ที่มีลักษณะการดำเนินงาน ที่ใกล้เคียงกัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อให้ทราบข้อมูลทั่วไปของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ
2. เพื่อให้ทราบสภาพการจัดกิจกรรมของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับ

อำเภอ

ข้อคำถามการวิจัย

1. เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอมีสภาพทั่วไปเป็นอย่างไร
2. เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอมีสภาพการจัดกิจกรรมในภาพรวมและรายด้าน เป็นอย่างไร

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาข้อมูลทั่วไปและสภาพการจัดกิจกรรมของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างประชากร

2.1 ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เครื่องข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ จำนวน 877 เครื่องข่าย โดยผู้ตอบแบบสอบถาม คือ ประธานเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ

2.2 กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จำแนกด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) และสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) ตามภูมิภาค โดยคำนวณจาก ตารางสำเร็จรูป เครซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ได้เครื่องข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอตัวอย่าง 266 เครื่องข่าย คิดเป็นร้อยละ 30.33 จากประชากรทั้งหมด 877 เครื่องข่าย ได้ประธานเครื่องข่ายเป็นประชากรตัวอย่าง 266 คน แล้วนำมาสุ่มตัวอย่างแบบง่ายด้วยวิธีจับฉลาก โดยทำฉลากชนิดเดียวกัน และให้หมายเลขกำกับรายชื่อของหน่วยประชากรที่จะศึกษา โดยนำฉลากใส่ภาชนะเคล้าให้ทั่วแล้วจับฉลากขึ้นมาทีละใบจนครบตามจำนวนที่ต้องการ โดยจับแบบไม่แทนที่ ดังแสดงในตารางที่ 1

3. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

3.1 กรอบที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

3.1.1 ข้อมูลทั่วไปของเครื่องข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม และข้อมูลทั่วไปของเครื่องข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ

3.1.2 การจัดกิจกรรมของเครื่องข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ แบ่งเป็น 4 ด้าน คือ ด้านการเรียนรู้ ด้านการลงทุน ด้านสวัสดิการ และด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครื่องข่าย

1. ด้านการเรียนรู้ ประกอบด้วย การประชุม การฝึกอบรม/สัมมนา การศึกษาดูงาน และการเรียนรู้จากการปฏิบัติ

2. ด้านการลงทุน ประกอบด้วย ด้านบริการ และด้านการผลิต

3. ด้านสวัสดิการ ประกอบด้วย ด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และด้านสงเคราะห์ชุมชน

4. ด้านเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครื่องข่าย ประกอบด้วย การจัดการภายในเครื่องข่าย กระบวนการทำงานของเครื่องข่าย การสื่อสารและสร้างความสัมพันธ์ และการสนับสนุนจากภายนอก

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. นำผลจากการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางสนับสนุนหรือพัฒนาการดำเนินงานเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการศึกษาวิจัยเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในด้านการบริหารจัดการเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกัน ผู้วิจัยได้ให้ความหมายของคำศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย ดังต่อไปนี้

เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ หมายถึง การรวมตัวกันของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับตำบลหลายๆกลุ่มรวมกันเป็นเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ เพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งอาจมีชื่อเรียกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ของแต่ละเครือข่าย เช่น เครือข่าย ชมรม/สหพันธ์/สมาคมหรือเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่ได้รับการสนับสนุน กระบวน การจัดตั้งตามแนวทางของกรมการพัฒนาชุมชน

การจัดกิจกรรมของเครือข่ายฯ หมายถึง การดำเนินกิจกรรมของคณะกรรมการและสมาชิกเครือข่ายมีการดำเนินกิจกรรมด้านต่างๆ ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ กิจกรรมการเรียนรู้ของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ ด้านการลงทุน ด้านสวัสดิการ และด้านความเข้มแข็งของเครือข่าย

กิจกรรมด้านการเรียนรู้ หมายถึง กิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ที่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แก่ คณะกรรมการและสมาชิก ได้แก่ การประชุม การฝึกอบรม/สัมมนา การศึกษาดูงาน และการเรียนรู้จากการปฏิบัติ

กิจกรรมด้านการลงทุน หมายถึง กิจกรรมในรูปแบบการลงทุนของเครือข่ายฯ เพื่อให้บริการแก่สมาชิกรวมทั้งมุ่งแสวงหาผลกำไรจากการลงทุนเชิงธุรกิจ เพื่อนำมาใช้ในการดำเนินงานของเครือข่าย เช่น ด้านบริการ เช่น การออม การให้สินเชื่อ และการรับซื้อผลผลิตจากสมาชิก ด้านการผลิต เช่น การจัดตั้งโรงงานผลิตสินค้าอื่น ๆ ที่ไม่ใช่การเกษตร การตั้งโรงสี การตั้งโรงงานผลิตหรือแปรรูปสินค้าการเกษตร

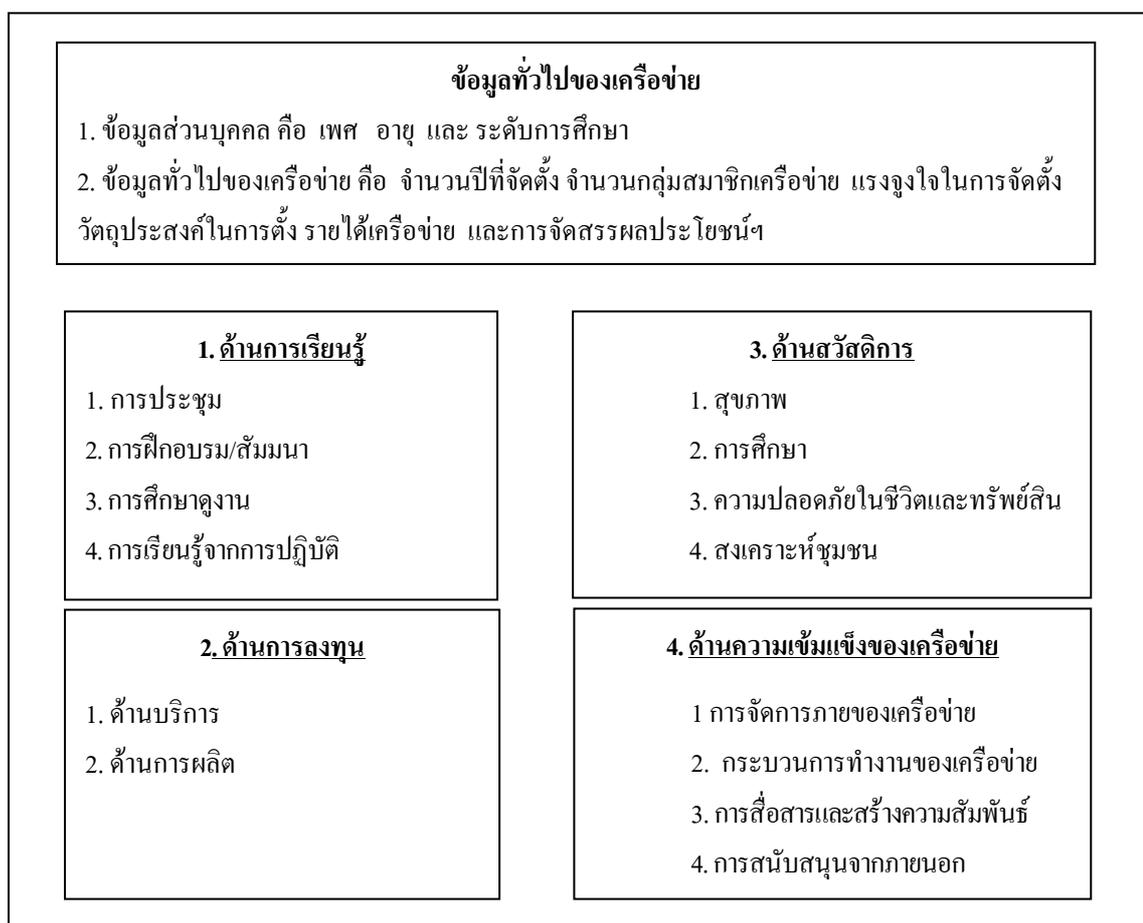
กิจกรรมด้านสวัสดิการ หมายถึง การดำเนินกิจกรรมช่วยเหลือสมาชิกและชุมชน โดยมีการจัดสรร ผลกำไรเป็นทุนดำเนินการ ประกอบด้วย สวัสดิการด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ด้านสงเคราะห์ชุมชน

กิจกรรมด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่าย หมายถึง กิจกรรมเครือข่ายเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในด้าน การจัดการภายในเครือข่าย กระบวนการทำงานของเครือข่าย การสื่อสาร และสร้างความสัมพันธ์ และการสนับสนุนจากภายนอก

เครือข่าย ฯ หมายถึง เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ

กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

กรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดและเนื้อหาในการวิจัยโดยได้นำแนวคิดและหลักการของการจัดกิจกรรมของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ และจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิตระดับจังหวัด โดย ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและการวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อ เป็นพื้นฐานและเป็นแนวทางในการศึกษา เพื่อนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา ดังนี้

1. การเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้
2. แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย
3. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตและเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต
4. เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตกับการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน
5. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตกับสวัสดิการชุมชน
6. การบริหารธุรกิจ
7. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้

ความหมายของการเรียนรู้

นักการศึกษาและนักจิตวิทยาหลายท่าน ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ (Learning) ไว้หลายความหมาย และมีความหมายคล้ายคลึงกัน ดังนี้ (สนธยา พลศรี 2550 : 1-3)

การเรียนรู้ เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างถาวร อันเป็นผลจากประสบการณ์ของบุคคลซึ่งอาจจะไม่เกิดขึ้นในทันที แต่จะค่อย ๆ เกิดขึ้นในอนาคตก็ได้ (Lahey 2001)

การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือความสามารถให้เป็นไปตามที่กำหนดอย่างคงทนถาวร ซึ่งเกิดจากการปฏิบัติหรือจากประสบการณ์ในรูปแบบอื่น ๆ (Schunk 1991)

การเรียนรู้ คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างถาวร เนื่องมาจากการได้รับประสบการณ์ ไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงชั่วคราวที่เป็นผลมาจากการงู้อใจ การเหนี่ยวนำ ภูมิภาค ไรศกัยใช้เจ็บหรือฤทธิ์ยาต่าง ๆ (Coon 1994)

การเรียนรู้ เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องของพฤติกรรม ซึ่งเป็นผลจากการได้รับประสบการณ์และการฝึกอบรมจนทำให้พฤติกรรมของบุคคลเปลี่ยนไปอย่างถาวร ทั้งนี้ไม่รวมถึง

การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เพิ่มขึ้นเนื่องจากสาเหตุอื่น เช่น วุฒิภาวะ หรือ พฤติกรรมที่เกิดจากการตอบสนองการเรียนรู้ เป็นกระบวนการในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเนื่องมาจากประสบการณ์ที่บุคคลได้รับมา ดังนั้นการเรียนรู้จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น โดยการเรียนรู้ทำให้เกิดประสบการณ์และทำให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต (น้ำทิพย์ วิภาวิน 2547 : 6)

จากความหมายของการเรียนรู้ที่กล่าวมาแล้วอาจสรุปได้ว่า การเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงความรู้ ทักษะ เจตคติและพฤติกรรมของบุคคลอย่างถาวร อันเป็นผลจากคุณภาพของสมอง ประสบการณ์ การอบรม และกระบวนการเรียนรู้ของบุคคลไม่ใช่เกิดจากสาเหตุอื่น ๆ จะเห็นได้ว่าการเรียนรู้มีความหมาย ครอบคลุมทั้งกระบวนการเรียนรู้ คือ การดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน และเป็นผลของการเรียนรู้ คือ ความรู้ ความเข้าใจในสาระต่างๆ

ความสำคัญของการเรียนรู้

การเรียนรู้ ทำให้มนุษย์มีชีวิตรอดเพราะช่วยให้มนุษย์รู้จักการนำปัจจัยที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตมาใช้ประโยชน์ ทำให้เกิดความรู้หรือศาสตร์ต่าง ๆ (Sciences) ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มนุษย์นำไปใช้ในการพัฒนาตนเองให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เช่น การรู้จักสร้างความสัมพันธ์หรือรู้จักใช้ชีวิตร่วมกับบุคคลอื่นในสังคม การพัฒนาทักษะในด้านต่าง ๆ เป็นต้น ทำให้มนุษย์สามารถสร้างกิจกรรมต่างๆ ที่เหมาะสมขึ้นใช้ในสังคม ทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจและสร้างวิธีการป้องกันและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของมนุษย์ ทั้งปัญหาส่วนบุคคลและปัญหาของสังคมส่วนรวม ทำให้เกิดการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม การส่งสมทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์และสังคมมนุษย์ ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจระหว่างมนุษย์ และสร้างความสัมพันธ์อันดี ทั้งในสังคม ทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ด้วยรูปแบบและวิธีการต่างๆ และทำให้มนุษย์มีความรู้ความเข้าใจในปัจจุบันและเตรียมการไปสู่อนาคตได้ล่วงหน้า (สนธยา พลศรี 2550 : 27-28)

ลักษณะของการเรียนรู้

จากความหมายของการเรียนรู้ ธรรมชาติของการเรียนรู้ สาเหตุของการเรียนรู้ การศึกษาเกี่ยวกับการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้และหลักการเรียนรู้ พบว่าการเรียนรู้มีลักษณะสำคัญดังต่อไปนี้

1. มีลักษณะเป็นกระบวนการ (Process) คือ การเรียนรู้เกิดขึ้นเป็นขั้นตอนหลายขั้นตอนที่ต่อเนื่องกันตามลำดับ ไม่ใช่เกิดขึ้นเพียงขั้นตอนเดียวหรือขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งเท่านั้น

2. การเรียนรู้มีความหมายครอบคลุมถึงการรับรู้ (Perception) การเข้าใจ (Comprehension) และการปรับเปลี่ยน (Transformation) เช่น การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การปรับเปลี่ยนวิธีคิด (Conceptualization) การปรับเปลี่ยนระบบค่านิยม (Values) เป็นต้น

3. การเปลี่ยนแปลง ในด้านความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) เจตคติ (Attitude) และพฤติกรรมต่าง ๆ (Behaviors) ของบุคคล

4. การเกิดการเรียนรู้เป็นผลจากประสบการณ์ (Experiences) และกระบวนการเรียนรู้ของบุคคล (Learning Process) กล่าวคือ ประสบการณ์และกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในครั้งนี้จะ เป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ในครั้งต่อไป ไม่ใช่เป็นผลของความเจริญเติบโตของร่างกาย ความเจ็บป่วย ความอ่อนเพลีย ฤทธิ์ของยาและการเสพติดต่างๆ

5. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกิดขึ้น เป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งในทิศทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม หรือถดถอยจากเดิมก็ได้ เป็นการเปลี่ยนแปลงเพียงบางส่วนหรือทั้งหมดก็ได้

6. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เป็นผลจากการเรียนรู้เป็นแบบถาวรหรือค่อนข้างถาวร ไม่ใช่เกิดขึ้นเพียงครั้งคราวแล้วไม่เกิดพฤติกรรมนั้นอีก

7. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เป็นผลจากการเรียนรู้ต้องใช้เวลา คือ ไม่เกิดขึ้นในทันทีทันใด แต่จะเกิดขึ้นอย่างช้าๆ แบบค่อยเป็นค่อยไป

8. ประสบการณ์ที่มีผลต่อการเรียนรู้ เป็นทั้งประสบการณ์ตรงและประสบการณ์ทางอ้อม ประสบการณ์ตรงคือประสบการณ์ที่บุคคลได้รับด้วยตนเองหรือการฝึกฝนด้วยตนเอง ส่วนประสบการณ์อ้อมเป็นประสบการณ์ที่บุคคลไม่ได้รับด้วยตนเอง แต่รับผ่านจากบุคคลหรือสิ่งต่างๆ เช่น ครูหรือผู้สอน เอกสารตำรา สื่อต่างๆ สื่อสารมวลชน เป็นต้น

9. การเรียนรู้ไม่ใช่วุฒิภาวะ (Maturation) แต่ต้องอาศัยวุฒิภาวะ กล่าวคือ บุคคลจะมีพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาในแต่ละวัยที่เป็นเป็นไปตามธรรมชาติไม่ใช่ การเรียนรู้ เช่น การก๊อบ การคลาน การยืน การเดิน การวิ่ง เป็นต้น แต่บุคคลที่มีความสามารถในการเรียนรู้จำเป็นต้องอาศัยวุฒิภาวะที่เพียงพอด้วย

10. เกิดขึ้น โดยไม่เลือกสถานที่และเวลา โดยเหตุบังเอิญหรือการตั้งใจ แต่ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่เหมาะสม และความพร้อมในการเรียนรู้ของบุคคลเป็นสำคัญ

11. เกิดขึ้นได้โดยมีผู้สอนหรือไม่ต้องมีผู้สอนก็ได้ คือ เกิดจากการสอนของบุคคลอื่น หรือปรากฏการณ์ธรรมชาติก็ได้

12. บุคคลมีระยะเวลาของการเรียนรู้ในเรื่องเดียวกันไม่เท่ากัน บางคนใช้เวลาน้อย แต่บางคนต้องใช้เวลามาก เนื่องจากความแตกต่างระหว่างบุคคล ทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน

13. การเกิดการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลจะแตกต่างกันไปตามลักษณะของบุคคล วิธีการเรียนรู้ และความพร้อมของแต่ละบุคคล

14. เกิดขึ้นตลอดชีวิตของบุคคล เพราะมีความรู้อีกมากที่บุคคลยังไม่รู้และมีความจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้เพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิต

15. ผลของการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับความสามารถในการเรียนรู้ของบุคคล ซึ่งแตกต่างกันออกไป บุคคลแต่ละคนจึงเกิดการเรียนรู้ในเรื่องเดียวกันที่ไม่เท่าเทียมกัน

16. ไม่สามารถสังเกตหรือมองเห็นการเกิดการเรียนรู้ได้โดยตรง แต่จะรู้ได้จากพฤติกรรมที่ผู้เรียนแสดงออกมา ซึ่งสามารถรู้ได้ด้วยการสังเกตและการใช้เครื่องมือตรวจสอบ เช่น ความสามารถในการทำบางสิ่งบางอย่าง เป็นต้น

17. การเรียนรู้จะประสบผลสำเร็จเมื่อผู้เรียนมีความมุ่งหมาย ความต้องการ ความสนใจในการเรียนและเป็นผู้เรียนด้วยตนเอง

18. การเสริมแรง (Reinforcement) เป็นสิ่งกระตุ้นหรือจูงใจที่สำคัญให้บุคคลเกิดความต้องการที่จะเรียนรู้

19. การเรียนรู้ที่แท้จริง จะเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนได้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือได้รับในสิ่งที่ต้องการแล้ว

20. การเรียนรู้ช่วยในการปรับตัวของบุคคล ทำให้บุคคลรู้จักปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ และดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้

จะเห็นได้ว่าการเรียนรู้มีลักษณะหลายประการ การจะเสริมสร้างความรู้ให้กับบุคคลจึงต้องให้ความสำคัญต่อลักษณะของการเรียนรู้ดังกล่าว และนำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างเสริมความรู้ให้กับบุคคลด้วย จึงจะทำให้การเรียนรู้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ต้องการ

รูปแบบของการเรียนรู้

เดวิด โคลบ (David Kolb) ได้ศึกษาเรื่องรูปแบบของการเรียนรู้และเสนอว่าสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 รูปแบบ คือ การเรียนรู้แบบนักทฤษฎี นักวิเคราะห์ นักปฏิบัติ และนักกิจกรรม ดังนี้ (สุวิทย์ มูลคำ และคณะ 2543 : 59-65)

1. การเรียนรู้แบบนักทฤษฎี เป็นการเรียนรู้ในลักษณะของแนวความคิดและทฤษฎีซึ่งเป็นนามธรรม ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดีที่สุดเมื่อสิ่งที่เรียนนั้นเป็นส่วนหนึ่งของระบบ ไม่นิยมที่จะให้บุคคลตัดสินใจลงความเห็นและเผชิญกับความคิดที่หลากหลาย เมื่อเผชิญปัญหา ก็จะวิเคราะห์และจัดเข้าสู่แบบแผนข้อสันนิษฐานหรือจะเรียนรู้ได้ดีที่สุด เมื่อตนเองสามารถสร้างความสัมพันธ์กับสิ่งที่เรียนรู้กับรูปแบบแนวคิดทฤษฎีได้

2. การเรียนรู้แบบนักวิเคราะห์ เป็นการเรียนรู้ในลักษณะของการทบทวน สังเกต ไตร่ตรองอย่างรอบคอบ ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดีที่สุดเมื่อมีโอกาสมีระยะเวลาในการทบทวน ไตร่ตรอง ต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น จะเก็บข้อมูลทั้งจากข้อมูลปฐมภูมิและจากผู้อื่นจะพิจารณาอย่างถ่องแท้ก่อน จะสรุป มีความระมัดระวังในการสรุปหรือยืดหยุ่นเวลาลงความเห็นให้ออกไปให้นานที่สุดเท่าที่จะทำได้ ชอบสังเกตผู้อื่น ฟังผู้อื่นก่อนที่จะสนับสนุนหรือเสริมความคิด ถ้าต้องการแสดงความคิดเห็น หรือลงมือปฏิบัติ จะต้องมามีข้อมูลทั้งระดับกว้างและระดับลึกหรือจะเรียนรู้ได้ดีที่สุดเมื่อมีเวลาคิด ทบทวนและไม่ต้องตัดสินใจอย่างรวดเร็ว

3. การเรียนรู้แบบนักปฏิบัติ เป็นการเรียนรู้ในลักษณะที่เป็นการวางแผนและลงมือ ทดลอง ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดีที่สุดเมื่อเห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหา กับปัญหาหรือโอกาสใน การทำงาน ชอบแสดงความคิดใหม่ ๆ และทดลองเพื่อตรวจสอบว่าปฏิบัติจริงได้หรือไม่ ชอบ อภิปรายและแสวงหาวิธีการที่หลากหลาย ชอบแก้ปัญหาที่แท้จริงในสถานการณ์จริงและมีความพึง พอใจมากถ้าหากแก้ไขปัญหานั้นได้สำเร็จหรือทำงานได้ผล โดยสรุปคือผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดีที่สุดเมื่อ สามารถมองเห็นผลประโยชน์และวัตถุประสงค์ของสิ่งที่กำลังเรียน

4. การเรียนรู้แบบนักกิจกรรม เป็นการเรียนรู้ในลักษณะที่ผู้เรียนได้เข้าไปมีส่วนร่วมใน การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้รับรู้ข้อมูลที่เป็นรูปธรรมและเข้าใจได้อย่างรวดเร็ว ชอบ ประสบการณ์ใหม่ๆ ที่ท้าทาย ใจกว้าง ไม่ขี้สงสัย มีความกระตือรือร้น โดยเฉพาะกิจกรรม ที่ใช้ ระยะเวลาสั้นซึ่งผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดีที่สุด เมื่อเป็นผู้ลงมือทำกิจกรรมและได้เข้าร่วมกิจกรรมอย่าง รวดเร็ว สนุกสนานกับประสบการณ์ใหม่ๆ

ประเภทของการเรียนรู้

การแบ่งประเภทของการเรียนรู้ตามแหล่งที่มาของความรู้ในองค์การ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มความรู้ ดังนี้ (นิสคาร์ก เวชยานนท์ 2541 : 1)

กลุ่มที่ 1 การเรียนรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ การคาดคะเนและผลของการสะท้อนกลับ มี 3 ประเภท ดังนี้

1. การเรียนรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในอดีต (Adaptive Learning) และผลของการ สะท้อนกลับ (Reflection) ของความคิดและความรู้ ซึ่งการเรียนรู้ของมนุษย์จะเกิดจากการคิด การลง มือกระทำและการสะท้อนกลับ ทำให้เกิดความเข้าใจเพิ่มมากขึ้น

2. การเรียนรู้จากการคาดคะเน (Anticipatory Learning) เป็นกระบวนการหาความรู้จาก การคาดคะเนว่าความรู้อะไรจะเป็นสิ่งที่ต้องการในอนาคต (Vision Action – Reflection Approach)

3. ความรู้ที่เกิดจากผลของการสะท้อนกลับ (Generative Learning) เป็นความรู้ที่เกิดจากผลของการสะท้อนกลับ นำไปสู่การวิเคราะห์ และเกิดความคิดสร้างสรรค์ใหม่ (Creativity)

กลุ่มที่ 2 การเรียนรู้ในกรอบขององค์การเดิม การเปลี่ยนแปลงกรอบแนวความคิดเดิมขององค์การและการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงองค์การให้ดีขึ้น มี 3 ประเภท ดังนี้

1. การเรียนรู้ในกรอบขององค์การเดิม (Single-Loop Learning) เป็นการเรียนรู้ที่อยู่ในกรอบขององค์การเดิมที่เกี่ยวกับงานประจำ กฎ ระเบียบขององค์การ ความผิดพลาดที่เกิดขึ้นจะแก้ไขโดยใช้แนวความคิดขององค์การ จัดเป็นการเรียนรู้ในระดับต่ำสุด

2. การเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงกรอบแนวคิดเดิมขององค์การ (Double-Loop Learning) เป็นการเรียนรู้ที่ไม่ยึดติดอยู่กับกรอบแนวคิดเดิมขององค์การ แต่เป็นการเรียนรู้ในรูปแบบใหม่ที่แตกต่างไปจากกรอบแนวความคิดเดิม

3. การเรียนรู้ที่ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงองค์การให้ดีขึ้น (Deutero Learning) เป็นการเรียนรู้ที่จะช่วยปรับปรุงเปลี่ยนแปลงองค์การให้ดีขึ้น โดยเปลี่ยนแปลงแนวความคิดเดิมตามที่ต้องการให้เกิดขึ้น

กลุ่มที่ 3 การเรียนรู้ที่เกิดจากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในองค์การ และสมาชิกในองค์การร่วมมือกันแสวงหาความรู้เพื่อแก้ไขและพัฒนาองค์การ (Action Learning) เป็นการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงความคิดเดิมหรือการเปลี่ยนแปลงโดยใช้แนวความคิดใหม่

การเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน

การเรียนรู้นอกจากจะมีความสำคัญต่อบุคคลทั่วไปแล้ว ยังมีความสำคัญอย่างมากต่อคนและชุมชน เพราะการเรียนรู้ ความเข้าใจในการดำรงชีวิตส่วนตัวและร่วมกับบุคคลอื่น การเพิ่มพูนทักษะต่าง ๆ การปรับเปลี่ยนเจตคติที่เหมาะสม เป็นต้น การเรียนรู้ในชุมชนมีหลายประเภทและหลายวิธีการ แต่การเรียนรู้ที่สำคัญและมีผลต่อการพัฒนาชุมชนและเครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน คือ การเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน นักพัฒนาจึงต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถดำเนินการให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

ลักษณะความรู้ของชุมชน

ความรู้ของชุมชนหรือความรู้ท้องถิ่น มีลักษณะ 4 ประการ ดังนี้

1. เป็นความรู้ในเชิงปฏิบัติ เพื่อตอบปัญหาบางอย่างในเชิงปฏิบัติ เช่นการประกอบอาชีพ การอยู่อาศัย การรักษาโรค เป็นต้น ที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตในชุมชนโดยการบรรลุสัมฤทธิ์ผลในเรื่องนั้น ๆ คือ ผลลัพธ์ของการเรียนรู้

2. เป็นความรู้ที่เกี่ยวกับศาสนธรรม คือมีพื้นฐานมาจากหลักของศาสนา เกี่ยวกับมุมมองต่อโลกหรือต่อชีวิตที่ใช้ความรู้ในเชิงเมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน แบ่งปันกัน ไม่ใช่เพื่อการแข่งขัน

3. ไม่อ้างความเป็นสากล คือไม่อ้างว่าความรู้ของชุมชนในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเหมือนกันหมดทั้งโลก แต่เป็นความรู้ที่ตอบปัญหาเฉพาะชุมชนท้องถิ่นของตน ไม่มีทฤษฎีตายตัว ถ้าชุมชนอื่นจะเอาไปใช้ต้องประยุกต์ให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชน เพราะชุมชนแต่ละชุมชนมีบริบทของตนเองที่แตกต่างจากชุมชนอื่น ๆ

4. มักจะไม่อยู่ในรูปของลายลักษณ์อักษร แต่อยู่ในรูปของวัฒนธรรม ประเพณี หรือแบบแผนความสัมพันธ์ของคนในชุมชนหรือวิถีชีวิตของคนในชุมชน ไม่ได้อยู่ในตำราหรือเอกสารใด ๆ

ความสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่มีต่อการพัฒนาชุมชนและสังคม พบว่ากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนมีความสำคัญดังนี้

1. กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับวิถีชาวบ้านและชุมชน อันทำให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ กระบวนการพัฒนากลไกทางสังคม วัฒนธรรม และกระบวนการสร้างสรรค์สถาบันของชุมชน

2. กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่สามารถพัฒนาศักยภาพของคนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมยุคข้อมูลข่าวสาร

3. กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเป็นหัวใจที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง เนื่องจากเป็นการยกระดับความสามารถในการคิดวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ แสวงหาทางเลือกในการแก้ปัญหา การตัดสินใจเลือกทางเลือกในการแก้ปัญหาและสรุปบทเรียน เพื่อยกระดับสติปัญญาให้สูงขึ้น

4. กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

5. กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเป็นจุดเด่นของการพัฒนาชุมชน ที่ประชาชนมีส่วนร่วมและมีบทบาทในการกำหนดแผนงาน โครงการและวิธีการดำเนินงาน ส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มตามธรรมชาติ และสร้างเครือข่ายเกิดเป็นขบวนการประชาชน ซึ่งรวมตัวกันค้นหาทางเลือก และทางออกในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง

ลักษณะสำคัญของกระบวนการเรียนรู้

1. เป็นกระบวนการกลุ่ม ที่เกิดจากสมาชิกของครอบครัวและชุมชนได้ร่วมกันพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ ตั้งคำถาม หาคำตอบ หาแนวทางและอื่นๆ ในการ

พึ่งตนเองและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง กระบวนการที่สมาชิกของครอบครัวและชุมชนได้มาร่วมกันคิด และทำงานร่วมกันนี้เท่ากับเป็นการยอมรับความเท่าเทียมกันของสมาชิกที่มาร่วมเรียนรู้ด้วยกัน เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดพลังของสติปัญญาที่ได้จากการระดมสมอง ได้มีประสบการณ์ของการทดลองในการพึ่งตนเองและการพัฒนาของครอบครัว และชุมชนร่วมกัน

2. เป็นการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง เป็นเรื่องของความพยายามที่จะแก้ปัญหา และตอบสนองความต้องการในการพึ่งตนเองและในการพัฒนาของชีวิตจริง เป็นพลวัตของการเรียนรู้จากการพูดคุย แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ประสบการณ์ วิเคราะห์ปัญหา สาเหตุและหาแนวทางแก้ไขเมื่อได้ข้อตกลงแล้ว สมาชิกก็นำไปลงมือปฏิบัติร่วมกัน เพื่อหาทางแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น กระบวนการคิด – ทำ – ทบทวนวิเคราะห์ – ทำ จึงหมุนวนไป ซึ่งจะส่งผลให้สมาชิกของครอบครัว และชุมชนได้ยกระดับความคิดและสั่งสมภูมิปัญญาไว้

3. เป็นการเรียนรู้จากการแก้ไขปัญหในชีวิตจริง (problem oriented) และเป็นการเรียนรู้เพื่อหาความพยายามในการพึ่งตนเองและพัฒนาอย่างต่อเนื่องของครอบครัวและชุมชน ดังนั้นการเรียนรู้ของครอบครัวและชุมชนจึงมิได้มีความหมายเพียงการยกระดับความคิดสติปัญญาของสมาชิกให้สูงขึ้น แต่ยังรวมถึงการกล้าคิดริเริ่มและค้นคว้าหาวิธีที่จะเรียนรู้และดำเนินการเพื่อพึ่งตนเอง และพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นเรื่องของวิถีชีวิตของชาวบ้าน/ของครอบครัวและของชุมชน อันจะทำให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจและเรียนรู้

4. เป็นการเรียนรู้และทำงานร่วมกันในลักษณะเครือข่าย ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในแนวนราบ(horizontal) มากกว่าในแนวตั้ง (vertical) การเชื่อมโยงระหว่างสมาชิกของครอบครัวและชุมชน เป็นการเรียนรู้จากการแลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์ซึ่งกันและกัน มีการช่วยเหลือ มีการติดต่อสื่อสาร ถึงกันมีความเอื้ออาทรต่อกัน ทำให้สมาชิกที่สนใจร่วมกันมาทำงานภายใต้วัตถุประสงค์เดียวกัน เป็นลักษณะเครือข่ายการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกัน (สิลาภรณ์ นาครทรรพ 2539)

การเรียนรู้จะต้องผ่านวิธีการหลายอย่าง เช่น การจัดกิจกรรม การพบปะพูดคุย การประชุม อบรม คุณาน สัมมนา เป็นต้น เพื่อให้ได้ข้อมูลใหม่ อันจะนำมาซึ่งการสร้างภูมิปัญญา และการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ อันเป็นเครื่องมือในการระดมสมองของชาวบ้านในการวิเคราะห์ข้อมูลใหม่ร่วมกัน และในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพิ่มเติมจากกันและกัน ทั้งในระดับชุมชนและระหว่างชุมชน ซึ่งอาจจัดให้หลายลักษณะ เช่น เวทีเพื่อสรุปบทเรียนจากการศึกษาคุณาน เวทีเพื่อวิเคราะห์ปัญหาและข้อมูลใหม่ เวทีเพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายการเรียนรู้ เป็นต้น (ประเวศ วะสี 2542 : 31)

ในส่วนองค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนนั้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ม.ป.ป. : 41 – 42) ได้แสดงทัศนะโดยกล่าวไว้ว่า รากฐานที่สำคัญของชุมชนที่เป็นองค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนมีอยู่ 3 ประการ คือ

1. เครือข่ายและองค์กรชาวบ้าน การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ของชุมชนจำเป็นต้องให้การส่งเสริมและสนับสนุนเครือข่ายและองค์กรชาวบ้าน เครือข่ายเป็นเครื่องมือสำคัญในการเชื่อมส่วนต่างๆ เข้าหากัน ส่วนองค์กรชาวบ้านเป็นเครื่องมือในการจัดการทั้งในด้านผลผลิต ทรัพยากรธรรมชาติ เงินทุน และการเรียนรู้ของชุมชน เครือข่าย และองค์กรชาวบ้านจึงมีบทบาทเสริมและสนับสนุนซึ่งกันและกันในกระบวนการเรียนรู้

2. ระบบข้อมูลและสารสนเทศ การเรียนรู้ของชุมชนจำเป็นต้องอาศัยข้อมูล ข่าวสาร และความรู้ ในระยะแรกการเรียนรู้อาจใช้ข้อมูลข่าวสารและความรู้ในชุมชน เมื่อกระบวนการเรียนรู้เข้มแข็งและกว้างขวางขึ้น ข้อมูลข่าวสารและความรู้จากภายนอกก็เป็นสิ่งที่จำเป็น

3. สถาบันการเรียนรู้ของชุมชน หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่มีความมั่นคงต่อเนื่อง อันเป็นปัจจัยที่นำไปสู่การเรียนรู้ของชุมชน

ดังนั้น การจัดการกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยเทคนิควิธีการที่มีความหลากหลาย ซึ่งมีความแตกต่างกันตามบริบททางสังคมวัฒนธรรม สภาพแวดล้อม สภาพภูมิสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลพื้นฐานของชุมชนในทุก ๆ ด้าน เป็นสิ่งที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการที่จะตัดสินใจเลือกใช้กิจกรรมใดในการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ชุมชน

การส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนระดับกลุ่มเครือข่าย

การส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนเมื่อถึงระดับหนึ่งก็จะขยายจากบุคคลเป็นกลุ่มองค์กรในชุมชนแล้วขยายไปสู่กลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในลักษณะของเครือข่าย ซึ่งปัญหาของแต่ละบุคคล แต่ละกลุ่ม แต่ละองค์กรจะต่างกัน จึงควรส่งเสริมการจัดเวทีชาวบ้านให้เป็นเวทีแห่งการเรียนรู้ร่วมกันเพราะจะช่วยสนับสนุนทั้งกำลังใจ ทรัพยากรและความร่วมมือร่วมใจกันในการแก้ไขปัญหาของชุมชน กระบวนการเหล่านี้ จะทำให้สมาชิกเครือข่ายถักทอสายใยเชื่อมโยงกัน ร่วมกันป้องกันแก้ไขปัญหา โดยใช้วิธีการแบ่งปันความรู้ ประสบการณ์ การศึกษาดูงาน การฝึกอบรม การประชุมสัมมนา และการทำกิจกรรมที่ทำให้คนในชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ที่มีการพัฒนามากขึ้น เป็นลำดับ (สนธยา พลศรี 2550 : 157)

กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน เป็นสิ่งที่คนในชุมชนเรียนรู้และผ่านการแลกเปลี่ยนกับคนอื่น เช่น อะไรคือสิ่งที่มีคุณค่าต่อชุมชน ชุมชนมีเป้าหมายตรงกันหรือไม่ อะไรคือสิ่งที่ชุมชนคิด

เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น กระบวนการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนระหว่างคนในชุมชนและสาธารณะ ทำให้คนในชุมชนเรียนรู้ในสิ่งที่ต้องการรู้ ซึ่งไม่อาจรู้ได้โดยลำพัง จึงเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้คนในชุมชนกำหนดประเด็นปัญหาสาธารณะร่วมกัน การเรียนรู้ของชุมชนจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาชุมชน ในวิถีทางที่ทำให้ประชาชนรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน การสร้างความเป็นชุมชนจึงเป็นหน่วยเดียวกับการกระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนและแยกไม่ขาดจากการสร้างสำนึกสาธารณะ ฉะนั้นชุมชนที่อุดมไปด้วยชีวิตสาธารณะที่มีสุขภาพดีหรือชุมชนที่มีประชาสังคมเข้มแข็ง คือ ชุมชนแห่งการเรียนรู้นั่นเอง (เดวิด เมททิวส์ , อ้างถึงใน ปารีชาติ วลัยเสถียร บก. 2548 : 8-9)

แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย

ความหมาย

คำว่าเครือข่าย ซึ่งในภาษาอังกฤษใช้คำว่า Network ซึ่ง ชาร์ป โรบิน (Char Robin) ได้ให้คำจำกัดความเครือข่ายไว้ว่า “เครือข่ายคือ” ระบบที่สมาชิกทั้งหลายเท่าเทียมกัน เป็นอิสระต่อกัน และสามารถยืนอยู่ได้ด้วยตนเอง วิธีการของเครือข่ายจะมีพื้นฐานอยู่บนการเคารพซึ่งกันและกัน มากกว่าการเชื่อฟังกัน ปฏิบัติตามผู้มีอำนาจสั่งการ เป็นตัวแทนรูปแบบบริสุทธ์ของประชาธิปไตย (สุริชาติ จงจิตต์ 2550 : 31)

อ้างโดยรูปศัพท์ มีที่มาจากภาษาอังกฤษ โดย Net หมายถึง ตาข่ายที่โยงใยถึงกันและกัน ส่วน Work หมายถึง การทำงานเมื่อรวมสองคำเข้าด้วยกันจึงหมายถึง การทำงานร่วมกัน โดยมีการเชื่อมโยงประสานกันเหมือนกับตาข่าย

เครือข่าย หมายถึง การติดต่อสัมพันธ์ที่สร้างความเชื่อมโยงกันขึ้นระหว่างบุคคลและกลุ่มคน ด้วยการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิด ข้อมูลข่าวสาร และทรัพยากรระหว่างกันและกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลข่าวสารร่วมกันและสร้างสรรค์แลกเปลี่ยนความรู้ เกิดเป็นความรู้ใหม่ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย คือ การช่วยเหลือตนเองของกลุ่ม และการปฏิบัติทางสังคม ในกลุ่มคนที่มีความคิดเห็นตรงกัน ด้วยอุดมการณ์เดียวกัน (ประหยัด จตุพรพิทักษ์กุล 2538 :9-10)

เครือข่าย หมายถึง รูปแบบหนึ่งของการประสานงานของบุคคล กลุ่ม หรือองค์กรหลายองค์กรที่ต่างก็มีทรัพยากรของตนเอง มีเป้าหมาย มีวิธีการทำงาน และมีกลุ่มเป้าหมายของตัวเอง แม้อาจจะมิได้มีกิจกรรมร่วมกันสม่ำเสมอก็ตาม แต่ก็มีกรวางรากฐานเอาไว้ เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีความต้องการที่จะขอความช่วยเหลือ หรือขอความร่วมมือจากกลุ่มอื่น ๆ เพื่อแก้ปัญหาที่สามารถติดต่อได้ (กาญจน แก้วเทพ , อ้างถึงใน สุริชาติ จงจิตต์ 2550 : 31)

เครือข่าย คือ การร่วมมือกันระหว่าง ปัจเจก กลุ่ม องค์กรประเภทเดียวกันหรืออาจเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกลุ่ม องค์กรต่างประเภทกัน เพราะฉะนั้น เครือข่ายจึงมีหลายระดับ ตั้งแต่การเชื่อมโยงระหว่างปัจเจกต่อปัจเจก ระหว่างกลุ่มต่อกัน หรือแม้กระทั่งการเชื่อมโยง ระหว่างเครือข่ายต่อเครือข่าย (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ 2543 : 28)

เครือข่ายเป็นกระบวนการสร้างความเข้มแข็งให้กับแบบแผนความสัมพันธ์แนวราบของชุมชน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจก บุคคล กลุ่ม และองค์กรในชุมชน เป็นโครงสร้างที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมแบบประชาธิปไตยในการตัดสินใจ และเป็นการลงทุนทางสังคมขึ้นในชุมชน ให้เป็นเหมือนคลังเก็บความปรารถนาดีและความร่วมมือ ซึ่งสามารถนำมาใช้ทำให้ประชาคมเข้มแข็ง (Robert Putnam 1993 , อ้างถึงใน ขนิษฐา กาญจนรังสินนท์ 2552)

สนธยา พลศรี (2550 : 204-212) ได้รวบรวมความหมายของเครือข่ายในหลาย ๆ ลักษณะไว้ดังนี้

1. ความหมายในฐานะที่เป็นธรรมชาติของข่ายใยชีวิต

ความหมายในฐานะที่เป็นธรรมชาติของข่ายใยชีวิต มาจากพื้นฐานความคิดเกี่ยวกับเครือข่ายที่สำคัญ 3 ประการ คือ เครือข่ายเป็นธรรมชาติที่แท้จริงของสรรพสิ่ง เป็นความสัมพันธ์เชิงกระบวนการระบบ และเป็นโครงสร้างที่ออกแบบและโครงสร้างตามธรรมชาติ โดยสรุปได้ว่าเครือข่ายหมายถึง ปรัชญาการณที่เกี่วกันตามธรรมชาติและ การปฏิสัมพันธ์ที่โยงใยกันของสรรพสิ่ง แล้วสร้างภาระหน้าที่เชิงปฏิสัมพันธ์ต่อกันจนกลายเป็นความสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่มีการสานต่อกันอย่างแนบแน่น แต่มีความยืดหยุ่นและมีความเป็นอิสระในตนเอง โคนเป็นกระบวนการที่มีความเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งเป็นไปตามหลักของธรรมชาติที่สรรพสิ่งจะมีจุดเริ่มต้น เติบโต หยดพักและขยาย โดยขึ้นอยู่กับจังหวะ เวลาและสถานการณ์แวดล้อมหรือโอกาส หรือเครือข่าย หมายถึง การเชื่อมโยงสัมพันธ์ของสรรพสิ่ง ซึ่งเป็นไปตามกฎของธรรมชาติที่สิ่งต่าง ๆ ล้วนมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ โดยสิ่งต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กันนี้ ยังคงมีความเป็นอิสระของตนเอง ไม่ถูกรอบงำโดยระบบความสัมพันธ์จนสูญเสียเอกลักษณ์ของตนเอง

2. ความหมายในฐานะที่เป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ของสังคมมนุษย์

หมายถึง การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก ซึ่งอาจจะเป็นบุคคลต่อบุคคล กลุ่มต่อกัน องค์กรกับองค์กร สถาบันกับสถาบัน ชุมชนกับชุมชน ประเทศกับประเทศก็ได้ โดยมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายเพื่อบำเนินกิจกรรมให้บรรลุความสำเร็จร่วมกัน บนพื้นฐานของความสัมพันธ์และผลประโยชน์ที่เท่าเทียมกันการดำเนินทำกิจกรรมอาจจะร่วมกันเป็นครั้งคราวตาม

ความจำเป็น หรืออย่างต่อเนื่องก็ได้ โดยสมาชิกยังคงมีอิสระในการดำเนินงานหรืออาจจะรวมกันโดยมีคณะกรรมการร่วมกันดำเนินงานก็ได้

3. ความหมายในลักษณะที่เป็นเครือข่ายประสานงาน

หมายถึง การประสานงานอย่างแนบแน่น ระหว่างสมาชิกในลักษณะของการร่วมมือกันเพื่อระดมทรัพยากรต่าง ๆ ของสมาชิกมาใช้ร่วมกันและดำเนินกิจกรรมร่วมกัน โดยอาจจะเป็นการประสานงานโดยตรงระหว่างสมาชิกกับสมาชิก หรือร่วมกันจัดตั้งศูนย์กลางในการประสานงานกันก็ได้ เพื่อการบรรลุเป้าหมายของสมาชิกร่วมกัน

4. ความหมายในลักษณะที่เป็นพลังในการทำงาน

หมายถึง การที่สมาชิคนำพลังหรือศักยภาพของตนมารวมเข้าด้วยกัน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถจนเพียงพอที่จะดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จร่วมกัน ซึ่งนอกจากจะเป็นการเพิ่มพลังในการดำเนินงานแล้วยังเป็นการเพิ่มอำนาจต่อรองให้กับเครือข่ายอีกด้วย

5. ความหมายในลักษณะที่เป็นเครือข่ายประชาสังคม

หมายถึง การเชื่อมโยงประสานงานระหว่างบุคคล กลุ่มหรือชุมชน เพื่อสร้างพลังและอำนาจต่อรองแล้วขยายผลไปเชื่อมโยงกับบุคคล กลุ่มหรือชุมชนอื่น ๆ ในลักษณะของการเป็นพันธมิตรหรือภาคีกัน โดยดำเนินงานด้วยความเป็นอิสระไม่ครอบงำ เพื่อป้องกันแก้ไขปัญหาหรือวิกฤตการณ์ของชุมชนร่วมกัน

6. ความหมายในฐานะที่เป็นเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน

หมายถึง ความเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกซึ่งอาจจะเป็นบุคคลกับบุคคล กลุ่มกับกลุ่ม องค์กรกับองค์กร องค์กรกับชุมชนอื่น ๆ หรือระหว่างชุมชนกับชุมชนอื่น เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ ทรัพยากรสนับสนุนส่งเสริมและร่วมกันดำเนินกิจกรรมพัฒนาชุมชนของสมาชิกให้ประสบความสำเร็จและต่อเนื่องบนพื้นฐานของความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกันด้วยความเป็นกัลยาณมิตรและเอื้ออาทรต่อกัน

จากความหมายข้างต้น จะเห็นว่า เครือข่ายมีความหมายหลายความหมายและแตกต่างกันออกไปตามแนวความคิดและลักษณะของเครือข่าย การให้ความหมายของเครือข่ายที่เป็นความหมายรวมเพียงความหมายเดียวจึงเป็นเรื่องยาก แต่เมื่อพิจารณาจากความหมายที่กล่าวมาแล้ว อาจสรุปได้ว่า เครือข่าย หมายถึง ความสัมพันธ์เชื่อมโยงทั้งทางตรงและทางอ้อมของสรรพสิ่งต่างๆ ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต รวมทั้งมนุษย์ ที่มีการเชื่อมประสานกันอย่างเป็นระบบในลักษณะของการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของสมาชิก ภายใต้กฎเกณฑ์หรือเป้าหมายร่วมและมีการปฏิบัติอย่างไม่สูญเสียเอกลักษณ์ และปรัชญาของตน เครือข่าย ในขณะที่เป้าหมายย่อย ของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เป็นสมาชิกของเครือข่ายอาจแตกต่างกันไป ตามความคิด ความเชื่อ ประสบการณ์ การกระทำ

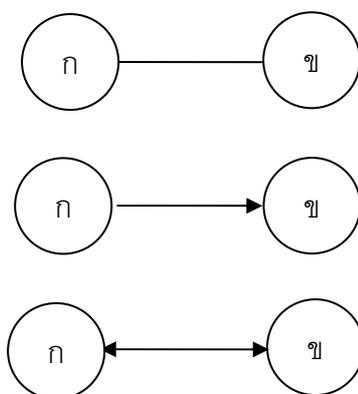
พันธกิจ และเป้าหมาย ขณะเดียวกันก็ทำให้เกิดการรวมพลังจนสามารถดำรงตัวเองอยู่ได้และพัฒนาไปสู่นาคตได้อย่างไม่สิ้นสุด

แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย

ในทางสังคมวิทยาเครือข่ายเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างหนึ่งที่แตกต่างไปจากกลุ่ม โดยที่กลุ่มจะมีขอบเขตที่ชัดเจน รู้ว่าใครเป็นสมาชิก ใครไม่เป็นสมาชิก มีความเป็นรูปธรรม มองเห็นได้ มีโครงสร้างทางสังคมในระดับหนึ่ง แต่เครือข่ายเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมที่ไม่มีขอบเขต การเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกเครือข่าย อาจจะมองเห็นและมองไม่เห็นเป็นรูปธรรมก็ได้ สาธารณะของการเชื่อมโยงระหว่างกันที่จะช่วยให้มองเห็นเป็นรูปธรรมของเครือข่ายมี 3 ลักษณะ คือ เครือข่ายการแลกเปลี่ยน เครือข่ายการติดต่อสื่อสาร และเครือข่ายความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกัน เครือข่ายไม่มีโครงสร้างที่แน่นอนตายตัว อาจมีการออกแบบโครงสร้างขึ้นมาทำหน้าที่สานความสัมพันธ์ระหว่างคนหรือกลุ่มองค์กรให้ต่อเนื่อง แต่ในเครือข่ายไม่มีใครบังคับให้ใครทำอะไรได้ แต่ละคน/กลุ่มองค์กรต่างก็ เป็นศูนย์กลางของเครือข่ายได้พอ ๆ กัน ดังนั้นรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมของเครือข่ายจึงมีความซับซ้อนกว่ากลุ่ม/องค์กรมากนัก (สำนักส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพชุมชน , กรมการพัฒนาชุมชน 2547 : 1)

แนวทางการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเครือข่าย

สรรพสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ในเครือข่ายความสัมพันธ์ เราเรียกว่า จุด (node) ถ้ามีการเชื่อมโยงระหว่างจุดต่าง ๆ ความสัมพันธ์ของจุดเหล่านี้คือ เครือข่าย (Network) ดังแผนภูมิ

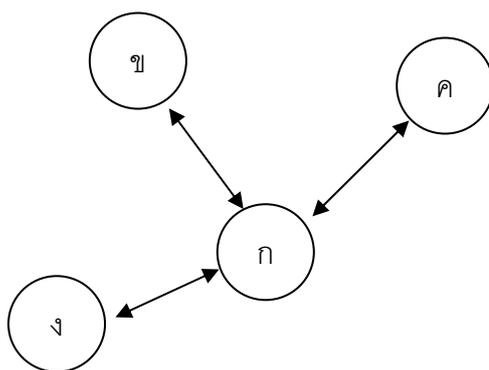
แผนภูมิที่ 2 เครือข่ายคู่

จากแผนภูมิ ก กับ ข เป็นจุด (Nodes) เส้นเป็นความสัมพันธ์ (Link) คู่ที่ 1 , ก กับ ข มีความสัมพันธ์กัน แต่ไม่มีความรู้สึอะไรต่อกัน คู่ที่ 2 , ก ชอบ ข คู่ที่ 3 ก และ ข ต่างก็ชอบพอกันถ้าความสัมพันธ์ระหว่าง ก กับ ข มีหลายรูปแบบมากเท่าไร ความสัมพันธ์ระหว่าง , ก กับ ข ก็ยิ่งซับซ้อนมากขึ้นเท่านั้น ความสัมพันธ์อาจอยู่ในรูปของการไปมาหาสู่ การให้ของขวัญกัน การเคารพนับถือกัน เป็นต้น

Kadushin (2000) จำแนกรูปแบบของเครือข่ายความสัมพันธ์ง่าย ๆ 3 รูปแบบ คือ

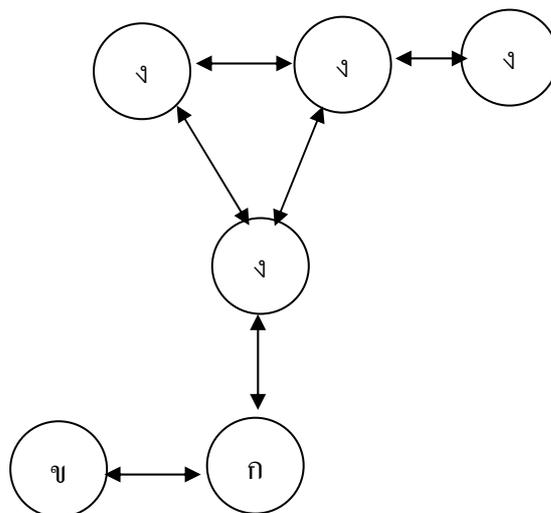
1. เครือข่ายคู่ (Dyad network) คือเครือข่ายที่มีคน ๆ หนึ่งเป็นศูนย์กลาง คนอื่น ๆ ต่างไม่มีความสัมพันธ์กัน มีความสัมพันธ์เฉพาะจุดที่อยู่ตรงกลางนั้น ดังแผนภูมิ

2. เครือข่ายเวดล้อมระหว่างบุคคลหรือเพื่อนบ้าน เครือข่ายรูปแบบนี้ จำแนกได้เป็น 2 ส่วนคือ เครือข่ายชั้นแรก กับเครือข่ายชั้น 2 นั่นคือแต่ละคนในเครือข่ายต่างก็มีเครือข่ายสัมพันธ์ของตนเอง ที่ถือว่าเป็นเครือข่ายชั้น 2 ของคนที่อยู่ตรงกลาง

แผนภูมิที่ 3 เครือข่ายเวดล้อมระหว่างบุคคล

3. เครือข่ายเวดล้อมที่ขยายออกไป เครือข่ายที่เวดล้อมคน ๆ หนึ่ง อาจขยายออกไปได้ไม่จำกัดผลกระทบของเครือข่ายแต่ละส่วนที่มีต่อกัน ๆ หนึ่ง อาจลดลงไปเรื่อย ๆ ส่วนใหญ่ที่มีอิทธิพลต่อคนตรงกลางมากที่สุด คือ ส่วนที่เป็นเครือข่ายแรกถึงชั้นสามเท่านั้น นอกจากนี้คนเชื่อมในเครือข่ายชั้นที่สองหรือชั้นที่สาม ยังอาจมีพลังเพียงพอที่จะทำให้ความสัมพันธ์ในเครือข่ายชั้นแรกเป็นไปในทิศทางตรงกันข้ามก็เป็นได้ ดังแผนภูมิ

แผนภูมิที่ 4 เครือข่ายแวดล้อมที่ขยาย

สมมติว่า และ ข อยู่กันคนละหมู่บ้านคนใน 2 หมู่บ้านนี้ ไม่ค่อยถูกกันเท่าไร ก กับ ข เรียนหนังสือด้วยกันและเป็นเพื่อนรักกันแต่ ก ก็เป็นเพื่อนสนิทกับ ค ส่วน ค ง และ จ เป็นพวกกัน อยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน ส่วน ส เป็นคนที่ จ ให้ความเคารพนับถือ และ ส ก็ไม่ชอบคน ในหมู่บ้าน ของ ก เช่นเดียวกัน เมื่อเป็นเช่นนี้ ก จะรักษาความเป็นเพื่อนกับ ข ไว้ได้นานสักเท่าไร คำอธิบาย เรื่องราวเกี่ยวกับเครือข่ายเริ่มซับซ้อนมากยิ่งขึ้นเมื่อแนวความคิดทางสังคมวิทยาถูกนำไปผนวกเข้ากับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งJoho Law (1992) กล่าวว่า ถ้าเราต้องการเข้าใจเรื่องของกลไก อำนาจและกลไกการจัดระเบียบทางสังคม ออกไปเราต้องค้นหาลักษณะความสัมพันธ์ที่มีต่อกัน ระหว่างคนและอุปกรณ์เครื่องมือที่ใช้ กรรมการพัฒนาชุมชน (2547)

เครือข่ายการเรียนรู้

เครือข่ายการเรียนรู้เป็นผลมาจากการดำเนินการทบทวนแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 และการศึกษาแนวทางสำหรับการพัฒนาการศึกษาในอนาคตให้เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ ที่จัดโครงสร้างของระบบการศึกษาในลักษณะที่ยืดหยุ่น และเป็นเครือข่ายของการเรียนรู้ ทั้งนี้เพื่อให้ครอบคลุมหลักการการจัดการศึกษาที่สำคัญ 4 ประการ คือ ความกว้างขวางและเป็นธรรม ความสมดุล ความสอดคล้องและความหลากหลาย และได้รับความสนใจและมีความสำคัญตั้งแต่ปี 2533 เป็นต้นมา

เครือข่ายการเรียนรู้ (Learning Network) หมายถึง การแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ข้อมูลข่าวสาร ประสบการณ์ และการเรียนรู้ระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กร และแหล่งความรู้ที่

มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง จนเป็นระบบที่เชื่อมโยงกัน ส่งผลให้เกิดการเผยแพร่และการประยุกต์ความรู้ใหม่ๆ เพื่อวัตถุประสงค์ทางวิชาชีพหรือทางสังคม (สนธยา พลศรี 2550)

หลักสำคัญของเครือข่ายการเรียนรู้

การเรียนรู้ตลอดชีวิตควรเริ่มจากการมีส่วนร่วมของบุคคล องค์กรและชุมชนใน การตระหนักถึงปัญหาและการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการสร้างเสริมประสบการณ์ การถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกัน จนทำให้เกิดการเรียนรู้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ ได้สรุปหลักการสำคัญของเครือข่ายการเรียนรู้ไว้ ดังนี้

1. การกระตุ้นความคิด ความใฝ่แสวงหาความรู้ จิตสำนึกในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมในการพัฒนา
2. การถ่ายทอด แลกเปลี่ยน การกระจายความรู้ทั้งในส่วนของวิทยาการสากลและภูมิ ปัญญาท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนการสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ
3. การแลกเปลี่ยนข่าวสารกับหน่วยงานต่างๆ ของทั้งภาครัฐและเอกชน
4. การระดมและประสานการใช้ทรัพยากรร่วมกัน เพื่อการพัฒนาและลดความซ้ำซ้อน สูญเปล่าให้มากที่สุด

การเรียนรู้ เป็นเรื่องที่มีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์มากขึ้น สำหรับบุคคลและความเจริญ ของชาติ ด้วยการเรียนรู้เป็นสื่อเชื่อมโยงกับข้อมูลข่าวสาร องค์ความรู้และทักษะซึ่งเป็นหัวใจสำคัญ ของระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ การเรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จก็คือ การที่แต่ละบุคคลสามารถ ประยุกต์ใช้เครื่องมือ ข้อมูลข่าวสารและองค์ความรู้ที่เหมาะสม เพื่อแก้ปัญหา และแสวงหาโอกาส ในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่วนเครือข่ายการเรียนรู้ก็เป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาการเรียนรู้ ตลอดชีวิต เครือข่ายเป็นระบบการเชื่อมโยงระหว่างบุคคล หน่วยงาน องค์กร สถาบันเข้าด้วยกัน ทำ ให้สามารถแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ข้อมูลข่าวสาร ทรัพยากร ตลอดจนส่งเสริมการภารกิจให้มี ผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้

การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการสร้างเครือข่ายให้มีความเข้มแข็ง ซึ่ง ปาน กิมปี (2540 : 30-31) ได้เสนอแนวทางการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชนที่สำคัญ 2 ประการ ดังนี้

1. การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ ได้แก่ การเสริมสร้างกิจกรรมให้สมาชิกของเครือข่ายและคนในชุมชนมีการแลกเปลี่ยน ถ่ายทอดความรู้ กระจายความรู้ ตลอดจนมีการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ โดยการวิเคราะห์สภาพและปัญหา แสวงหาทางเลือกสำหรับการแก้ปัญหา ทดลอง และสรุปผลการเรียนรู้ ซึ่งอาจทำได้ในระหว่างชาวบ้านด้วยกันเองหรือชาวบ้านกับผู้นำหรือผู้รู้ในชุมชน

2. เสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ได้แก่ การประสานเชื่อมโยงหน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชนและองค์กรภายนอกชุมชน เพื่อให้เข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน การพัฒนาคนที่เป็สมาชิกของเครือข่าย พัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกอย่างต่อเนื่อง ประสานสัมพันธ์อย่างราบรื่น โดยมีการระดมแหล่งทรัพยากร ความรู้ วิทยาการ วัสดุอุปกรณ์ อาคาร สถานที่ เป็นต้น เป็นการเปิดโอกาสให้คนทุกคนในชุมชนสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง และยืดหยุ่นตามความต้องการของแต่ละคน

กิจกรรมสำคัญในความเป็นเครือข่าย คือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร ประสบการณ์ แล้วพัฒนาไปสู่การวางแผนร่วมกัน ดำเนินกิจกรรมบางอย่างร่วมกัน ทำให้ด้านหนึ่งหลีกเลี่ยงความซ้ำซ้อน อีกด้านหนึ่งทำให้กิจกรรมนั้นมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะเป็นการประสานพลัง (synergy) เป็นการใช้ทรัพยากร ใช้พลังงาน อย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการรณรงค์เรื่องต่างๆ ถ้าทำเป็นเครือข่ายจะได้ผลมากกว่า (เสรี พงศ์พิศ 2552)

เงื่อนไขสำคัญของเครือข่าย คือ ต้องมีการติดต่อสัมพันธ์สื่อสารกันอย่างสม่ำเสมอระหว่างสมาชิก อาจมีผู้ประสาน ซึ่งเป็นบุคคลหรือกลุ่มประสาน ซึ่งดำเนินกิจกรรมการประสานแต่ไม่ใช่เป็นผู้ดำเนินการแทนสมาชิกเครือข่ายในทุกเรื่อง

บทบาทของผู้ประสานงานเครือข่ายองค์กรชุมชน หรือเครือข่ายองค์กรที่ทำงานกับชุมชนมีอยู่ 3 ประการ คือ เป็นผู้เชื่อมประสาน(facilitator) ให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และพัฒนา เป็นผู้เชื่อมประสานให้เกิดการเปลี่ยนแปลง(catalyst) และเป็นผู้เชื่อมประสานให้เกิดเครือข่าย(network)

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเกิดจาก ความคิดริเริ่มของ ศาสตราจารย์พิเศษ ดร. ยูวัฒน์ วุฒิเมธี อดีตอธิบดีกรมการพัฒนาชุมชนโดยเริ่มตั้งครั้งแรก เมื่อวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2517 ที่ตำบล ข้างมุง อำเภอสารภีจังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้ปรัชญา “ใช้หลักการออมทรัพย์เป็นอุปกรณ์ในการพัฒนาคน” เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณธรรม 5 ประการ คือ ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความรับผิดชอบ ความเห็นอกเห็นใจ และความไว้วางใจในหมู่สมาชิก (จารุพงศ์ พลเดช ม.ป.ป.)

แนวคิดของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต (ยูวัฒน์ วุฒิเมธี 2550 : 6-11)

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเกิดขบวนการผสมผสานระหว่างหลักการของเครดิตยูเนียน กับโปรตักชั่นเครดิต ซึ่งเป็นขบวนการให้การศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีประสิทธิภาพ ที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนต่อไป ขบวนการนี้เป็นขบวนการซึ่งสอนให้คนรู้จักช่วยตนเองและช่วยผู้อื่นด้วยกัน ในด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยการประหยัดทรัพย์แล้วนำมาสะสมกันทีละเล็กละน้อยเป็นประจำสม่ำเสมอ เพื่อเป็นทุนก้อนหนึ่งให้สมาชิกที่มีความจำเป็นเดือดร้อนก็ยืมเอาไปใช้ในการลงทุนประกอบอาชีพ เพื่อเป็นสวัสดิการของครอบครัว การรวมตัวกันของสมาชิกกลุ่มตลอดจนการดำเนินการต่าง ๆ ของกลุ่ม ยึดหลักความเป็นประชาธิปไตย โดยการรวมคนที่มีสายสัมพันธ์อันเดียวกัน มีสถานภาพทางสังคมเศรษฐกิจอย่างเดียวกันหรือคล้ายคลึงกัน การรวมเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มถือเอาความสมัครใจเป็นที่ตั้ง การดำเนินงานใด ๆ ถือเอาแนวความคิดและมติของสมาชิกเป็นหลัก กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จึงเป็นธุรกิจการเงินอย่างหนึ่งซึ่งทำกันระหว่างเพื่อนฝูง ผู้รู้จักคุ้นเคยกัน โดยสมาชิกของกลุ่มเป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์การดำเนินงาน และรับผิดชอบร่วมกันอย่างเต็มที่ โดยมีความซื่อสัตย์สามัคคีของสมาชิกเป็นหลักประกันความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงของกลุ่ม

หลักการและวัตถุประสงค์ของกลุ่ม

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เป็นการรวมคนเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แต่ผู้ที่จะรวมกันนี้จะต้องเป็นที่รู้จักกันดีอยู่แล้วและสามารถยืนอยู่ได้ด้วยลำแข้งของตนเอง หมายความว่า ตนเป็นที่พึ่งของตน โดยการขยันหมั่นเพียร ประกอบกิจการงานเพื่อเลี้ยงชีพอย่างสุจริต สมศักดิ์ศรีของความเป็นคน เมื่อตนสามารถเป็นที่พึ่งของตนได้แล้ว ก็ต้องนึกถึงเพื่อนที่อยู่ร่วมสังคมเดียวกับเรา เริ่มตั้งแต่สังคมเล็ก ๆ ในหมู่บ้าน อำเภอ จังหวัด การรวมกันอย่างนี้เราจะต้องเข้าใจให้ได้ว่า เรารวมกันเพื่ออะไร มิใช่มารวมกันเพื่อแย่งกัน หรือมารวมกันเพื่อจุดประสงค์ที่ไม่ดี เพราะการรวมกันแบบนั้นมาสามารถจะรวมกันได้ติด ต้องเกิดการแตกแยกกันไม่วันใดก็วันหนึ่ง จะเห็นได้ชัดเจนว่า ใน

เงินทุนพอที่จะช่วยเหลือเพื่อนในการพัฒนาฐานะความเป็นอยู่ของสมาชิก อันเป็นการช่วยยกมาตรฐานการครองชีพของประชาชนให้สูงขึ้น

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเกิดจากหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งดำเนินการโดยประชาชน และเพื่อประชาชนที่เป็นสมาชิกกลุ่ม และอาศัยคุณธรรม 5 ประการ คือ ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความรับผิดชอบ ความเห็นอกเห็นใจ และความไว้วางใจกัน เป็นกรอบในการปฏิบัติ ดังนั้นหากประชาชนมีความเข้าใจ ในวัตถุประสงค์และหลักการของกลุ่มอย่างถ่องแท้แล้ว การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตจะสามารถดำเนินการไปได้อย่างก้าวหน้าและยั่งยืน เพราะทุกคนตระหนักดีว่า กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต สามารถแก้ไขวงจรแห่งความยากจนของเขาได้ (พิมพ์พรณ พันธ์ศรี 2544 : 1)

จากผลการดำเนินงานที่ผ่านมา กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตได้ชื่อว่าเป็นกองทุนของชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งได้มีการพัฒนาและยกระดับความสามารถทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ สามารถดำเนินกิจกรรมกลุ่มได้ก้าวหน้าและเกิดประโยชน์ต่อประชาชนอย่างเป็นรูปธรรม ทำให้หน่วยงานต่าง ๆ ให้ความสนใจที่ในการมาประสานเชื่อมโยงและสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

ความเป็นมา

กรมการพัฒนาชุมชนได้ส่งเสริมสนับสนุนประชาชนในหมู่บ้าน/ตำบลให้รวมตัวกันเป็นกลุ่มตามหลักและวิธีการพัฒนาชุมชน เพื่อช่วยเหลือตนเองและช่วยผู้อื่นในด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยการประหยัดทรัพย์แล้วนำมาสะสมรวมกันทีละเล็กละน้อยในรูปกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เพื่อเป็นทุนสำหรับให้สมาชิกที่มีความจำเป็นหรือเดือดร้อนกู้ไปใช้ลงทุนประกอบอาชีพหรือเพื่อสวัสดิการของครอบครัวและการดำเนินงานดังกล่าวเจริญเติบโตขึ้นเป็นลำดับ สามารถขยายกิจกรรมเครือข่ายไปสู่ศูนย์สาธิตการตลาด ยุ้งฉาง ธนาคารข้าว และกิจกรรมอื่นๆ ซึ่งส่งผลให้สมาชิกกลุ่มและครอบครัวของสมาชิกมีคุณภาพชีวิตดีขึ้นในระดับหนึ่ง (กรมการพัฒนาชุมชน , กองพัฒนาสังคม 2537 : 10 -11)

ในปี 2543 กรมการพัฒนาชุมชนได้เห็นความสำคัญและความจำเป็นในการดำเนินงานเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จึงมีนโยบายให้จังหวัดสนับสนุนกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตรวมตัวกันในระดับต่าง ๆ ทั้งระดับตำบล อำเภอ จังหวัด และเขต (ชิตา จงก้องเกียรติและคณะ , กรมการพัฒนาชุมชน 2543 : 7-8) เพื่อให้เกิดผลต่อการดำเนินงานเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ดังนี้

1. การระดมพลังของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เพื่อสร้างความร่วมมือในการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต
2. เพื่อเป็นการระดมทรัพยากรในชุมชน อาทิ คณะกรรมการบริหาร สมาชิก ผู้นำชุมชน ให้มีการระดมพลังทางสังคม เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการธุรกิจชุมชน โดยชุมชน ของชุมชน และเพื่อชุมชนอย่างแท้จริง
3. เพื่อเป็นการส่งเสริมเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตทุกระดับ ให้สามารถฝึกนักกำลังประสานงาน เชื่อมโยง การเรียนรู้ การบริหารจัดการเงินทุนชุมชนให้เข้มแข็ง
4. เพื่อเป็นการส่งเสริมการประสานงานในลักษณะพหุภาคี ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน กลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน
5. เพื่อเป็นการส่งเสริมและพัฒนาระบบความคิด การฝึกอบรม การบริหารจัดการ ตลอดจนการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างวิสัยทัศน์ในการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต
6. เพื่อ เป็นการส่งเสริมให้องค์กรชุมชน สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แบ่งปัน เอื้ออาทร มีคุณธรรม จริยธรรม โดยใช้พลังปัญญาของคนในชุมชน พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของตน
7. เพื่อเป็นการพัฒนาขีดความสามารถขององค์กรชุมชนให้เข้มแข็ง โดยใช้กระบวนการทางสังคม และเครือข่ายสังคมในการดำเนินการ
8. เพื่อเป็นเครือข่ายองค์กรชุมชนที่รองรับการสนับสนุนของหน่วยงานต่าง ๆ เช่น สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ธนาคารออมสิน เป็นต้น

วัตถุประสงค์ของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ได้พบปะ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และระดมพลังของกลุ่มเพื่อสร้างความร่วมมือในการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต มีหลายจังหวัดต่าง ๆ ได้สนับสนุนการดำเนินงานเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ภายใต้อชชี่ที่แตกต่างกันไป อาทิ สหพันธ์ ชมรม หรือ เครือข่าย เช่น สหพันธ์กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตจังหวัดสงขลา ชมรมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตอำเภอพรหมพิราม เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตอำเภอตะพานหิน เป็นต้น อย่างไรก็ตามการดำเนินงานเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตดังกล่าว ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากมีการจัดตั้งตามนโยบายของกรมฯ ในเชิงปริมาณเท่านั้น แต่ไม่มีการดำเนินกิจกรรมของเครือข่าย ขาดการประสาน เชื่อมโยงระหว่างเครือข่าย และการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน

การสร้างเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

ในการสร้างเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตนั้น ควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เพื่อที่จะสามารถวิเคราะห์ที่เชื่อมโยงเครือข่ายได้อย่างสัมพันธ์กับองค์ประกอบที่มีอยู่ในเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ดังนี้

1. เครือข่ายการเรียนรู้ การสร้างเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ควรมีลักษณะเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ คือเป็นการผนึกกำลังกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตต่าง ๆ เข้าเป็นเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่ม ระหว่างชุมชน โดยจัดให้มีเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน เพื่อแลกเปลี่ยนแนวความคิด ประสบการณ์ ภูมิปัญญา เทคโนโลยีต่าง ๆ อันจะนำไปสู่การวิเคราะห์ปัญหา และความต้องการของกลุ่มและชุมชน สามารถจัดกิจกรรมแก้ไขปัญหาได้อย่างสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของกลุ่มและชุมชนนั้น ๆ

2. เครือข่ายกิจกรรม การสร้างเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตควรมีลักษณะเป็นเครือข่ายกิจกรรม กล่าวคือ เป็นเครือข่ายที่เน้นการช่วยเหลือและร่วมมือในการทำกิจกรรมในลักษณะเดียวกัน หรือกิจกรรมที่เกี่ยวเนื่องกัน เช่น เครือข่ายศูนย์สาธิตการตลาด การจำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภค และปัจจัยการผลิต ในราคายุติธรรมแก่เครือข่าย การแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างเครือข่าย เป็นต้น

3. เครือข่ายสนับสนุนทุน การสร้างเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ควรมีลักษณะเป็นเครือข่ายสนับสนุนทุน กล่าวคือ เป็นเครือข่ายที่เน้นการระดมทุนจากหลากหลายแหล่งทุนทั้งในและนอกชุมชน หรือจากสมาชิกเครือข่าย เพื่อสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

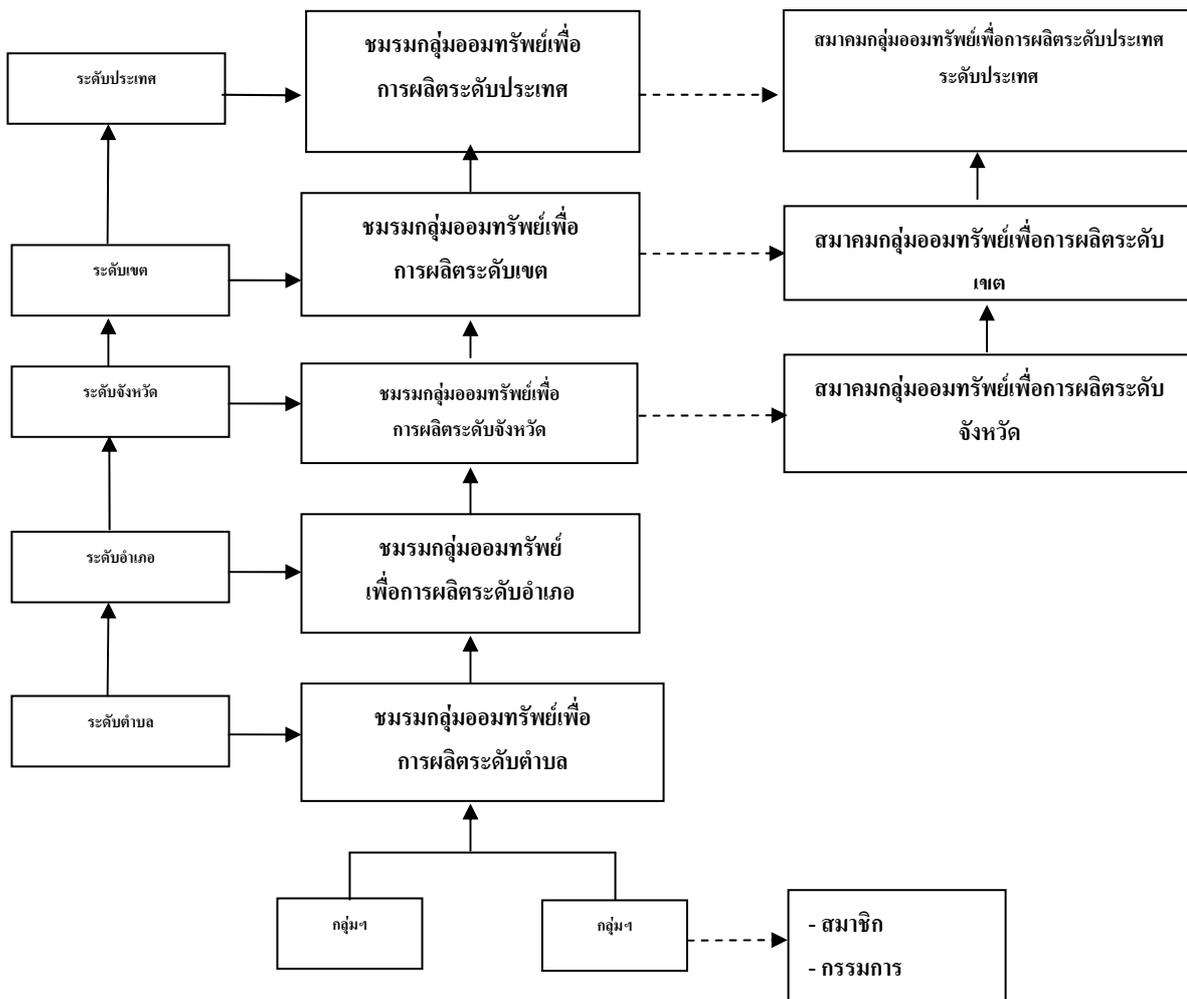
4. เครือข่ายทรัพยากร การสร้างเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ควรมีลักษณะเป็นเครือข่ายทรัพยากร กล่าวคือ เป็นเครือข่ายที่เน้นการระดมและการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่น ภาครัฐ ภาคเอกชน ให้มีส่วนเข้าไปช่วยส่งเสริม สนับสนุนกลุ่ม ชุมชน เพื่อให้สามารถดำเนินการต่อไปได้อย่างที่คาดหวัง

รูปแบบของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต มีดังนี้

1. รูปแบบชมรม หรือสหพันธ์ เป็นการรวมตัวของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์และประสานความร่วมมือระหว่างกลุ่มและสมาชิก ซึ่งอาจจะมีการรวมตัวตั้งแต่ระดับตำบล อำเภอ จังหวัด เขต ภาค เช่น สหพันธ์กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ชมรมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตอำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก เป็นต้น

2. รูปแบบสมาคม เป็นการจดทะเบียนนิติบุคคลของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตามกฎหมาย โดยเริ่มก่อตัวจากการเป็นชมรมระดับต่าง ๆ แล้วพัฒนาเป็นสมาคม เพื่อผนึกกำลังกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต โดยให้สมาคมเป็นตัวแทนในการประสานแหล่งทุน ทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาประสิทธิภาพ หรือศักยภาพของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ซึ่งในปัจจุบันมีสมาคมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับประเทศแล้ว คือ สมาคมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตประเทศไทย จัดตั้งเมื่อ ปี พ.ศ. 2533

ในการรวมตัวเป็นเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต อาจดำเนินการตั้งแต่ระดับตำบล โดยการรวมตัวกันของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับหมู่บ้านที่มีอยู่ในพื้นที่ตำบลนั้นๆ เป็นชมรมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับตำบล หรือเริ่มดำเนินการในระดับอำเภอ โดยการรวมตัวของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับหมู่บ้าน ตำบล ในพื้นที่อำเภอเป็นชมรมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ และชมรมฯ แต่ละอำเภอประสานเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับจังหวัด ในรูปชมรมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับจังหวัด มีการประสานงานระหว่างชมรมฯ ระดับจังหวัดพัฒนาไปสู่ระดับเขตและประเทศต่อไป

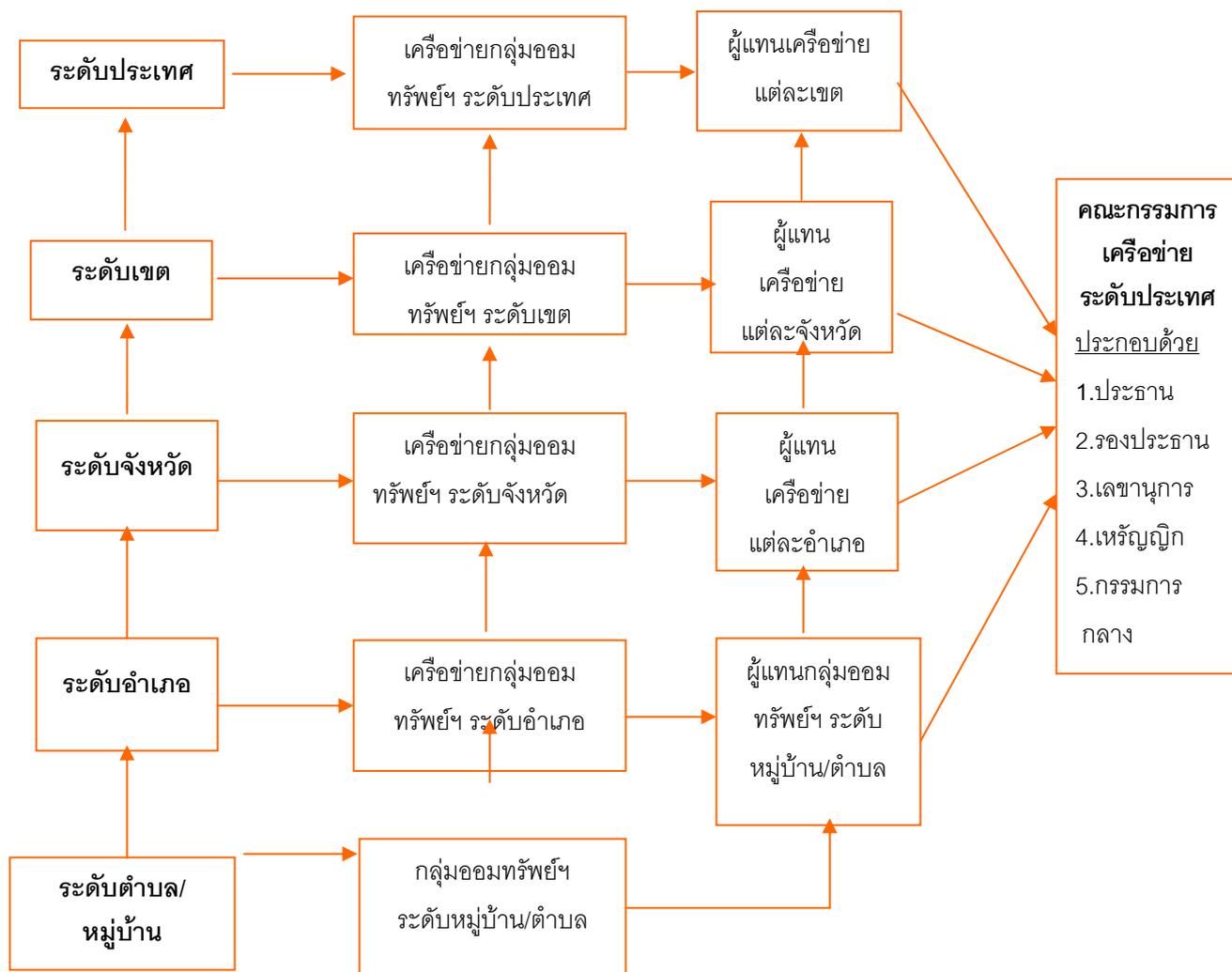

แผนภูมิที่ 5 รูปแบบเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

การดำเนินงานชมรมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตแต่ละระดับอาจมีการพัฒนาเป็นนิติบุคคล โดยการจดทะเบียนเป็นสมาคมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมของแต่ละชมรมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับนั้น ๆ ซึ่งแสดงไว้ข้างต้น

การบริหารงานเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

ในการดำเนินงานเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จะต้องมีคณะกรรมการบริหารที่สมาชิกเครือข่ายคัดเลือก ให้ทำหน้าที่ในการบริหารจัดการเครือข่าย คณะกรรมการบริหารเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต แต่ละระดับ ประกอบด้วย ประธาน รองประธาน เลขานุการ ทรัพย์ุณิก และคณะกรรมการกลาง จำนวนที่เหมาะสม โดยแต่ละเครือข่ายเป็นผู้กำหนด การคัดเลือก คณะกรรมการบริหารงานเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตแต่ละระดับดำเนินการ ดังนี้

แผนภูมิที่ 6 การเชื่อมโยงเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

1. เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ สมาชิกของเครือข่ายคือ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับหมู่บ้าน/ตำบล ที่ดำเนินการในเขตพื้นที่อำเภอนั้น ๆ คณะกรรมการบริหารของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ คัดเลือกจากผู้แทนกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับหมู่บ้าน/ตำบลที่เป็นสมาชิก กลุ่มละ 1-2 คน ซึ่งผู้แทนกลุ่มได้แก่ ผู้ดำรงตำแหน่งประธานและเลขานุการหรือ เหรัญญิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

2. เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับจังหวัด สมาชิกของเครือข่ายคือ เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ ที่อยู่ในพื้นที่รับผิดชอบของจังหวัดนั้น ๆ คณะกรรมการบริหารของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอที่เป็นสมาชิกเครือข่ายละ 2-3 คน ซึ่ง

ผู้แทนเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอที่เป็นสมาชิก ได้แก่ ผู้ที่ดำรงตำแหน่ง ประธาน หรือรองประธาน เลขานุการ และเหรัญญิกเครือข่าย

3. เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับเขต สมาชิกของเครือข่ายคือ เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตต่าง ๆ ที่อยู่ในพื้นที่ที่รับผิดชอบของศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขต คัดเลือกจากผู้แทนเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับจังหวัดที่เป็นสมาชิกเครือข่ายละ 2-3 คน ผู้แทนเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับจังหวัดที่เป็นสมาชิก ได้แก่ ผู้ดำรงตำแหน่งประธาน เลขานุการ หรือเหรัญญิกเครือข่าย

4. เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับประเทศ สมาชิกของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับเขต คือ เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับเขต จำนวน 12 เขต คณะกรรมการ บริหารเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับประเทศคัดเลือกจากผู้แทนเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับเขตที่เป็นสมาชิกเครือข่ายละ 3 คน โดยผู้แทนของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับเขตที่จะเข้ามาเป็นคณะกรรมการบริหารเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับประเทศได้แก่ผู้ดำรงตำแหน่ง ประธาน เลขานุการ และเหรัญญิกเครือข่าย

เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ

เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ หมายถึง การรวมตัวของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตต่างๆ ที่มีอยู่ในหมู่บ้าน/ตำบล ในพื้นที่เขตอำเภอนั้นๆ

1. วัตถุประสงค์ของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ
 1. เพื่อให้ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ในหมู่บ้าน/ตำบล มีกิจกรรมร่วมกัน
 2. เพื่อให้กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต มีความเป็นเอกภาพ
 3. เพื่อให้ผู้นำกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ของหมู่บ้าน/ตำบลมีบทบาทในด้านการบริหารและจัดกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของมวลหมู่สมาชิกในระดับที่สูงขึ้น
 4. เพื่อให้กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ในหมู่บ้าน/ตำบล มีตัวแทนระดับอำเภอที่สามารถประสานความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนและหน่วยงานอื่นทั้งภาครัฐและเอกชนในการสนับสนุนกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ
 5. เพื่อให้องค์กรของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในระดับอำเภอสามารถกำกับดูแลสนับสนุน และให้บริการแก่กลุ่มออมทรัพย์ฯ ในหมู่บ้าน/ตำบลได้อย่างทั่วถึง
2. โครงสร้างของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ

1. ให้ประธานหรือผู้นำกลุ่มออมทรัพย์ ฯ ในหมู่บ้าน / ตำบล เป็นตัวแทนเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมของชมรมระดับอำเภอ
 2. ตัวแทนกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในชมรมตามข้อ 1.1 เลือกตั้งคณะกรรมการบริหารเครือข่ายขึ้นคณะหนึ่ง ตามจำนวนที่เห็นสมควร (3-15คน) เพื่อทำหน้าที่ประธานเลขานุการและกรรมการอื่นตามความจำเป็น
 3. คณะกรรมการบริหารเครือข่าย อาจแต่งตั้งตัวแทนกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่ไม่ได้เป็นกรรมการบริหาร เป็นอนุกรรมการเพื่อดำเนินการในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นการเฉพาะก็ได้
 4. ในกรณีที่อำเภอใดมีศูนย์สาธิตการตลาดระดับอำเภอให้คณะกรรมการบริหารเครือข่ายจัดตั้ง คณะกรรมการจัดการศูนย์สาธิตการตลาด ระดับอำเภอขึ้น เพื่อทำหน้าที่รับผิดชอบการดำเนินงานของศูนย์สาธิตการตลาดระดับอำเภอ
3. บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ
 1. กำหนด นโยบาย ควบคุมดูแลการดำเนินงานและพัฒนากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตต่างๆ ในหมู่บ้าน/ตำบล ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
 2. ประสานงานกับสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ/จังหวัดหน่วยงานอื่นๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ตลอดจนเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตอื่นๆ เพื่อให้บริการแก่สมาชิกชมรม
 3. กำหนดนโยบาย ควบคุม ตรวจสอบและกำกับดูแลการดำเนินงานศูนย์สาธิตการตลาดระดับอำเภอ
 4. จัดให้มีการประชุม เพื่อพิจารณาเกี่ยวกับการดำเนินงานเป็นประจำ

กิจกรรมของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

การดำเนินกิจกรรมของเครือข่าย เป็นการสร้างผลงานที่เป็นรูปธรรมกิจกรรมของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ควรเริ่มจากกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสมาชิก และเป็นกิจกรรมที่สมาชิกของเครือข่ายมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เน้นการช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างกัน ซึ่งกิจกรรมที่เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตดำเนินการแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการลงทุน เป็นการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายเพื่อการบริหารหรือช่วยเหลือกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่เป็นสมาชิกของเครือข่าย และเป็นการมุ่งหาผลกำไรเพื่อใช้เป็นทุนในการดำเนินงานของเครือข่าย กิจกรรมที่เครือข่ายดำเนินการควรสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของสมาชิก การลงทุนดำเนินกิจกรรมจะทำให้เครือข่ายมีรายได้และสมาชิกของเครือข่ายได้เรียนรู้การดำเนินงาน สามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้กับกลุ่มของตน เช่น การออมเงิน บริการสินเชื่อ กิจกรรมเชิงธุรกิจ

2. ด้านสวัสดิการ เป็นการดำเนินกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่เป็นสมาชิกของเครือข่าย โดยการจัดสรรผลกำไรประมาณร้อยละ 10 เป็นทุนเพื่อจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิก เพื่อให้กลุ่มเกิดความรัก เอื้ออาทร และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น สวัสดิการช่วยเหลือค่ารักษาพยาบาลแก่สมาชิก สวัสดิการประกันชีวิตหมู่ สวัสดิการประกันภัยรถยนต์ ทุนการศึกษา สงเคราะห์คนชรา ฌาปนกิจสงเคราะห์

3. ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็ง เป็นการดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถของคณะกรรมการบริหาร และสมาชิกเครือข่าย ดังนี้

1. จัดทำแผน ทั้งระยะสั้น คือ แผนปฏิบัติงานประจำปี และระยะยาว คือ แผนระยะ 3-5 ปี

2. การดำเนินกิจกรรม เป็นการดำเนินกิจกรรมตามแผนปฏิบัติงาน เพื่อแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาเครือข่าย

3. ประสานความร่วมมือ เป็นการแสวงหาความร่วมมือต่าง ๆ ทั้ง ด้านแหล่งทุน วิชาการ และทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายบรรลุวัตถุประสงค์

4. พัฒนาเครือข่ายหรือสมาชิก เป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กร เช่น การจัดประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จัดสัมมนา ศึกษาดูงาน เป็นต้น

โดยสรุป การดำเนินงานเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จะต้องได้รับการสนับสนุน ส่งเสริมจากเจ้าหน้าที่ ที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นทางการ เพื่อการขับเคลื่อนเครือข่ายเป็นไปอย่างมีพลัง สามารถดำเนินงานดูแลชุมชนของตนและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน

เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตกับการส่งเสริมสวัสดิการชุมชน

คำว่า “สวัสดิการ” มักถูกเข้าใจอย่างแคบๆ ว่าเป็นเรื่องของ “การให้” เพื่อการสงเคราะห์ หรือการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าของบุคคลในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการให้เงินหรือสิ่งของ ทั้งที่ให้เปล่าหรือการกู้ยืม ของกลุ่มองค์กรต่างๆ รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐเอง แต่ความคิดและความเข้าใจเกี่ยวกับ “สวัสดิการ” จากชุมชนท้องถิ่นต่างๆ มีความหมายที่กว้างและลึกที่สะท้อนให้เห็นถึงการก้าวพ้นไปจากกรอบคิดแบบเดิมๆ ไปสู่มิติที่คำนึงถึงความไม่มั่นคงของทุกชีวิตที่เกิดขึ้นได้ทุกวินาที

ด้วยเหตุที่สวัสดิการชุมชน เป็นการให้อย่างหลากหลาย ทั้งที่เป็นเงิน ปัจจัยสี่ งานอาชีพ โอกาส โอกาสดำรงชีวิตจากทรัพยากรธรรมชาติ ที่ดินทำกิน กำลึงกาย กำลึงใจ เวลา กับเพื่อน พี่น้อง ในชุมชน ที่ไม่ได้จำกัดเฉพาะว่าต้องเป็นสมาชิกกลุ่มเท่านั้น นอกจากนั้นยังเป็นกระบวนการ

“ช่วยเหลือเกื้อกูล” ที่มีทั้งกระบวนการ “คัดสรร” และ“ช่วยเหลืออย่างเหมาะสม” กล่าวคือ มีกระบวนการคัดสรร เพื่อค้นหาคนที่ควรให้ และสิ่งที่ควรให้ และจัดให้มี “การให้ที่เหมาะสม” กับสภาพความยากลำบาก เพื่อให้พ้นจากสภาพความยากลำบากนั้นให้ได้ และช่วยเหลือกัน ด้วยกำลังกาย กำลังใจ ให้เวลา กำลังทรัพย์ กำลังปัญญา ของคนในชุมชน ที่หวังจะเห็น เพื่อน พี่น้อง ร่วมชุมชนที่ยากลำบาก สามารถดูแลตนเองได้ในเบื้องต้น และพึ่งตนเองได้ในระยะยาว ตามกำลังความสามารถของตนเอง อย่างเป็นขั้นเป็นตอน และเหมาะสมกับสภาพความยากลำบากที่เผชิญอยู่

ดังนั้นคำว่า “สวัสดิการ” ก็คือ ระบบที่ทำให้คนรู้สึกว่ามีความมั่นคงในชีวิต รู้สึกอบอุ่นในความเป็นอยู่ และรู้สึกพอใจที่จะใช้ชีวิตอยู่ในสถานะนั้น ๆ การที่จะทำให้ชีวิตเกิดความมั่นคง อบอุ่นและเกิดความพึงพอใจที่จะใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้นั้น เงินไม่สามารถตอบสนองสิ่งเหล่านั้นได้ทั้งหมด แต่เงินสามารถทดแทนได้เพียงบางส่วนเท่านั้น เพราะฉะนั้นการที่จะพูดถึงสวัสดิการ จึงต้องทศคำว่า “เงิน” ไว้ข้างๆ ก่อน แล้วหันมามองในมิติที่รอบด้าน

ดังนั้น กองทุนสวัสดิการชาวบ้าน จะต้องประกอบด้วยหลาย ๆ อย่าง ๆ ทั้งทุนที่เป็นตัวเงินและทุนด้านสังคม ที่ไม่เป็นตัวเงิน ได้แก่ ธรรมชาติ วิถีชีวิต ที่เอื้ออาทร วัฒนธรรม ประเพณีอันดีงาม ผลสำเร็จในการจัดสวัสดิการชุมชน ทำให้ชุมชนมีความรู้สึกมั่นคงในชีวิต ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้นและยึดติดเงินตราเท่าไร (วีรบุรณ วิสารทสกุล 2552)

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (กองทุนสวัสดิการชาวบ้าน ม.ป.ป. : 5) ได้ให้ความหมายของ สวัสดิการชาวบ้านหรือสวัสดิการชุมชนในความหมายที่ใกล้เคียงกันคือ การสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นคงของชาวบ้าน เป็นระบบการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในท้องถิ่น มีรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย ซึ่งหมายถึงทุกอย่างที่ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น ทั้งในรูปแบบของสิ่งของ เงิน ทุน น้ำใจ การฟื้นฟูธรรมชาติเพื่อเกื้อหนุนคนในหมู่บ้านได้พึ่งพาระหว่างคนกับธรรมชาติ การช่วยเหลือเกื้อกูลที่เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ผลของการจัดสวัสดิการจะก่อให้เกิดรายได้และลดรายจ่าย และเกิดความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชน นำไปสู่การแก้ปัญหาความยากจน

ฐานคิดหรือที่มาในการก่อเกิดกองทุนสวัสดิการชาวบ้าน ในอดีตสังคมไทย มีวัฒนธรรมการอยู่แบบช่วยเหลือเกื้อกูล มีน้ำใจต่อกัน ปัจจุบันถึงแม้ว่าภาครัฐจะจัดสวัสดิการให้กับประชาชนในรูปของตัวเงิน และสิ่งของช่วยเหลือแต่ชุมชนหลายแห่งก็ยังรวมตัวกันเป็นเครือข่ายเพื่อจัดสวัสดิการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ครอบคลุมทุนทางสังคมที่มากกว่า “เงินตรา” การจะพัฒนาสวัสดิการชาวบ้านให้เข้มแข็งยั่งยืน สามารถอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนได้อย่างกว้างขวาง ต่อเนื่องได้นั้น จะต้องมีการพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่ายสวัสดิการชาวบ้านที่มีอยู่แล้วให้สามารถจัดการตนเองได้อย่างเป็นระบบ มีการเชื่อมโยงการเรียนรู้และขยายผลไปสู่ชุมชน

ต่างๆ อย่างเป็นขบวนการ มีการประสานเชื่อมโยงระบบสวัสดิการชาวบ้านกับระบบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานพัฒนาต่าง ๆ อย่างเข้าใจและเกื้อกูลต่อกัน โดยชุมชนท้องถิ่นซึ่งหัวใจของการจัดสวัสดิการชาวบ้านคือ “การพึ่งตนเองและการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน” โดยยึดหลัก “ให้อย่างมีคุณค่า รับอย่างมีศักดิ์ศรี” โดยสรุป ฐานคิดสำคัญของการพัฒนาสวัสดิการชาวบ้านคือการสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นคงของคนในชุมชน สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(กองทุนสวัสดิการชาวบ้าน ม.ป.ป. : 8-9) ได้กล่าวถึง

ตัวอย่างการดำเนินงานกองทุนสวัสดิการชาวบ้าน

1. กองทุนสวัสดิการชาวบ้านตำบลคลองเปือย อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา

กองทุนสวัสดิการชาวบ้านตำบลคลองเปือย มีนายอัมพร ค้างปาน ผู้นำชุมชนในการจัดตั้ง ซึ่งได้แนวความคิดเรื่องกลุ่มออมทรัพย์จากเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน โดยเชื่อว่าการออมคือจุดเริ่มต้นของการแก้ปัญหาความยากจนและการพึ่งตนเองที่เป็นรูปธรรมมากที่สุด จึงได้ร่วมกันตั้งกลุ่มกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตขึ้นมา เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2523 โดยมีเป้าหมายที่สำคัญเพื่อสร้างกองทุนของชุมชน ให้ชุมชนมีแหล่งทุนของตนเอง ในการจัดตั้งครั้งแรกมีสมาชิก 51 คนมีเงินทุน 2,850 บาท ปัจจุบันได้ดำเนินการเป็นเครือข่าย มีสมาชิกรอบคลุมทุกครอบครัว ทุกเพศ ทุกวัย มากกว่า 7,000 คน จาก 11 หมู่บ้านทั้งในตำบลคลองเปือยและตำบลใกล้เคียงในหลายตำบล มีเงินมากกว่า 220 ล้านบาท สมาชิกรุ่นแรกๆหลายคนมีเงินออมนับล้านบาท เด็กประถมบางคนมีเงินมากกว่าแสนบาท เฉพาะในปี 2551 เงินออมของสมาชิกอยู่ที่ 28 ล้านบาท เงินกำไรจากการออมทรัพย์ ซึ่งเป็นดอกเบี้ยเงินกู้ของสมาชิกและเงินฝากธนาคารอยู่ที่ประมาณ 28 ล้านบาทเช่นเดียวกัน

ปี 2524 เป็นปีแรกที่กลุ่มออมทรัพย์คลองเปือย เริ่มต้นจัดสวัสดิการฌาปนกิจ และดำเนินการต่อเนื่องถึงปัจจุบัน ที่ผ่านมามีหน่วยงานภาคีภายนอก ได้ร่วมสมทบกองทุนเช่นสำนักงานกองการลงทุนเพื่อสังคม เมื่อปี 2544 จำนวน 2.7 ล้านบาท สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนสมทบในปี 2548 จำนวน 100,000 บาท และอบต.จะสมทบ 30,000 บาท เป็นต้น กลุ่มออมทรัพย์ที่นี้จึงได้ทำหน้าที่ในการบริหารองค์กรการเงินของชุมชน และบริหารจัดการเรื่องสวัสดิการชุมชนควบคู่กัน ที่มาของเงินกองทุนสวัสดิการ คือดอกผลจากกลุ่มออมทรัพย์เป็นหลัก ใน 2551 มีการจัดสวัสดิการแก่สมาชิกและประโยชน์สาธารณะจำนวน 16 ประเภท ได้แก่กองทุนฌาปนกิจ จ่ายให้กับสมาชิกที่เสียชีวิตศพละ 9,500 บาท กองทุนค่ารักษาพยาบาล มีการจ่ายค่ารักษาพยาบาลให้สมาชิกครบ 100% ของค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นทั้งหมดในกรณีเข้ารับ.ของรัฐ กองทุนสาธารณภัย สำหรับสมาชิกที่ประสบภัยด้านต่างๆ กองทุนเด็กกำพร้าและผู้สูงอายุที่ยากลำบาก กองทุนการศึกษา สำหรับนักเรียนมัธยมถึงปริญญาตรี กองทุนเรียนรู้ของชุมชนในด้านต่างๆ เช่นค่าวิทยากรอบรม

เรื่องอาชีพ การศึกษาคุณงาน กองทุนพัฒนาชุมชนสำหรับกิจการสาธารณประโยชน์ของหมู่บ้าน เช่น ศาลากลางหมู่บ้าน สะพานของหมู่บ้าน กองทุนการต้อนรับ ผู้มาศึกษาคุณงาน กองทุนบริหารธุรกิจชุมชน กิจกรรมที่ได้ทดลองทำคือโรงน้ำปลาชุมชน โรงสีข้าวชุมชน กองทุนงานประเพณีชุมชน กองทุนค่าน้ำ กองทุนครุภูมิปัญญาไทย สำหรับครุภูมิปัญญาในตำบล กองทุนปลูกต้นไม้ เป็นโครงการระยะยาว 10 ปี เป้าหมายคือปลูกต้นไม้ 10,000 ต้น ดูแลต่อเนื่อง 10 ปี ปัจจุบันได้เริ่มปลูกไปแล้วทั้ง 10,000 ต้น กองทุนการกีฬา เพื่อสร้างพื้นที่ให้เยาวชนคนรักกีฬา และกองทุนสุขภาพ รวมทั้งการสมทบงบประมาณเพื่อประโยชน์สาธารณะของท้องถิ่นที่ทำมาอย่างต่อเนื่องในช่วง 4-5 ปีที่ผ่านมา เช่น สมทบให้ออนามัย 2 แห่ง ละคร 20,000 บาท/ปี สมทบโรงเรียน 7 โรงเรียนในตำบลคลองเปือยเป็นเงิน 27,000 บาท สมทบ อบต.ปีละ 50,000 บาท และสมทบศูนย์เด็กเล็กของชุมชน 2 แห่ง ฯลฯ

กองทุนสวัสดิการทั้งหมดนี้ มีเป้าหมายเพื่อการดูแลคนในตำบลคลองเปือยทุกครัวเรือน กล่าวได้ว่าเป็นชุมชนสวัสดิการ ที่สังคมไทยสมควรได้เรียนรู้เป็นอย่างยิ่ง

2. กองบุญสังจะสวัสดิการไต้หวัน ตำบลเปือย อำเภอเสี้ยว จังหวัดอำนาจเจริญ

กองบุญสังจะสวัสดิการไต้หวัน ตำบลเปือย ตั้งขึ้นในปี 2533 มีสมาชิก 56 คน ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่มาจำศีลในวันพระ มีเงินออมครั้งแรก 3,100 บาท ปัจจุบันดำเนินงานในลักษณะเป็นเครือข่ายระดับอำเภอ มีสมาชิกทั้งระดับหมู่บ้านและตำบล จำนวน 13 กลุ่มหมู่บ้าน ปัจจุบันมีสมาชิก 2,000 คน มีเงินสังจะออมทรัพย์ 5 ล้านบาท โดยมีการฐานมาจากกลุ่มสังจะสะสมทรัพย์ระดับหมู่บ้าน ซึ่งพระครูอุดมโพธิกิจ เจ้าอาวาสวัดโพธิ์ศิลา คอยให้แง่คิดเตือนใจแก่สมาชิกว่า วันนี้คุณเต็มบุญแล้วหรือยัง ท่านให้เหตุผลว่า การทำงานว่า 1. เงินเมื่ออยู่เฉย ๆ ก็ไม่มีประโยชน์ จึงต้องทำให้ออกเงย 2. ชุมชนจะได้มีเงินทุนในการบริหารจัดการ 3. เพิ่มการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชนให้คนรักกัน 4. เป็นเครื่องมือในการสร้างคนสาธารณะให้แก่ชุมชน 5. ให้คนมีสวัสดิการเหมือนข้าราชการ 6. สร้างขวัญกำลังใจให้กับคนเมื่อสูงวัยหรือช่วงชีวิตที่เดือนร้อน 7. ให้คนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และ 8. สร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนในเรื่องการสร้างหลักประกันกับชีวิตตนเอง

กองบุญสังจะสวัสดิการไต้หวัน ตำบลเปือย จะมีการจัดสวัสดิการให้สมาชิกของตน ซึ่งในแต่ละกลุ่มสมาชิกทั้ง 13 กลุ่ม จะมีการจัดสวัสดิการในลักษณะที่แตกต่างกันไปตามความสอดคล้องของแต่ละกลุ่ม สำหรับกองบุญสังจะสวัสดิการไต้หวัน ตำบลเปือย มีการจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิก 9 เรื่อง ดังนี้ 1.สวัสดิการเกิด 2.สวัสดิการแก่ 3.สวัสดิการเจ็บ 4.สวัสดิการตาย 5.สวัสดิการเงินกู้ยืมเพื่อการศึกษาและเพื่อส่งเสริมอาชีพ 6.สวัสดิการผู้ด้อยโอกาส ผู้ยากไร้ เป็นกองบุญเงินออมให้เดือนละ 30 บาท 7.สวัสดิการคนทำงาน ตอบแทนคณะกรรมการคนละ 130 บาท

ต่อครั้ง โดยฝากเป็นเงินออมให้ 30 บาท และเป็นค่าเดินทาง 100 บาท 8.สวัสดิการเงินกู้ เมื่อสมาชิกเสียชีวิต และเป็นหนี้ กองบุญจะนำเงินไปจ่ายหนี้ให้ ซึ่งสมาชิกต้องกู้เงินกับกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เท่านั้น แต่กองบุญจะจ่ายให้เฉพาะเงินต้น ดอกเบี้ยให้สมาชิกจ่ายเอง เป็นการให้สมาชิกรับผิดชอบด้วย และ 9.สวัสดิการเงินฝาก เมื่อสมาชิกเสียชีวิตกองบุญจะจ่ายเงินออมคืนให้ ร้อยละ 50 แต่ไม่เกินวงเงิน 10,000 บาท แก่ผู้รับมรดก หรือผู้รับผลประโยชน์ตามสัญญาที่ทำกับกลุ่ม ปัจจุบันมีเงินกองทุนสวัสดิการ 7 แสนกว่าบาท (14 พื้นที่ครู กองทุนสวัสดิการชาวบ้าน ม.ป.ป. : 33-38)

3. กองทุนสวัสดิการภาคประชาชนระดับจังหวัด “ฮักเมืองน่าน”

ในปี 2544 เครือข่ายออมทรัพย์ ฮักเมืองน่าน ได้ริเริ่มและผลักดันให้เกิด กองทุนสวัสดิการภาคประชาชนระดับจังหวัด ขึ้นมาภายใต้แนวคิด 3 ประการ คือ 1.ผู้นำขบวนการองค์กรชุมชนตระหนักถึงการสร้างระบบการดูแล การื้ออาหาร เกื้อกูลกันและให้กำลังใจกันอย่างต่อเนื่อง 2.ศักยภาพและทุนเดิมที่จังหวัดน่านมีอยู่กว่า 10 ปี ของการทำงานของภาคประชาชนรวมตัวกันสร้างเป็นเครือข่ายทางสังคมขึ้นมาเพื่อปกป้องและดูแลทรัพยากรในท้องถิ่นจนส่งผลให้เกิดสวัสดิการสังคมขึ้นมาอย่างเป็นรูปธรรมถึง 855 กลุ่มองค์กร เกิดโครงข่ายการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในจังหวัด 3.การ ได้มีโอกาสไปร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มแนะนำ/พื้นที่ต้นแบบการจัดสวัสดิการชุมชน เช่นที่ จ.ตราด จึงเป็นการจุดประกายความคิดเรื่องการจัดสวัสดิการชุมชน

เครือข่ายออมทรัพย์ ฮักเมืองน่าน มีสมาชิกที่มาจากกลุ่มหรือเครือข่ายออมทรัพย์ 58 หมู่บ้านของตำบลต่าง ๆ มีกิจกรรมปล่อยสินเชื่อให้เป็นรายกลุ่ม โดยใช้เงินกองทุนจากโครงการสินเชื่อองค์กรรวม ของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) จำนวน 5 ล้านบาท สำหรับเครือข่ายฯ จะไม่มีการออมเงินไว้ในระดับจังหวัด หากสมาชิกกลุ่มใดต้องการใช้เงิน ทางเครือข่ายฯ จะช่วยประสานให้กลุ่มที่เข้มแข็งมาช่วยเหลือ หากเครือข่ายฯ มีกิจกรรมที่ต้องใช้เงิน ก็จะระดมทุนจากกลุ่มสมาชิกรวมกันขึ้น บทบาทหลักของเครือข่ายฯ คือ การจัดกระบวนการเรียนรู้ เช่น ฝึกหัดทำระบบบัญชี การบริหารจัดการกลุ่ม และพัฒนาแกนนำให้แต่ละกลุ่มได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน

กองทุนสวัสดิการภาคประชาชนระดับจังหวัด ซึ่งมีฐานมาจากเครือข่ายออมทรัพย์ฮักเมืองน่าน มุ่งเน้นสวัสดิการไปยังกลุ่มผู้ด้อยโอกาส อันดับแรก คือ ผู้สูงอายุ และผู้ติดเชื่อเฮดส์ รวมถึงสมาชิกจากกลุ่มออมทรัพย์ต่าง ๆ ที่สมัครเข้าร่วมสวัสดิการระดับจังหวัดนี้ด้วย รวมแล้วมีสมาชิก 21,773 คน จาก 16 อำเภอ โดยมีการรวมกันเป็นเครือข่ายหรือชมรมย่อย ๆ หลายกลุ่ม เช่น ชมรมผู้สูงอายุ เครือข่ายผู้ติดเชื่อเฮดส์ เป็นต้น ยกตัวอย่าง เครือข่ายออมทรัพย์น้ำเกี๋ยน มีสวัสดิการการจัดการสินเชื่อ โดยการขอใช้สินเชื่อองค์กรรวมจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) 10 ล้านบาท สำหรับกระบวนการปล่อยกู้สินเชื่อของเครือข่ายฯน้ำเกี๋ยนนั้น จะให้กลุ่มออมทรัพย์ทั้ง 7 กลุ่ม

กู้เงินผ่านเครือข่ายฯ แล้วนำไปปล่อยกู้ต่อให้แก่สมาชิกกลุ่มของตนเอง สำหรับเงินสินเชื่อ 10 ล้านบาท มีกำหนดชำระคืนภายใน 10 ปี โดยแต่ละกลุ่มจะรับผิดชอบเก็บเงินคืนเครือข่ายฯ ทุก 6 เดือน และเครือข่ายฯก็จะนำไปชำระคืน พอช.ทุก 6 เดือน และในแต่ละกลุ่มจะหักเงินส่วนหนึ่งไว้สำหรับเป็นกองทุนสวัสดิการให้กับสมาชิก เมื่อแต่ละกลุ่มมีสวัสดิการขึ้นมาแล้วและเห็นว่าตัวเองสามารถทำได้จริง จึงมีแนวคิดจะทำ “กองทุนสวัสดิการระดับตำบล” ขึ้นมาจากฐานต่าง ๆ ที่มีอยู่ในแต่ละหมู่บ้าน โดยมี นายเป็ง อุดอ้าย เป็นประธานเครือข่ายฯ ตัวอย่าง ทางกลุ่มได้จัดสวัสดิการในกรณีที่สมาชิกเจ็บป่วย เข้านอนโรงพยาบาล จะช่วยเหลือ ค่าเยี่ยมไข้คนละ 300 บาทต่อปี นอกจากนี้ยังได้รับเงินสมทบทุนจากแหล่งทุน อีกหลายแห่ง เช่น จากกองทุนหมู่บ้าน 400 บาทต่อปี กลุ่มแม่บ้าน 200 บาทต่อปี กลุ่มเสี้ยว (กลุ่มเพื่อน) 300 บาทต่อปี และสวัสดิการระดับจังหวัด จ่ายให้ 400 บาทต่อปี

จากที่มีผู้มาใช้สวัสดิการของจำนวนมาก ในขณะที่เงินกองทุนไม่มากนัก เนื่องจากกลุ่มองค์กรสมทบมาน้อยไม่เป็นไปตามที่ตั้งเป้าไว้ ประกอบกับดอกเบี้ยธนาคารลดน้อย ทำให้กองทุนสวัสดิการภาคประชาชนระดับจังหวัด เกิดภาวะติดลบ เพราะมุ่งเน้นการให้เป็นหลัก โดยไม่ได้คำนึงถึงความคุ้มทุนในการบริหารจัดการ สมาชิกจ่ายแค่ 20 บาท แต่ได้สวัสดิการ 400 บาท นับเป็น 20 เท่า จึงถือว่ามีความเสี่ยง ไม่คุ้มทุน เพราะไม่ได้เกิดจากการแนวคิดของการพึ่งตนเองอย่างแท้จริง บทเรียนนี้จึงเป็นข้อพึงระวังสำหรับเครือข่ายอื่น ๆ ได้เรียนรู้ต่อไป

ในขณะที่เดียวกันก็ไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และหนุนเสริมให้สวัสดิการชุมชนระดับจังหวัด มีฐานราก มีความเข้มแข็ง และเติบโตไปด้วยกันอย่างยั่งยืน (14 พื้นที่ครู กองทุนสวัสดิการชาวบ้าน ม.ป.ป. : 39-49)

4. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านขาม ตำบลบ้านขาม อำเภอจตุรัส จังหวัดชัยภูมิ

ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2534 มีสมาชิกครั้งแรก 212 คน มีเงินสัจจะสะสม 9,340 บาท ปัจจุบันมีสมาชิกมากกว่า 800 คน มีเงินออมมากกว่า 6 ล้านบาท โดยมีนายประจวบ แต่งทรัพย์ เป็นผู้นำ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้มีกองทุนเป็นของตัวเอง มีแหล่งเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ และเพื่อการพึ่งตนเองในอนาคตของคนในชุมชน

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านขาม เริ่มนำดอกผลมาจัดสรรผลประโยชน์ให้แก่สมาชิกและชุมชน มีมาตั้งแต่ ปี 2535 ส่วนใหญ่เป็นการปันผลให้แก่สมาชิกและการคืนกำไรสู่ชุมชน ได้แก่ สร้างอาคารศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน สร้างศาลาอเนกประสงค์ สร้างธนาคารข้าว สร้างกุฏิพระ สร้างถนน ซื่อที่ดินเพื่อขุดสระน้ำสำหรับทำประปาหมู่บ้าน ซื่อเครื่องมือซ่อมไฟฟ้าสำหรับใช้ส่วนกลางของชุมชน ซื่อถังขยะให้หมู่บ้าน จัดสรรเงินให้คนพิการ เด็กกำพร้า

ผู้ด้อยโอกาส ผู้สูงอายุ ค่าน้ำค่าไฟวัด สนับสนุนศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โรงเรียน ให้ทุนการศึกษาเด็กเรียนดี เป็นต้น

การสนับสนุนจากภายนอก ตั้งแต่ปี 2539-2545 ได้รับการสนับสนุนจากภายนอก ตั้งแต่ปี 2539-2545 อย่างต่อเนื่องจากหน่วยงานภาคีทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น กรมการพัฒนาชุมชน กองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (SIF) สำนักงานจังหวัด อบต. และงบประมาณศูนย์เศรษฐกิจของจังหวัด ทั้งรูปตัวเงินสร้างอาคาร เงินสมทบ เงินทุนหมุนเวียน การศึกษาดูงานและสร้างการเรียนรู้ ฯลฯ นับเป็นเงินจำนวน หลายสิบล้านบาท การสนับสนุนสมาชิกของกลุ่ม มีดังนี้

1. ด้านการประกอบอาชีพของชุมชน เช่น ซื่อปู้ย และเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดมาจำหน่ายให้สมาชิกในราคาถูก ดอกเบี้ยต่ำ โดยให้เครดิตได้จำนวน 300,00 บาท จัดสรรเงินหมุนเวียนรับซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวโพด ซึ่งได้ทำมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2543 ถึงปัจจุบัน

2. ด้านธุรกิจชุมชน เช่น จัดสรรเงินปันผลจากหลาย ๆ กิจกรรม มาซื้อที่ดินจำนวน 7 ไร่ พร้อมโรงเรือนสำหรับเลี้ยงไก่ 300,00 บาท และต่อมาได้ขายไปเพื่อมาที่ดินที่มีขนาดใหญ่ขึ้นจำนวน 238,500 บาท เพื่อเป็นนารวมให้สมาชิกผลิตพันธุ์ข้าวดี แล้วนำมาให้สมาชิกกุ่มยืม ซื่อรดักข้าว และข้าวโพด 2 คัน จำนวน 400,000 บาท ซื่อรดบรรทุกสิบล้อ 1 คัน จำนวน 200,000 บาท ซื่อเครื่องสีข้าวโพด 1 เครื่อง จำนวน 200,000 บาท ถมดิน ซ่อมแซม ทำกำแพง ฯลฯ และมีกิจกรรมเป็นประโยชน์ตามมาแก่สมาชิกมากมาย เช่น โรงสีข้าวชุมชน ลานตากข้าวโพด การจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวโพด ศูนย์สาธิตการตลาด การแก้ไขปัญหาหนี้สินและความยากจน ตัดการกู้เงินนอกระบบ

3. ด้านสังคม ชุมชน ทำให้เกิดองค์ความรู้ในการบริหารจัดการทุนของชุมชน กลายเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนแบบบูรณาการ และเกิดแหล่งเรียนรู้ มากมายในชุมชน เช่น แหล่งเรียนรู้ธุรกิจโรงสีข้าว ธุรกิจข้าวโพด ศูนย์สาธิตการตลาด และเรียนรู้เรื่องการออมทรัพย์ชุมชน ซึ่งสามารถเรียนรู้ในเชิงบูรณาการการบริหารจัดการได้อย่างครบวงจร

ปัจจัยสนับสนุนความสำเร็จ ปัจจัยภายในเกิดจากการ คณะกรรมการมีความสามารถในการประสานงาน และการเชื่อมโยงกิจกรรมให้เกื้อกูลกัน การได้มีโอกาสไปเรียนรู้กับหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชน ทั้งในระดับท้องถิ่นและในระดับประเทศ ทำให้มีโอกาสได้เรียนรู้เทคนิค วิธีการบริหารจัดการจากภายนอกที่หลากหลายรูปแบบ และมีโอกาสได้รับงบประมาณสนับสนุนจากหลายหน่วยงาน เน้นการทำงานร่วมกันในแนวราบ ไม่มีการสั่งการ มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีการจัดสรรผลประโยชน์ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน สมาชิกมีส่วนร่วมในการปรับโครงสร้างการบริหาร มีความโปร่งใสในการบริหารจัดการ และมีทุนทางสังคมและวัฒนธรรมสูง

จากบทเรียนการจัดสวัสดิการชุมชนข้างต้น ที่ชุมชนดำเนินการกันเองในพื้นที่ต่าง ๆ พบว่าการจัดสวัสดิการชุมชนส่วนใหญ่มีรากฐานสำคัญมาจากการกลุ่มออมทรัพย์แทบทั้งสิ้น โดยสรุปหลักการสำคัญในการจัดสวัสดิการชุมชนได้ ดังนี้

1. ทำจากสิ่งที่เป็นจริง ถ้าตั้งใจไม่สำเร็จ สวัสดิการชุมชนต้องสอดคล้องกับวิถีของแต่ละพื้นที่ ตั้งใจทำโดยลอกเลียนแบบกันไม่ได้ เช่น เห็นชุมชนอื่นให้สวัสดิการผู้สูงอายุเดือนละ 300.- บาท ก็ให้บ้าง อาจไปไม่รอดเพราะเงินไม่พอ ต้องดูว่าคนที่นี้คิดอย่างไร กลุ่มเรามีเงินอยู่เท่าไร เริ่มจากจุดนั้น ควรรู้ก่อนว่าตอนนี้บ้านเราเป็นอย่างไร มีรากเง้า มีกลไกอย่างไร แล้วจึงกำหนดอนาคตต่อไปว่าบ้านเราจะเป็นอย่างไร ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นของเราเอง เพื่อประโยชน์แก่ผู้ด้อยโอกาส

2. เริ่มจากเล็กไปใหญ่ ทำแบบค่อยเป็นค่อยไป เหมือนต้นไม้ที่แตกทีละ 2 ใบ ต่อไปก็เติบโตเป็นพุ่มใหญ่ หากคิดจัดสวัสดิการแบบรวดเร็วเกินไป โดยที่คนไม่พร้อม ไม่มีส่วนร่วม ไม่รู้สึกเป็นเจ้าของก็จะเหมือนการใส่ปุ๋ยมากเกินไป ต้นไม้้อาจจะตายได้เพราะเกินกำลัง ไม่เกิดสวัสดิการที่เป็นของคนในชุมชน

3. เงินเป็นเพียงเครื่องมือไม่ใช่เป้าหมาย ใช้เงินสร้างเงื่อนไข ทำให้คนอยากทำงานอยากทำดี เช่น ใครทำงานเพิ่ม จ่ายเงินสมทบให้ ใครบริหารเงินในหักอกเงยขึ้นมาจะจ่ายสมทบให้ สิ่งสำคัญคือ การให้ความคิด ทำให้คนคิดพึ่งตนเอง ทำความดี ทำงานสร้างเม็ดเงิน หากมีเงินสนับสนุนควรให้ตามความจำเป็นและพอดี ไม่ใช่ใช้เงินเป็นเป้าหมายหรือหาเงินมาแจกจ่าย

4. ระบบสวัสดิการที่ดีต้องช่วยเหลือแบบไม่ก่อให้เกิดการแบ่งแยกในชุมชน ควรให้ทุกคนได้ แต่มุ่งเน้นคนยากจนและผู้ด้อยโอกาส ทุกคนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมโดยตกลงกติกาและใช้ร่วมกัน

5. เป็นองค์กรร่วมที่ทุกอย่างเชื่อมโยงเข้าหากัน กิจกรรมทุกอย่างสามารถก่อให้เกิดสวัสดิการได้ทุกอย่าง ตั้งแต่เกิดจนตาย กับคนทุกเพศทุกวัย การสร้างสวัสดิการจะเริ่มจากเรื่องใดก็ได้ โดยจัดสรรผลกำไรส่วนหนึ่งมาทำสวัสดิการ เช่น เชื่อมโยงกิจกรรม เชื่อมโยงคน 3 วัย คือ ผู้สูงอายุ พ่อบ้าน แม่บ้าน เยาวชนให้เป็นเครือข่ายเดียวกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นกลุ่มเดียวกัน เชื่อมโยงกลุ่มคนในชุมชนไว้ด้วยกิจกรรมให้มาทำงานร่วมกัน พึ่งพาอาศัยกันได้ ร่วมมือร่วมใจกัน และเชื่อมโยงคนกับธรรมชาติ คนสามารถเรียนรู้อยู่ร่วมกับธรรมชาติได้ เช่น การอนุรักษ์ป่า ปูยชีวภาพ

6. ต้องเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ คนในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการต้องเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับเสมอ (ไม่ใช่ฝ่ายหนึ่งหามาให้ อีกฝ่ายหนึ่งรอรับ) จึงเป็นความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน และมีศักดิ์ศรี เช่น จัดเงินออมให้ทุกคนมีส่วนร่วมจ่ายสมทบ กันเงินบางส่วนเดิมเข้ากองทุน นำดอกผล

กองทุนบางส่วนขยายกิจกรรมต่อ ทำให้ทุกคนในกลุ่ม/ชุมชนสามารถเป็นเจ้าของทุนและได้รับสวัสดิการไปในเวลาเดียวกัน

7. ต้องทำด้วยความรักและอดทน โดยจะต้องมีความศรัทธาเชื่อมั่นว่าชาวบ้านสามารถสร้างสวัสดิการของตนเองได้ รักที่จะทำงานเพื่อชุมชน เพื่อส่วนรวม อดทนต่อความคิดความเห็นที่ไม่ตรงกัน ยอมรับการคิดค้น คำหั้น โดยถือว่าเป็นครู เป็นบทเรียนที่จะก่อให้เกิดการปรับปรุงพัฒนาทำให้เขาฉลาดขึ้น ทำงานได้ดีขึ้น

5. เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอกับการบริหารจัดการทุนชุมชน

จากการศึกษากระบวนการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน (สายพิรุณ น้อยศิริ 2547 : 47) ระดับพื้นที่พบว่า ในการดำเนินกิจกรรมของชมรมหรือเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ มีกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและสร้างความสัมพันธ์แก่สมาชิกและชุมชนในด้านต่าง ๆ มากมาย เช่น ในเรื่องการใช้ทุนของชุมชน สรุปได้ดังนี้

1. กิจกรรมระดมทุนที่เป็นตัวเงินในรูปของเงินสัจจะสะสมรายเดือนจากกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับหมู่บ้านที่เป็นสมาชิกเครือข่าย มาเป็นทุนในการดำเนินงานซึ่งนอกจากจะแสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายแล้ว ในการนำเงินสะสมฝากกับชมรมหรือเครือข่ายในแต่ละเดือน คณะกรรมการจะจัดให้มีการประชุมสมาชิก เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแก้ไขปัญหา หรือหากวิถีในการพัฒนากิจกรรมของชมรมเครือข่ายและสมาชิกอีกด้วย

2. กิจกรรมการสนับสนุนให้แกนนำกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับหมู่บ้านส่งเสริมให้เกิดการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับหมู่บ้านเพิ่มขึ้น

3. กิจกรรมสำรวจการประกอบอาชีพของประชาชนในหมู่บ้าน ทำให้เครือข่ายมองเห็นความสำคัญของการใช้ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของครอบครัวและชุมชนที่ถ่ายทอดและสืบทอดต่อมาจนถึงปัจจุบัน โดยเครือข่ายอาจมีกิจกรรมพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาต่าง ๆ ให้เป็นอาชีพเสริมสร้างรายได้ให้กับครัวเรือนต่าง ๆ ในชุมชน ด้วยการส่งเสริมให้รวมตัวกันในกลุ่มอาชีพอุดหนุนเงินทุนฝึกอบรม สร้างการเรียนรู้และพัฒนาผลิตภัณฑ์ทั้งปริมาณและคุณภาพ

4. กิจกรรมเพิ่มรายได้ เช่น การรับซื้อผลิตภัณฑ์ของสมาชิกเพื่อนำไปสู่การแปรรูปหรือจำหน่ายในท้องตลาด และเมื่อสิ้นปีหรือปีบัญชี การดำเนินงาน ก็ได้รับการปันผลกำไรด้วย

5. การบูรณาการกองทุนต่าง ๆ ในชุมชน นอกจากจะมีแหล่งทุนจากกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตแล้ว ยังมีแหล่งเงินทุนต่าง ๆ ในหมู่บ้านอีก เช่น กองทุนหมู่บ้าน กองทุนอาชีพ กองทุนป๊อ ฯลฯ กองทุนเหล่านี้อยู่กระจัดกระจาย ทำให้ชาวบ้านเป็นหนี้สินหลายทาง และการจัดการเงินทุนยังไม่เกิดประโยชน์สูงสุด คณะกรรมการบริหารเงินทุนกองทุนต่าง ๆ อาจมีมติที่ประชุมสร้างเอกภาพ

ในการบริหารจัดการกองทุนร่วมกัน โดยนำเงินทุนทุกกองทุนมารวมกัน และให้คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเป็นแกนในการบริหารจัดการกองทุน เรียกว่า กองทุนบูรณาการ

นอกจากนี้ จากการศึกษาเข้าไปมีบทบาทสนับสนุนและส่งเสริมการทำงานของ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับหมู่บ้าน ก่อให้เกิดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ต่อชุมชนอีกมากมาย เช่น ศูนย์สาธิตการตลาด โรงเรียนข้าว ปั่นน้ำมัน ธนาคารข้าว ลานตากข้าว ฯลฯ

จะเห็นได้ว่ากิจกรรมของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต มีหลากหลายซึ่งได้สร้างกระบวนการเรียนรู้ควบคู่กับการปฏิบัติ เป็นการเรียนรู้เพื่อให้รู้จักตนเอง รู้ว่าภายนอกชุมชนเป็นอย่างไร มีความเชื่อมโยงระหว่างคน ความรู้ และทรัพยากรก่อให้เกิดการตระหนักถึงคุณค่าในสิ่งต่าง ๆ นอกจากนั้นยังเป็นการเรียนรู้เพื่อให้รู้จักชุมชน รู้จักสังคมและการเปลี่ยนแปลง เป็นกระบวนการเรียนรู้ ชีวิตให้เข้าใจ และเห็นอกเห็นใจกัน มีการพัฒนาและสร้างองค์ความรู้บนฐานภูมิปัญญาของชุมชน อันนำไปสู่ กระบวนการเรียนรู้ชีวิตบนแนวคิดการพึ่งตนเอง อันเป็นหัวใจสำคัญของการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตทุกระดับ

การบริหารธุรกิจ

ในการดำเนินงานเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ซึ่งเกี่ยวข้องกับเงินทุนจำนวนมาก และสมาชิกหลายกลุ่มอาจมีการดำเนินกิจกรรมในเชิงธุรกิจ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นไปในลักษณะของธุรกิจชุมชนในฐานะเครือข่ายมีบทบาทในการประสาน สนับสนุน ส่งเสริม กิจกรรมของสมาชิก เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของตน เครือข่ายจะต้องมีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการธุรกิจด้วยเช่นกัน

การบริหารธุรกิจ ประกอบด้วย หลักการจัดการธุรกิจเบื้องต้น ประเภทและความสำคัญของการประกอบธุรกิจ การขนส่ง และการจัดโครงสร้างขององค์กร จากเอกสาร กรมการพัฒนาชุมชน สรุปผลการดำเนินงาน การสร้างทีมผู้เชี่ยวชาญด้านการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เศรษฐกิจชุมชน (กรมการพัฒนาชุมชน 2550 : 64-68) สรุปได้ ดังนี้

หลักการจัดการธุรกิจเบื้องต้น

การดำเนินธุรกิจต่าง ๆ ผู้ประกอบการหรือผู้จัดการจำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับธุรกิจองค์ประกอบต่าง ๆ ในการดำเนินธุรกิจ และคุณลักษณะทั่วไปของธุรกิจ เพื่อเป็นความรู้เบื้องต้นในการบริหารและจัดการในธุรกิจประเภทนั้น ๆ เพื่อที่จะพัฒนาธุรกิจให้มีขนาดใหญ่ และมีกระบวนการผลิตที่ทันสมัย โดยนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาใช้ต่อไป

ความหมายและความสำคัญของธุรกิจ

ธุรกิจ หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำให้มีการผลิตสินค้าและบริการ มีการซื้อขาย แลกเปลี่ยน จำหน่ายและกระจายสินค้า และมีผลประโยชน์หรือกำไรจากกิจกรรมนั้น ๆ

1. การผลิต (Production) หมายถึงว่า จะต้องมีการนำวัตถุดิบเข้ามาในกระบวนการผลิต และผลิตเป็นสินค้าออกมา ซึ่งกระบวนการผลิตและขั้นตอนการผลิตสินค้านั้น จะมีกระบวนการที่ต่างกัน แล้วแต่ชนิดของสินค้านั้น ๆ

2. การจำหน่าย (Distribution) สินค้าที่ผลิตออกมาจากโรงงานอุตสาหกรรมส่วนมากแล้ว จะมีคุณภาพที่ใกล้เคียงกัน การที่จะจำหน่ายสินค้าดีหรือไม่ดีแล้วแต่เทคนิค และวิธีการของแต่ละบริษัท สินค้าที่มีคุณภาพถ้าจำหน่ายไม่ได้ก็ถือว่า การทำธุรกิจไม่ประสบความสำเร็จ คือขาดทุนนั่นเอง

3. การบริการ (Services) หลังจากสินค้าที่ผลิตออกจำหน่ายไปแล้ว สิ่งที่จะสร้างความประทับใจให้ลูกค้าต่าง ๆ ก็คือ การบริการหลังการขาย

ความสำคัญของธุรกิจ ธุรกิจถือว่ามีความสำคัญกับสังคมมาก เพราะการเกิดธุรกิจไม่ว่าจะเป็นธุรกิจขนาดเล็ก หรือขนาดใหญ่ จะทำให้เกิดการมีรายได้ของประชาชน อย่างน้อยประชาชนก็มีรายได้ส่งผลให้เศรษฐกิจของชุมชน สังคม และเศรษฐกิจของประเทศชาติดีขึ้น ฉะนั้นการเกิดธุรกิจขึ้น จึงมีความสำคัญหลายประการ ดังนี้

1. สร้างความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี

2. ทำให้เศรษฐกิจดีขึ้น จากผลของการเกิดธุรกิจนั้น ประชาชนที่อยู่รอบบริเวณบริษัท หรือโรงงานอุตสาหกรรม ก็จะมีงานทำก่อให้เกิดรายได้ กระแสการเงินหมุนเวียน ส่งผลให้เศรษฐกิจดีขึ้น เมื่อมีการประกอบธุรกิจเกิดขึ้นภายในประเทศมาก ๆ จะทำให้เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศดีขึ้นตามลำดับด้วย

3. ยกระดับค่าครองชีพของประชาชนให้สูงขึ้น เมื่อประชาชนมีรายได้ดี สาธารณูปโภคของประชาชนและชุมชนนั้นๆ ย่อมสูงขึ้นตามไปด้วย

4. เพิ่มรายได้ให้กับรัฐบาล เนื่องธุรกิจที่เกิดขึ้นจะต้องมีการส่งสินค้าออกไปขายทุกภูมิภาคของประเทศหรือส่งขายตามประเทศต่าง ๆ เช่น เขมร พม่า ลาว เวียดนาม การส่งสินค้าออกไปขาย จะทำให้เงินตราของต่างประเทศหมุนเวียนเข้ามาสู่ประเทศได้ ทำให้รัฐมีรายได้ จึงเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับ รัฐบาลอีกทางหนึ่ง

5. ช่วยเหลือด้านสวัสดิการต่าง ๆ ให้กับสังคม การที่ประชาชนมีงานทำ ทำให้มีรายได้มาเลี้ยงครอบครัว รัฐบาลไม่ต้องงบประมาณบางส่วนมาช่วยเหลือผู้ว่างงานหรือตกงาน รัฐบาลจึง

สามารถนำเงินส่วนนี้ มาจัดสวัสดิการต่าง ๆ ให้กับประชาชนทั่วทั้งประเทศ เช่น การประกันสังคม การสาธารณสุข และการศึกษา เป็นต้น

จุดมุ่งหมายในการประกอบธุรกิจ จำแนกได้ดังนี้

1. สร้างสินค้าหรือบริการให้แก่ผู้บริโภค
2. ให้บริการต่าง ๆ แก่ชุมชนท้องถิ่น
3. เสริมสร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่สังคมและประเทศชาติ
4. ปฏิบัติตามจรรยาบรรณของอาชีพที่ธุรกิจประกอบกิจการอยู่
5. นำผลกำไรในการขายสินค้าสู่ผู้ลงทุนตามสัดส่วนอันสมควร
6. ผลิตสินค้าและบริการอยู่ในขอบเขตที่รัฐบาลกำหนด
7. เป็นหลักประกันทางเศรษฐกิจให้แก่พนักงานและเจ้าหน้าที่ทุกคน

องค์ประกอบของการจัดการธุรกิจ

1. วัตถุประสงค์และเป้าหมาย ธุรกิจที่จัดตั้งขึ้นมาทุกลักษณะ เมื่อทำการผลิตสินค้าและบริการ ไม่ว่าจะประเภทใดก็ตาม ต้องตั้งวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการดำเนินธุรกิจไว้เสมอ อาจจะเป็นกำไรสูงสุดหรือผลผลิตสูงสุดหรือยอดขายสูงสุด หรือตั้งเป้าหมายไม่ให้เกิดมลภาวะเกิดขึ้นในระบบการผลิต เป็นต้น

2. ทรัพยากรการจัดการ ได้แก่ คน (Man) เครื่องจักร (Machine) เงินทุน (Money) และ วัตถุดิบ (Material) จะต้องจัดให้ประหยัด คຸ້ມคຳกັບการลงทุน

3. กระบวนการจัดการ ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การบริหารงานบุคคล การอำนวยการ การควบคุมงาน การฝึกอบรม และการประเมินผลงาน เป็นต้น

ประเภทของการประกอบธุรกิจ

การแบ่งประเภทธุรกิจ มีหลายแนวคิด แต่ไม่ว่าจะแบ่งอย่างไรก็มีลักษณะไม่แตกต่างกัน ในด้านการผลิตสินค้าและการให้บริการ เพราะกิจกรรมทางธุรกิจทุกประเภทจะมีกิจกรรมหลักอยู่ 4 ประเภท คือ

1. กิจกรรมด้านการผลิต คือ กิจกรรมที่ทำให้เกิดสินค้าหรือบริการ
2. กิจกรรมด้านการเงิน คือ กิจกรรมที่ทำให้มีเงินทุนหมุนเวียนในการดำเนินธุรกิจ
3. กิจกรรมด้านการตลาด คือ กิจกรรมที่ทำให้สินค้าหรือบริการที่ผลิตแล้วไปถึงมือผู้บริโภคได้
4. กิจกรรมเสริม คือ กิจกรรมที่เกี่ยวกับการจัดองค์กร เพื่อให้ดำเนินการต่อไปได้ด้วยดี เช่น กิจกรรมด้านการขนส่ง การสื่อสาร เป็นต้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โสภิต ภูริสวัสดิ์ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ชมรมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตอำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก โดยวิธีศึกษาเชิงคุณภาพ ได้ค้นพบปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของชมรมคือ ความสามารถในการสร้างความตระหนักให้ชุมชนเห็นความสำคัญของการออมเงิน เนื่องจากคณะกรรมการชมรมมีความพยายามในการให้ความรู้แก่ชุมชน และแก่คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ฯ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสม่ำเสมอของสมาชิกและสมาชิกมีคุณธรรม 5 ประการตามหลักการของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต อีกทั้งได้รับการสนับสนุนจากภายใน ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และภายนอก ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของรัฐ

พิมพ์พรณ พันธุ์ศรี (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การสร้างเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตด้วยเวทีประชาคม ผลการศึกษาพบว่า พบว่า สมาชิกมีความคาดหวังให้เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเป็นแหล่งเงินทุนหรือแสวงหาเงินทุน เพื่อสนับสนุนแก่สมาชิกในด้านการจัดการ วิชาการ และพัฒนาเครือข่าย ตลอดจนเงินทุนในการดำเนินกิจกรรม นอกจากนี้ยังคาดหวังให้เครือข่ายระดับภูมิภาคเป็นตลาดซื้อขายผลผลิตจากสมาชิก ปัญหาของการพัฒนาเครือข่ายระดับอำเภอและจังหวัดที่สำคัญ คือ การขาดความรู้เรื่องเครือข่ายและการบริหารเครือข่าย และไม่มีเงินทุนในการดำเนินกิจกรรม การติดตามผลหลังเวทีเครือข่ายพบว่ามีเพียงเครือข่ายในระดับจังหวัดเท่านั้นที่เคลื่อนไหวมีกิจกรรม สำหรับเครือข่ายอื่น ๆ ไม่ได้มีการกระตุ้น และที่สำคัญคือ ขาดงบประมาณสนับสนุน

สายพิรุณ น้อยศิริ (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเพื่อสร้างและพัฒนาองค์ความรู้จากชุมชน เรื่อง กระบวนการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน โดยวิธีศึกษาเชิงคุณภาพ ผลการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน มีดังนี้

1. ผู้นำกิจกรรมมีภาวะผู้นำสูง สามารถเชื่อมโยงบูรณาการงานและคนในชุมชนได้ มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง มีความรู้และประสบการณ์เชิงธุรกิจ เรียนรู้สถานการณ์ทางเศรษฐกิจสังคมที่เชื่อมโยงกับชุมชนได้ ยอมรับนวัตกรรมการเรียนรู้ใหม่ๆ เป็นแบบอย่างด้านคุณธรรมและการทำงาน ผู้นำดังกล่าว แสดงบทบาทที่สำคัญ คือ การกำหนดเป้าหมายองค์กร การสร้างกระบวนการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของสมาชิก ขับเคลื่อนภารกิจขององค์กร สรุบบทเรียนและพัฒนาระบบการทำงานในองค์กร

2. การมีส่วนร่วมของสมาชิก เกิดจากกิจกรรมขององค์กรที่ตรงต่อความต้องการของสมาชิก ภาวะผู้นำ ระบบการบริหารจัดการองค์กร และกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน

3. สมาชิกมีการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับระดับการพัฒนาขององค์กร

4. การบริหารจัดการที่กระจายอำนาจ ใช้หลักการมีส่วนร่วมและรับฟังความคิดเห็นของสมาชิก และความเห็นพ้องต้องกัน (Consensus)

ชนากานต์ มุกขุนทด (2548 : บทคัดย่อ) ได้ประเมินผลการดำเนินงานคณะกรรมการเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านระดับอำเภอ อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ปัญหาของเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านระดับอำเภอ คือ ไม่มีกฎระเบียบในการดำเนินงานที่ชัดเจน ทำให้การดำเนินงานที่ผ่านมา ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ไม่มีที่ทำการเป็นของตนเอง ทำให้การประสานงานเกิดความล่าช้า ขาดระเบียบ ไม่มีสถานที่พบปะประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น คณะกรรมการขาดความเชื่อมั่นในคณะกรรมการบริหาร โดยเฉพาะระบบบัญชีไม่มีความชัดเจน ไม่มีการประสานงานระหว่างเครือข่ายกองทุนกับกรรมการกองทุนในหมู่บ้านในการเข้าไปช่วยแก้ไขปัญหา คณะกรรมการเครือข่ายแต่ละตำบลมีการสับเปลี่ยนกันมาประชุมทำให้งานของการประชุมไม่ต่อเนื่อง และไม่ให้ความสำคัญต่อการประชุม

สุจินดา ชูณหชาคร (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินธุรกิจแบบเศรษฐกิจพึ่งตนเอง กรณีศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชุมชนวัดไร่จิง และชุมชนวัดดอนหวาย ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของธุรกิจชุมชน คือ นโยบายจากรัฐอันเป็นปัจจัยความสัมพันธภาพภายนอกที่เข้ามาชี้นำและเปลี่ยนวิถีชีวิตชุมชน ส่วนปัจจัยภายนอก คือ ผู้นำและสมาชิกในชุมชน ซึ่งยึดหลักการธุรกิจชุมชนด้วยการใช้หลักคิดแบบภูมิปัญญาและการสืบทอดอาชีพจากบรรพบุรุษ รวมทั้งหลักแห่งการพึ่งตนเอง ด้วยวิธีการออมและไม่ขยายธุรกิจเกินกำลังของครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญ ทำให้การประกอบอาชีพไม่ต้องพึ่งพาเงินทุนจากภายนอก ทำให้ชุมชนเข้มแข็งและสามารถดำเนินธุรกิจชุมชนได้ยั่งยืน

สันติภพ ไกรกิจราษฎร์ (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา แนวทางการบริหารจัดการเครือข่ายการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอเมืองเชียงราย ผลการศึกษาพบว่า

1. ด้านระบบบริหารจัดการเครือข่ายการเรียนรู้ เกี่ยวกับการวางแผนพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่ยังไม่มี การสนับสนุนส่งเสริมและมอบนโยบายอย่างจริงจัง เกี่ยวกับการปฏิบัติ พบว่า วิธีการรวมกลุ่มเครือข่ายการเรียนรู้ เกิดจากการศึกษาดูงานในพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จ และนำรูปแบบมาใช้มีการปฏิบัติในกลุ่มเล็ก ๆ แบบยืดหยุ่น ตามความสมัครใจ ไม่เป็นทางการ ในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป เกี่ยวกับการควบคุมพบว่า การนิเทศติดตามจะส่งผลดีต่อทั้งสถานศึกษาและเครือข่ายการเรียนรู้ เพราะสามารถให้คำแนะนำแก่สถานศึกษาได้เป็นอย่างดี เกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาพบว่า ควรมอบนโยบายอย่างชัดเจนเพื่อเป็นแนวทางให้สถานศึกษาได้ปฏิบัติตามอย่างเป็นรูปแบบ

2. ด้านปัจจัยที่สนับสนุนการบริหารจัดการเครือข่ายฯ เกี่ยวกับงบประมาณ พบว่า ปัจจัยหลักที่จะทำให้การจัดการเครือข่ายฯ ประสบผลสำเร็จคือ เรื่องงบประมาณ เกี่ยวกับบุคลากร พบว่าบุคลากรที่จะมาดำเนินการให้เครือข่ายฯ ประสบผลสำเร็จมีน้อย เนื่องจากขาดความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงาน ขาดการประสานกับฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับทรัพยากร พบว่า ทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเครือข่ายฯ มีความพร้อมค่อนข้างมาก โดยส่วนใหญ่จะมีอยู่แล้วในท้องถิ่น หรือสถานศึกษา เกี่ยวกับการบริหารจัดการ พบว่า ภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ระบบบริหารจัดการส่วนใหญ่ทางสถานศึกษาจะเป็นฝ่ายนำการดำเนินงาน โดยระบบบริหารที่ใช้ได้แก่การบริหารจัดการ โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

3. แนวทางการบริหาร โรงเรียนพบว่า ควรเตรียมบุคลากร สร้างความรู้ ความเข้าใจ เพิ่มพูนความรู้และทักษะการปฏิบัติ สิ่งสำคัญคือ หน่วยงานเหนือสถานศึกษาและสถานศึกษาต้องมีงบประมาณรองรับให้เพียงพอ ควรกำหนดโครงสร้างและจัดระบบงานให้ชัดเจน ควรมีการนิเทศก์ติดตาม และประสานงานอย่างต่อเนื่อง สถานศึกษาควรดึงศักยภาพท้องถิ่นมาร่วมเป็นวิทยากร หรือเป็นที่ปรึกษาแก่เครือข่ายการเรียนรู้ด้วยกัน การดำเนินงานเครือข่ายการเรียนรู้ต้องทำการศึกษาสำรวจปัญหา และความต้องการของโรงเรียนและชุมชน พร้อมทั้งเก็บข้อมูลจากชุมชน โดยการสังเกต สอบถาม สืบค้นจากชาวบ้าน ผู้รู้ในท้องถิ่น จัดทำระบบข้อมูลให้ชัดเจนเป็นปัจจุบัน ตลอดจนนำสิ่งที่อยู่รอบ ๆ ตัวผู้เรียนหรือปัญหาชุมชนมากำหนดไว้ในสาระการเรียนรู้

กาญจนา รอดแก้ว (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเครือข่ายการเรียนรู้ โดยใช้แนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน เป็นการศึกษากรณี 2 แห่งคือเครือข่ายการเรียนรู้ตำบลเจ้าท่า กับ เครือข่ายการเรียนรู้ตำบลแพรกหนามแดง การศึกษา พบว่า

1. การเรียนรู้ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ 1)การตระหนักในปัญหา 2)การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล 3)การกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหา 4)การลงมือปฏิบัติ และ 5)การสร้างและขยายความรู้โดยกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าว ประกอบด้วย กิจกรรมการเรียนรู้ได้แก่ การจัดทำแผนชุมชน การจัดเวทีการเรียนรู้ การศึกษาดูงาน การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน การประชุม สัมมนา

2. องค์ประกอบสำคัญที่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของเครือข่าย เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน พบว่า คือ คนในชุมชน ภูมิปัญญาในชุมชน กิจกรรมการเรียนรู้ การมีเป้าหมายร่วมกัน และการบริหารจัดการ

3. กระบวนการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน โดยการวิเคราะห์สังเคราะห์ 2 กรณี พบว่า มี 6 ขั้นตอน คือ 1)การตระหนักใน

ปัญหาที่ 2)การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล 3)การกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหา 4)การตัดสินใจแก้ไข ปัญหา 5)การลงมือปฏิบัติ และ6))การสร้างและขยายความรู้

4. ปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการนำกระบวนการเรียนรู้ของเครือข่ายฯ ได้แก่ 1)ศักยภาพชุมชน 2)ผู้นำหรือแกนนำชุมชน 3)ความสัมพันธ์และความเอื้ออาทรในชุมชน 4)ภูมิปัญญาชุมชน 5)ระบบการสื่อสารภายในชุมชน 6) ระบบการจัดการความรู้ของชุมชน และ7)ลักษณะกิจกรรมการเรียนรู้

จากการศึกษา แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้นำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไป ประกอบด้วย ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม และข้อมูลทั่วไปของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ ได้แก่ จำนวนปีที่จัดตั้ง จำนวนกลุ่มสมาชิก เครือข่าย แรงจูงใจในการจัดตั้ง วัตถุประสงค์ในการตั้ง รายได้เครือข่าย และการจัดสรรผลประโยชน์แก่สมาชิก

2. การจัดกิจกรรมการของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์ฯ 4 ด้าน คือ ด้านการเรียนรู้ ด้านการลงทุน ด้านสวัสดิการ และด้านความเข้มแข็งของเครือข่าย โดยกำหนดเป็นกรอบในการวิจัย ดังนี้

2.1 ด้านการเรียนรู้ ประกอบด้วย การประชุม การฝึกอบรม/สัมมนา การศึกษาดูงาน และการเรียนรู้จากการปฏิบัติ

2.2 ด้านการลงทุน ประกอบด้วย กิจกรรมด้านการบริการและด้านการผลิต

2.3 ด้านสวัสดิการประกอบด้วย ด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และด้านสงเคราะห์ชุมชน

2.4 ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่าย ประกอบด้วย การจัดการภายในเครือข่าย กระบวนการทำงานของเครือข่าย การสื่อสารและสร้างความสัมพันธ์ และการสนับสนุนจากภายนอก

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาสภาพการจัดกิจกรรมของเครือข่ายกลุ่ม ออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ โดยผู้วิจัยได้กำหนดรายละเอียดในการศึกษา ดังนี้

1. ระเบียบวิธีการวิจัย
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การสร้างเครื่องมือและหาประสิทธิภาพของเครื่องมือ
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล
6. การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษานี้ ใช้วิธีการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ทราบสภาพการจัดกิจกรรมของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ

ประชากรและตัวอย่างประชากร

1. ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ จำนวน 877 เครือข่าย โดยผู้ตอบแบบสอบถาม คือ ประธานเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ระดับอำเภอ

2. ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จำแนกด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) และสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) ตามภูมิภาค โดยคำนวณจาก ตารางสำเร็จรูป เครซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ได้เครือข่ายกลุ่มออม ทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอตัวอย่าง 266 เครือข่าย คิดเป็นร้อยละ 30.33 จากประชากรทั้งหมด 877 เครือข่าย ได้ประธานเครือข่ายเป็นประชากรตัวอย่าง 266 คน แล้วนำมาสุ่มตัวอย่างแบบง่ายด้วยวิธี จับฉลาก โดยทำฉลากชนิดเดียวกัน และให้หมายเลขกำกับรายชื่อของหน่วยประชากรที่จะศึกษา โดยนำฉลากใส่ภาชนะเคล้าให้ทั่วแล้วจับฉลากขึ้นมาทีละใบจนครบตามจำนวนที่ต้องการ โดยจับ แบบไม่แทนที่ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

แบ่งตามภูมิภาค	จำนวนประชากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
ภาคเหนือ	143	44
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	322	97
ภาคกลาง	198	60
ภาคตะวันออก	63	20
ภาคใต้	151	45
รวม	877	266

กรอบที่ใช้ในการวิจัย

กรอบที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ข้อมูลทั่วไปของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามและข้อมูลทั่วไปของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ

2. การจัดกิจกรรมของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ แบ่งเป็น 4 ด้าน คือ ด้านการเรียนรู้ ด้านการลงทุน ด้านสวัสดิการ และด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่าย

เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่มีลักษณะผสมระหว่าง แบบปลายปิด (Closed-ended) และแบบปลายเปิด (Open-ended) ที่สร้างขึ้นจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีเนื้อหา ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสำรวจสภาพทั่วไปของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ ลักษณะคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) และเติมคำ ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ 1) ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา 2) ข้อมูลทั่วไปของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ ได้แก่ จำนวนปีที่จัดตั้ง จำนวนกลุ่มสมาชิก เครือข่าย แรงจูงใจในการจัดตั้ง วัตถุประสงค์ในการตั้ง และการจัดสรรผลประโยชน์แก่สมาชิก

ตอนที่ 2 สภาพการจัดกิจกรรมเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ จำนวน 4 ด้าน คือ ด้านการเรียนรู้ ด้านการลงทุน ด้านสวัสดิการ และการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่าย โดยมีรายละเอียดแต่ละด้าน ดังนี้

1. ด้านการเรียนรู้ ประกอบด้วย 5 กิจกรรม ได้แก่ การประชุม การฝึกอบรม/สัมมนา การศึกษาดูงาน และการเรียนรู้จากการปฏิบัติ มีข้อคำถามเกี่ยวกับกิจกรรมด้านการเรียนรู้ ดังนี้

1. การประชุม	จำนวน 4 ข้อ
2. การฝึกอบรม/สัมมนา	จำนวน 4 ข้อ
3. การศึกษาดูงาน	จำนวน 3 ข้อ
4. การเรียนรู้จากการปฏิบัติ	จำนวน 4 ข้อ

2. ด้านการลงทุน ประกอบด้วย 2 กิจกรรม ได้แก่ การบริการ และการผลิต มีข้อคำถามเกี่ยวกับกิจกรรมด้านการลงทุน ดังนี้

1. การบริการ	จำนวน 4 ข้อ
2. การผลิต	จำนวน 3 ข้อ

3. ด้านสวัสดิการ ประกอบด้วย 4 กิจกรรม ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และด้านสงเคราะห์ชุมชน มีข้อคำถามเกี่ยวกับกิจกรรมด้านสวัสดิการ ดังนี้

1. ด้านสุขภาพ	จำนวน 1 ข้อ
2. ด้านการศึกษา	จำนวน 1 ข้อ
3. ด้านความปลอดภัยในชีวิตฯ	จำนวน 1 ข้อ
4. ด้านสงเคราะห์ชุมชน	จำนวน 1 ข้อ

4. ด้านการสร้างเสริมความเข้มแข็งของเครือข่าย ประกอบด้วย 3 กิจกรรม ได้แก่ โครงสร้างของเครือข่าย กระบวนการทำงานของเครือข่าย และการสนับสนุนจากภายนอก มีข้อคำถามเกี่ยวกับกิจกรรมด้านการเสริมสร้างเสริมความเข้มแข็งของเครือข่าย ดังนี้

1. การจัดการภายในของเครือข่าย	จำนวน 5 ข้อ
2. กระบวนการทำงานของเครือข่าย	จำนวน 5 ข้อ
3. การสื่อสารและสร้างความสัมพันธ์	จำนวน 3 ข้อ
4. การสนับสนุนจากภายนอก	จำนวน 4 ข้อ

กำหนดการให้คะแนน เป็น 1,2,3,4,5 โดยใช้ แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) กำหนดระดับการปฏิบัติกิจกรรม/ความคิดเห็น เป็น 5 ระดับ คือ

- ระดับ 1 หมายถึง ไม่มีการปฏิบัติ/มีความคิดเห็นว่าเป็นความจริงน้อยที่สุด
- ระดับ 2 หมายถึง มีการปฏิบัติเป็นบางครั้ง/มีความคิดเห็นว่าเป็นความจริงน้อย
- ระดับ 3 หมายถึง มีการปฏิบัติเป็นบางครั้ง/มีความคิดเห็นว่าเป็นความจริงปานกลางระดับ 4 หมายถึง มีการปฏิบัติค่อนข้างบ่อย/มีความคิดเห็นว่าเป็นความจริงมาก

ระดับ 5 หมายถึง มีการปฏิบัติบ่อยครั้ง/มีความคิดเห็นว่าเป็นความจริงมากที่สุด
เกณฑ์การแปลความหมาย ใช้แบ่งคะแนนเฉลี่ย จากคะแนนสูงสุด 5 คะแนน ต่ำสุด 1
คะแนน แบ่งเป็น 5 ระดับ โดยการแบ่งช่วงคะแนนเฉลี่ย (Class Interval) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	1.00 – 1.49	หมายถึง	มีระดับการจัดกิจกรรมด้านนั้น ๆ น้อยที่สุด
ค่าเฉลี่ย	1.50 – 2.49	หมายถึง	มีระดับการจัดกิจกรรมด้านนั้น ๆ น้อย
ค่าเฉลี่ย	2.50 – 3.49	หมายถึง	มีระดับการจัดกิจกรรมด้านนั้น ๆ ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	3.50 – 4.49	หมายถึง	มีระดับการจัดกิจกรรมด้านนั้น ๆ มาก
ค่าเฉลี่ย	4.50 – 5.00	หมายถึง	มีระดับการจัดกิจกรรมด้านนั้น ๆ มากที่สุด

ตอนที่ 3 แบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับ ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ สภาพการ
จัดกิจกรรมของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอโดยการแจกแจงความถี่ และค่าร้อยละของคำตอบ สรุปเนื้อหาร่วมกับตอนที่ 2

การสร้างเครื่องมือและหาประสิทธิภาพเครื่องมือ

เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้สามารถวัดได้ตรงตามกรอบแนวคิดของการวิจัย บรรลุ
วัตถุประสงค์ที่วางไว้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือ โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. การสร้างเครื่องมือ

1.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และผลงานที่เกี่ยวข้องกับกรอบแนวคิดที่ทำการ
วิจัยแล้วนำมาเป็นแนวทางในการสร้างและปรับปรุงพัฒนาแบบสอบถาม ภายใต้คำแนะนำของ
อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์

1.2 ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) โดยนำแบบสอบถาม
ให้อาจารย์ที่ปรึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์ ตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา
ในแต่ละข้อของคำถามจากนั้นจึงนำแบบสอบถาม ไปปรับปรุงเนื้อหาและลักษณะของคำถามตามที่
ผู้ทรงคุณวุฒิแนะนำเพื่อให้มีความชัดเจนและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2. การหาประสิทธิภาพของเครื่องมือ

2.1 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้นำองค์กรเครือข่าย จังหวัดนนทบุรี
ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับประชากรตัวอย่าง จำนวน 40 คน

2.2 หาความเชื่อมั่น (Reliability) นำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมา ทำการวิเคราะห์
หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ ได้ค่าความเชื่อมั่นที่ 0.9590

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ทำหนังสือถึงสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากประธานเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ จำนวน 266 ชุด โดยแนบซองติดแสตมป์และจำหน่ายของ ระบุชื่อที่อยู่ ที่ชัดเจนให้ส่งคืนทางไปรษณีย์

การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การประมวลผลผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ สร้างคู่มือลงรหัส (Coding Book) และทำการลงรหัสข้อมูล

2. ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามนำมาประมวลผล โดยใช้โปรแกรมทางสถิติ วิเคราะห์พฤติกรรมทางสังคมศาสตร์ เพื่อกำหนดค่าสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามและข้อมูลทั่วไปของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ (Percentage) และ ค่าเฉลี่ย (Mean)

2.2 การวิเคราะห์การจัดกิจกรรมเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2.3 การวิเคราะห์ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ด้วยการแจกแจงความถี่ และ ค่าร้อยละ (Percentage)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษา สภาพการจัดกิจกรรมของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ เก็บข้อมูลจากประธานเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ จำนวน 266 เครือข่าย ที่เป็นประชากรตัวอย่าง ได้แบบสอบถามกลับคืนมาทั้งสิ้นจำนวน 199 ชุด คิดเป็นร้อยละ 74.81 โดยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งเป็น 3 ตอน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม และข้อมูลทั่วไปของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ โดยการหาค่าร้อยละและค่าเฉลี่ย

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับการจัดกิจกรรมของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ โดยการหาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ด้านปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะจากแบบสอบถามปลายเปิด โดยการแจกแจงความถี่ และค่าร้อยละ

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ

1.1 สถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพส่วนตัวของประธานเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ จำนวน 199 คน จำแนกตาม เพศ อายุ และระดับการศึกษา ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคล

สถานภาพส่วนบุคคล	จำนวน/ ความถี่	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย
1.1 เพศ			
ชาย	152	76.4	
หญิง	47	23.6	

ตารางที่ 2 (ต่อ)

สถานภาพส่วนบุคคล	จำนวน/ ความถี่	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย
1.2 อายุ			
25 – 45 ปี	42	21.1	44.5
46 – 65 ปี	145	72.9	
66 ปีขึ้นไป	12	6.0	
1.4 จบการศึกษาระดับ			
- ประถมศึกษา	34	17.1	
- มัธยมศึกษา	104	52.3	
- อาชีวศึกษาหรือเทียบเท่า	42	21.1	
- ปริญญาตรี	17	8.5	
- สูงกว่าปริญญาตรี	2	1.0	
			N = 199

จากข้อมูลในตารางที่ 2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามคือประชาชนเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ จำนวน 199 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 76.4 โดยเฉลี่ยมีอายุ 44.5 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 52.3

1.2 ข้อมูลทั่วไปของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ

ข้อมูลทั่วไปของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอประกอบด้วยระยะเวลาในการจัดตั้ง จำนวนกลุ่มสมาชิกเครือข่าย แรงจูงใจในการจัดตั้ง วัตถุประสงค์ในการตั้งรายได้เครือข่าย และการจัดสรรผลประโยชน์แก่สมาชิก ผลการวิเคราะห์ ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ข้อมูลทั่วไปของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ

ข้อมูลทั่วไปของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตฯ	จำนวน/ ความถี่	ร้อยละ
1. ระยะเวลาในการจัดตั้ง นับถึงปี 2551		
- 1 - 6 ปี (ปี พ.ศ. 2545 - 2551)	84	42.2
- 7 – 12 ปี (ปี พ.ศ. 2539 – 2544)	68	34.2
- 13 ปีขึ้นไป (ก่อนปี พ.ศ. 2539)	47	23.6

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไปของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตฯ	จำนวน/ ความถี่	ร้อยละ
2. จำนวนกลุ่มสมาชิกของเครือข่ายระดับอำเภอ (กลุ่มเครือข่ายระดับตำบล)		
- น้อยกว่า 10 กลุ่มเครือข่าย	18	9.1
- 11 – 15 กลุ่มเครือข่าย	78	39.2
- 16 – 20 กลุ่มเครือข่าย	91	45.7
- มากกว่า 20 กลุ่มเครือข่าย	12	6.0
3. แรงจูงใจในการจัดตั้ง (บางเครือข่ายมีแรงจูงใจมากกว่า 1 ข้อ) *		
- การผลักดันของภาครัฐ	94	47.2
- ความต้องการของชุมชน โดยมีภาครัฐให้การสนับสนุน	82	41.2
- การได้เห็นความสำเร็จของเครือข่ายอื่น	63	31.6
4. วัตถุประสงค์สำคัญในการจัดตั้งเครือข่าย (บางเครือข่ายมีวัตถุประสงค์มากกว่า 1 ข้อ) *		
- ศูนย์กลางในการสร้างการเรียนรู้และการบริหารจัดการทุนชุมชน	166	83.4
- ศูนย์กลางในการประสานแหล่งทุน/สนับสนุนทุนแก่สมาชิก	145	72.8
- ศูนย์กลางในการให้ความรู้/ข้อมูลข่าวสาร/และประสานงานกับสมาชิก	120	60.3
- ศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมพัฒนาอาชีพและรายได้แก่สมาชิก	112	56.2
5. ที่มาของรายได้ของเครือข่าย (บางเครือข่ายมีกิจกรรมมากกว่า 1 ข้อ) *		
- การรับฝากเงิน	98	49.2
- การปล่อยสินเชื่อให้แก่สมาชิก	85	42.7
- การลงทุนเชิงธุรกิจ	45	22.6
6. การจัดสรรผลประโยชน์แก่สมาชิก (บางเครือข่ายมีผลประโยชน์ให้สมาชิกมากกว่า 1 ข้อ) *		
- ในรูปของการยกระดับและขยายผลกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต	101	50.7
- ในรูปของการส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้แก่สมาชิก	99	49.7
- ในรูปของการถือหุ้นและการให้บริการสมาชิก	79	39.7
- ในรูปของการพัฒนาอาชีพและรายได้	44	22.1
- ในรูปของกองทุนสวัสดิการ	34	17.0
		N = 199

หมายเหตุ * หมายถึง ข้อที่เครือข่ายมีคำตอบมากกว่า 1 ข้อ

ในการคำนวณค่าร้อยละของแต่ละกิจกรรม คิดจากจำนวนเต็มของเครือข่าย

จากข้อมูลในตารางที่ 3 พบว่า เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอส่วนใหญ่ จัดตั้งมาไม่เกิน 6 ปี (พ.ศ.2545-2551) ร้อยละ 42.2 มีสมาชิกจำนวน 16 -20 กลุ่มเครือข่าย (ร้อยละ 45.7) แรงจูงใจในการจัดตั้งเกิดจากการผลักดันของภาครัฐ (ร้อยละ 47.2) และเกิดจากความต้องการของชุมชน โดยมีภาครัฐให้การสนับสนุน (ร้อยละ 41.2) วัตถุประสงค์สำคัญในการจัดตั้งเครือข่ายเพื่อต้องการเป็นศูนย์กลางในการสร้างการเรียนรู้และการบริหารจัดการทุนชุมชน(ร้อยละ 83.4) รองลงมาเพื่อต้องการเป็นศูนย์กลางในการประสานแหล่งทุนหรือสนับสนุนทุนแก่สมาชิก (ร้อยละ 72.8) รายได้ของเครือข่ายส่วนใหญ่ มาจากการรับฝากเงิน(ร้อยละ 49.2)และการปล่อยสินเชื่อให้สมาชิกกู้ (ร้อยละ 42.7) มีการให้ผลประโยชน์แก่กลุ่มสมาชิกในรูปของการยกระดับและขยายผลกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต (ร้อยละ 50.7) การพัฒนาการเรียนรู้แก่กลุ่มสมาชิก (ร้อยละ 49.7)

ตอนที่ 2 การจัดกิจกรรมของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ

เกณฑ์การจัดระดับกิจกรรม

ค่าเฉลี่ย	1.00 – 1.49	หมายถึง	มีระดับการจัดกิจกรรมด้านนั้น ๆ น้อยที่สุด
ค่าเฉลี่ย	1.50 – 2.49	หมายถึง	มีระดับการจัดกิจกรรมด้านนั้น ๆ น้อย
ค่าเฉลี่ย	2.50 – 3.49	หมายถึง	มีระดับการจัดกิจกรรมด้านนั้น ๆ ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	3.50 - 4.49	หมายถึง	มีระดับการจัดกิจกรรมด้านนั้น ๆ มาก
ค่าเฉลี่ย	4.50 – 5.00	หมายถึง	มีระดับการจัดกิจกรรมด้านนั้น ๆ มากที่สุด

ตารางที่ 4 การจัดกิจกรรมของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอในภาพรวม

การจัดกิจกรรมของเครือข่าย	\bar{X}	S.D.	ระดับ	ลำดับ
ด้านการเรียนรู้	2.95	0.68	ปานกลาง	2
1. การประชุม	3.37	0.79	ปานกลาง	1
2. การฝึกอบรม/สัมมนา	2.76	0.77	ปานกลาง	3
3. การศึกษาดูงาน	2.54	0.91	ปานกลาง	
4. เรียนรู้จากการปฏิบัติ	3.07	0.84	ปานกลาง	2
ด้านการลงทุน	1.95	0.77	น้อย	4
1. การบริการ	2.47	0.96	น้อย	1
2. การผลิต	1.43	0.86	น้อยที่สุด	2

ตารางที่ 4 (ต่อ)

การจัดกิจกรรมของเครือข่าย	\bar{X}	S.D.	ระดับ	ลำดับ
ด้านสวัสดิการ	2.29	1.03	น้อย	3
1. ด้านสุขภาพ คือ การรักษาพยาบาล สนับสนุนอุปกรณ์การออก กำลังกาย การกีฬา ฯลฯ	2.26	1.28	น้อย	3
2. ด้านการศึกษา คือ มอบทุนการศึกษา สนับสนุนอาหารกลางวัน อุปกรณ์การเรียน ฯลฯ	2.35	1.20	น้อย	2
3. ด้านความปลอดภัย ในชีวิตและทรัพย์สิน คือ ประกันชีวิต หมู่ ประกันภัยรถยนต์	1.90	1.11	น้อย	
4. ด้านสงเคราะห์ชุมชน คือ สงเคราะห์คนชราผู้ด้อยโอกาส คนพิการ ฅาปนกิจศพ ฯลฯ	2.66	1.28	ปานกลาง	1
ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่าย	3.04	0.87	ปานกลาง	1
1. การจัดการภายในเครือข่าย	3.23	0.97	ปานกลาง	1
2. กระบวนการทำงานของเครือข่าย	3.01	0.82	ปานกลาง	2
3. การสื่อสารและสร้างความสัมพันธ์	3.01	0.87	ปานกลาง	3
4. การสนับสนุนจากภายนอก	2.88	0.92	ปานกลาง	
รวมทุกด้าน	2.56	0.84	ปานกลาง	N=199

จากข้อมูลในตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์การจัดกิจกรรมเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ ประกอบด้วยกิจกรรม 4 ด้าน คือ ด้านการเรียนรู้อ ด้านการลงทุน ด้านสวัสดิการ และด้านความเข้มแข็งของเครือข่าย ภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 2.56) เมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้านพบว่า ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายมีการจัดกิจกรรมมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 3.04) รองลงมาคือ ด้านการเรียนรู้อ (ค่าเฉลี่ย = 2.95) ด้านสวัสดิการ (ค่าเฉลี่ย = 2.29) และด้านการลงทุน (ค่าเฉลี่ย = 1.95) โดยมีผลการวิเคราะห์การจัดกิจกรรมแต่ละด้าน ดังนี้

ด้านการเรียนรู้ของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ ภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 2.95) ผลการวิเคราะห์พบว่า เครือข่ายมีกิจกรรมการประชุมมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 3.37) และมีกิจกรรมการศึกษาดูงานน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 2.54) โดยมีผลการวิเคราะห์กิจกรรมแต่ละประเด็นดังนี้

ด้านการลงทุนของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ ภาพรวม อยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย = 1.95) ผลการวิเคราะห์พบว่า เครือข่ายมีกิจกรรมด้านการบริการอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย = 2.47) และด้านการผลิต อยู่ในระดับน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 1.43)

ด้านสวัสดิการของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ ภาพรวม อยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย = 2.29) ผลการวิเคราะห์พบว่า เครือข่ายมีกิจกรรมด้านการสงเคราะห์ชุมชนมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 2.66) และมีกิจกรรมด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 1.90)

ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ ภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.04) ผลการวิเคราะห์พบว่า เครือข่ายมีกิจกรรมด้านการจัดการภายในเครือข่าย มากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 3.23) และมีกิจกรรมด้านการสนับสนุนจากภายนอกน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 2.88) โดยมีผลการวิเคราะห์กิจกรรมเป็นรายด้านดังนี้

ด้านการเรียนรู้

ตารางที่ 5 การจัดกิจกรรมด้านการเรียนรู้

การจัดกิจกรรมด้านการเรียนรู้	\bar{X}	S.D.	ระดับ	ลำดับ
ด้านการประชุม รวม	3.37	0.79	ปานกลาง	1
1. การจัดประชุมสมาชิกทุกเดือนอย่างต่อเนื่อง	2.65	0.99	ปานกลาง	
2. การเปิดกว้างและให้โอกาสสมาชิกได้เสนอความคิดเห็นต่างๆ ในการดำเนินงาน	3.68	0.95	มาก	1
3. ในการประชุมมีการนำปัญหาอุปสรรคและความต้องการของสมาชิกมาคิดหาทางออกร่วมกัน	3.57	0.93	มาก	2
4. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกในการประชุม	3.57	0.92	มาก	3
ด้านการฝึกอบรม/สัมมนา รวม	2.76	0.77	ปานกลาง	3
1. คณะกรรมการหรือสมาชิกได้รับการฝึกอบรม/สัมมนาสม่ำเสมอ	2.72	0.92	ปานกลาง	2
2. วิทยากรจากภายนอกมาให้ความรู้/ฝึกอบรมสม่ำเสมอ	2.61	0.94	ปานกลาง	3
3. สมาชิกนำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาถ่ายทอดต่อเพื่อนสมาชิก	3.09	0.95	ปานกลาง	1
4. การฝึกอบรมสมาชิกเพื่อให้เป็นวิทยากรกลุ่มออมทรัพย์ฯ	2.53	1.02	ปานกลาง	
ด้านการศึกษาดูงาน รวม	2.54	0.91	ปานกลาง	4
1. การนำคณะกรรมการไปศึกษาดูงานเครือข่ายอื่นๆ	2.34	0.94	น้อย	3
2. สมาชิกนำสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการศึกษาดูงานมาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและมุมมองร่วมกัน	2.57	1.10	ปานกลาง	2
3. สมาชิกนำสิ่งที่ได้รับจากการศึกษาดูงานมาพัฒนากิจกรรมของเครือข่ายฯ	2.70	1.08	ปานกลาง	1

ตารางที่ 5 (ต่อ)

การจัดกิจกรรมด้านการเรียนรู้	\bar{X}	S.D.	ระดับ	ลำดับ
ด้านการเรียนรู้จากการปฏิบัติ รวม	3.07	0.84	ปานกลาง	2
1. การนำบทเรียนจากการทำงานมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้	3.57	0.99	มาก	3
2. การนำความรู้หรือวิธีการใหม่ ๆ ที่ได้จากการปฏิบัติไปประยุกต์ ใช้ กับการทำงาน	3.68	0.95	มาก	1
3. การนำข้อค้นพบจากการปฏิบัติที่ประสบผลสำเร็จมา กำหนดแนว ทางการทำงานของเครือข่ายฯ	3.57	0.93	มาก	2
4. การบันทึกขั้นตอนการปฏิบัติที่สำคัญๆ ไว้เป็นบทเรียน	2.65	0.92	ปานกลาง	
รวมทุกด้าน	2.95	0.68	ปานกลาง	N=199

จากข้อมูลในตารางที่ 5 ด้านการเรียนรู้ ประกอบด้วย การประชุม การอบรม/สัมมนา การศึกษาดูงาน และการเรียนรู้จากการปฏิบัติ โดยมีผลการวิเคราะห์แต่ละกิจกรรม ดังนี้

การประชุม ภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.37) ข้อที่มีการปฏิบัติมากที่สุด ในกิจกรรมนี้ คือ การเปิดกว้างและให้โอกาสสมาชิกได้เสนอความคิดเห็นต่าง ๆ ในการดำเนินงาน (ค่าเฉลี่ย = 3.68) ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การจัดประชุมสมาชิกทุกเดือนอย่างต่อเนื่อง (ค่าเฉลี่ย = 2.65)

การอบรม/สัมมนา ภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 2.76) ข้อที่มีการปฏิบัติ มากที่สุดในกิจกรรมนี้ คือ สมาชิกนำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาถ่ายทอดต่อเพื่อนสมาชิก (ค่าเฉลี่ย = 3.09) ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การฝึกอบรมสมาชิกเพื่อให้เป็นวิทยากรกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต (ค่าเฉลี่ย = 2.53)

การศึกษาดูงาน ภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 2.54) ข้อที่มีการปฏิบัติ มากที่สุดในกิจกรรมนี้ คือสมาชิกนำสิ่งที่ได้รับจากการศึกษาดูงานมาพัฒนากิจกรรมของเครือข่าย (ค่าเฉลี่ย = 2.70) ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การนำคณะกรรมการไปศึกษาดูงานเครือข่าย อื่น ๆ (ค่าเฉลี่ย = 2.34)

การเรียนรู้จากการปฏิบัติ ภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.07) ข้อที่มีการ ปฏิบัติมากที่สุดในกิจกรรมนี้ คือ การนำความรู้หรือวิธีการใหม่ ๆ ที่ได้จากการปฏิบัติไปประยุกต์ ใช้กับการทำงานของเครือข่ายฯ (ค่าเฉลี่ย = 3.68) ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การบันทึก ขั้นตอนการปฏิบัติที่สำคัญ ๆ ไว้เป็นบทเรียน (ค่าเฉลี่ย = 2.65)

สรุปผลการวิเคราะห์กิจกรรมด้านการเรียนรู้ ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.95) โดยมีกิจกรรม ด้านการประชุมมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 3.37) รองลงมา คือ การเรียนรู้จากการ

ปฏิบัติ (ค่าเฉลี่ย = 3.07) การอบรม/สัมมนา (ค่าเฉลี่ย = 2.76) และการศึกษาดูงาน (ค่าเฉลี่ย = 2.54) ตามลำดับ

ด้านการลงทุน

ตารางที่ 6 การจัดกิจกรรมด้านการลงทุน

การจัดกิจกรรมด้านการลงทุน	\bar{X}	S.D.	ระดับ	ลำดับ
ด้านการบริการ รวม	2.47	0.96	น้อย	1
1. การรับฝากเงิน	3.30	1.28	ปานกลาง	1
2. การให้สมาชิกกู้ยืม	2.91	1.36	ปานกลาง	2
3. การรับซื้อผลผลิตจากสมาชิก	1.74	0.99	น้อย	
4. ตั้งศูนย์สาธิตการตลาด	1.93	1.26	น้อย	3
ด้านการผลิต รวม	1.43	0.86	น้อยที่สุด	2
1. การตั้งโรงงานผลิตสินค้าอื่นๆ ที่ไม่ใช่การเกษตร	1.36	0.94	น้อยที่สุด	2
2. การตั้งโรงสี	1.40	0.99	น้อยที่สุด	3
3. การตั้งโรงงานผลิตหรือแปรรูปสินค้าการเกษตร	1.53	1.01	น้อย	1
รวมทุกด้าน	1.95	0.77	น้อย	N = 199

จากข้อมูลในตารางที่ 6 การจัดกิจกรรมด้านการลงทุนของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ มีผลการวิเคราะห์แต่ละกิจกรรม ดังต่อไปนี้

ด้านบริการ ภาพรวม อยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย = 2.47) ข้อที่มีการปฏิบัติมากที่สุด ในกิจกรรมนี้ คือ การรับฝากเงิน (ค่าเฉลี่ย = 3.30) ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การรับซื้อผลผลิตจากสมาชิก (ค่าเฉลี่ย = 1.74)

ด้านการผลิต ภาพรวม อยู่ในระดับน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 1.43) ข้อที่มีการปฏิบัติมากที่สุด ในกิจกรรมนี้ คือ การตั้งโรงงานผลิตหรือแปรรูปสินค้าการเกษตร (ค่าเฉลี่ย = 1.53) ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุดในกิจกรรมนี้ คือ การตั้งโรงงานผลิตสินค้าอื่นๆ ที่ไม่ใช่การเกษตร (ค่าเฉลี่ย = 1.36)

สรุปผลการวิเคราะห์กิจกรรมด้านการลงทุน ภาพรวมอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย = 1.95) โดยมีกิจกรรม ด้านการบริการ อยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย = 2.47) และด้านการผลิต อยู่ในระดับน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 1.43)

ด้านสวัสดิการ

ตารางที่ 7 การจัดกิจกรรมด้านสวัสดิการ

การจัดกิจกรรมด้านสวัสดิการ	\bar{X}	S.D.	ระดับ	ลำดับ
ด้านสวัสดิการ				
1. ด้านสุขภาพ คือ การรักษาพยาบาล สนับสนุนอุปกรณ์การออกกำลังกาย การกีฬา ฯลฯ	2.26	1.28	น้อย	3
2. ด้านการศึกษา คือ มอบทุนการศึกษา สนับสนุนอาหารกลางวัน อุปกรณ์การเรียน ฯลฯ	2.35	1.20	น้อย	2
3. ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน คือ ประกันชีวิต หมู่ ประกันภัยรถยนต์	1.90	1.11	น้อย	
4. ด้านสงเคราะห์ชุมชน คือ สงเคราะห์คนชราผู้ด้อยโอกาส คนพิการ ฌาปนกิจศพ ฯลฯ	2.66	1.28	ปานกลาง	1
รวมทุกด้าน	2.29	1.03	น้อย	N=199

จากข้อมูลในตารางที่ 7 การจัดกิจกรรมด้านสวัสดิการของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ ภาพรวมอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย = 2.29) โดยมีผลการวิเคราะห์แต่ละกิจกรรม ดังต่อไปนี้

ด้านสุขภาพ คือ การรักษาพยาบาล สนับสนุนอุปกรณ์การออกกำลังกาย การกีฬา ฯลฯ อยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย = 2.26)

ด้านการศึกษา คือ มอบทุนการศึกษา สนับสนุนอาหารกลางวัน อุปกรณ์การเรียน ฯลฯ อยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย = 2.35)

ด้านสงเคราะห์ชุมชน คือ สงเคราะห์คนชราผู้ด้อยโอกาส คนพิการ ฌาปนกิจศพ ฯลฯ อยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย = 2.66)

ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน คือ ประกันชีวิต หมู่ ประกันภัยรถยนต์ อยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย = 1.90)

สรุปผลการวิเคราะห์กิจกรรมด้านสวัสดิการ ภาพรวมอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.29) โดยมีกิจกรรม ด้านสงเคราะห์ชุมชน มากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 2.66) รองลงมา คือ สวัสดิการด้านการศึกษา (ค่าเฉลี่ย = 2.35) สวัสดิการด้านสุขภาพ (ค่าเฉลี่ย = 2.26) และสวัสดิการด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน (ค่าเฉลี่ย = 1.90) ตามลำดับ

ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่าย

ตารางที่ 8 การจัดกิจกรรมด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่าย

ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่าย	\bar{X}	S.D.	ระดับ	ลำดับ
การจัดการภายในเครือข่าย รวม	3.23	0.97	ปานกลาง	1
1. การบริหารงานภายในเครือข่ายมีลักษณะยืดหยุ่นใช้ความสัมพันธ์ในการทำงาน มากกว่า สั่งการโดยตรง	3.61	1.14	มาก	1
2. การจัดหาช่องทางการแจ้งข่าวสาร ความรู้ หรือข้อมูลใหม่ ๆ ให้สมาชิกรับรู้มากกว่า 3 ช่องทาง	3.45	1.14	ปานกลาง	2
3. สมาชิกส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการกำหนด ระเบียบข้อบังคับ และทบทวนใหม่ได้ ตามความเหมาะสม	3.12	1.09	ปานกลาง	
4. การสำรวจและจัดทำทะเบียนข้อมูล กลุ่ม องค์กรและเครือข่าย	3.13	1.13	ปานกลาง	3
5. การระดมทุนในการบริหารเครือข่าย	2.85	1.14	ปานกลาง	
กระบวนการทำงานของเครือข่าย รวม	3.01	0.82	ปานกลาง	2
1. จัดกิจกรรม สนับสนุน ส่งเสริม ช่วยเหลือ สมาชิก ในรูปการให้ความรู้ คำแนะนำ หรือ ประสานงบประมาณ	2.99	1.07	ปานกลาง	1
2. การเชื่อมประสานเครือข่าย เช่น จัดเวที ร่วมประชุม แลกเปลี่ยนวิทยากร	2.82	0.98	ปานกลาง	
3. จัดเวทีถอดบทเรียนที่ประสบผลสำเร็จให้สมาชิกได้รับรู้และรวบรวม บันทึกเป็นหลักฐานเอกสาร	2.74	1.03	ปานกลาง	
4. นำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาปรับปรุงการทำงาน	2.94	1.06	ปานกลาง	2
5. คณะกรรมการมีแผนการทำงานและติดตามผลการปฏิบัติงาน สม่ำเสมอ	2.89	1.03	ปานกลาง	3
การสื่อสารและสร้างความพันธ์ รวม	3.01	0.87	ปานกลาง	3
1. การมีกิจกรรมให้สมาชิกได้พบปะสังสรรค์เพื่อกระชับความสัมพันธ์สม่ำเสมอ	2.74	1.04	ปานกลาง	3
2. สมาชิกมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในเครือข่าย	3.11	0.93	ปานกลาง	2
3. คณะกรรมการเครือข่าย เข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนสม่ำเสมอ	3.17	1.04	ปานกลาง	1

ตารางที่ 8 (ต่อ)

ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่าย	\bar{X}	S.D.	ระดับ	ลำดับ
การสนับสนุนจากภายนอก รวม	2.88	0.92	ปานกลาง	4
1. เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนมาส่งเสริมและให้การเรียนรู้การดำเนินงานแก่เครือข่ายฯสม่ำเสมอ	3.30	0.97	ปานกลาง	1
2. พัฒนาการมาร่วมประชุม/ให้คำปรึกษา/ประสานงานกับเครือข่ายสม่ำเสมอ	3.27	0.94	ปานกลาง	2
3. การสนับสนุนสื่อหรือช่องทางการเรียนรู้ ต่าง ๆ เช่น คอมพิวเตอร์ คู่มือหรือแนวทางการทำงาน ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต รายการวิทยุ รายการทีวี เอกสารสิ่งพิมพ์	2.72	1.06	ปานกลาง	
4. หน่วยงานจากภาครัฐ ภาคธุรกิจ หรือองค์กรเอกชนมาให้ความรู้ หรือร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่าย	2.73	0.98	ปานกลาง	3
รวมทุกด้าน	3.04	0.87	ปานกลาง	N=199

จากข้อมูลในตารางที่ 8 การจัดกิจกรรมด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ โดยมีผลการวิเคราะห์แต่ละกิจกรรม ดังต่อไปนี้

ด้านการจัดการภายในเครือข่ายฯ ภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.23) ข้อที่มีการปฏิบัติมากที่สุดในกิจกรรมนี้ คือ การบริหารงานภายในเครือข่ายมีลักษณะยืดหยุ่นใช้ความสัมพันธ์ในการทำงานมากกว่าสั่งการโดยตรง (ค่าเฉลี่ย = 3.61) ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การระดมทุนในการบริหารเครือข่าย (ค่าเฉลี่ย = 2.85)

ด้านกระบวนการทำงานของเครือข่ายฯ ภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.01) ข้อที่มีการปฏิบัติมากที่สุดในกิจกรรมนี้ คือ จัดกิจกรรมสนับสนุน ส่งเสริม ช่วยเหลือ สมาชิกในรูปแบบการให้ความรู้ คำแนะนำหรือ ประสานงานประมาณ (ค่าเฉลี่ย = 2.99) ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุดคือ การจัดเวทีถอดบทเรียนที่ประสบผลสำเร็จให้สมาชิกได้เรียนรู้และรวบรวมบันทึกเป็นหลักฐานเอกสาร (ค่าเฉลี่ย = 2.74)

ด้านการสื่อสารและสร้างความพันธ์ ภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.01) ข้อที่มีการปฏิบัติมากที่สุดได้แก่ คณะกรรมการเครือข่ายฯเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนสม่ำเสมอ (ค่าเฉลี่ย = 3.17) ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุดได้แก่ การมีกิจกรรมให้สมาชิกได้พบปะสังสรรค์เพื่อกระชับความสัมพันธ์สม่ำเสมอ (ค่าเฉลี่ย = 2.74)

ด้านการสนับสนุนจากภายนอก ภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 2.88) ข้อที่มีการปฏิบัติมากที่สุดในกิจกรรมนี้ คือ เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนมาส่งเสริมและให้การเรียนรู้การ

ดำเนินงานแก่เครือข่ายฯสม่ำเสมอ (ค่าเฉลี่ย = 3.30) ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การสนับสนุนสื่อหรือช่องทางการเรียนรู้ ต่างๆ เช่น คอมพิวเตอร์ คู่มือหรือแนวทางการทำงาน (ค่าเฉลี่ย = 2.72)

สรุปผลการวิเคราะห์ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่าย ภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.04) โดยมีกิจกรรมด้านการจัดการภายในเครือข่ายมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 3.23) รองลงมาคือ ด้านกระบวนการทำงานของเครือข่าย (ค่าเฉลี่ย = 3.01) ด้านการสื่อสารและสร้างความพันธ์ (ค่าเฉลี่ย = 3.01) และด้านการสนับสนุนจากภายนอก (ค่าเฉลี่ย = 2.88) ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ

การวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ จากแบบสอบถามปลายเปิดให้แสดงความคิดเห็น โดยนำมาเรียงลำดับตามความถี่ แล้วคิดค่าร้อยละจากจำนวนเต็มของประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 199 คน ดังแสดงข้อมูลในตาราง ต่อไปนี้

ตารางที่ 9 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ	จำนวน/ ความถี่	ร้อยละ
1. ด้านการส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้		
ปัญหา อุปสรรค		
1. การดำเนินกิจกรรมไม่ต่อเนื่อง เช่น การประชุม สัมมนา การศึกษาดูงาน การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้	90	45.2
2. ขาดการจัดกิจกรรมเชื่อมโยงเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง	88	44.2
3. คณะกรรมการขาดทักษะในการจัดกิจกรรมส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้	34	17.0
ข้อเสนอแนะ		
1. การไปศึกษาดูงานเครือข่ายหรือกลุ่ม/องค์กร ที่ประสบความสำเร็จเพื่อนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการและสมาชิกเครือข่ายฯ	87	43.7
2. การจัดกิจกรรมประสานเชื่อมความสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอกเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง	66	33.2
3. จัดทำเอกสารเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมดีเด่นของเครือข่าย	54	27.1
4. อบรมเพิ่มพูนความรู้และทักษะการเป็นวิทยากรกระบวนการ	30	15.1
5. จัดให้มีแหล่งเรียนรู้กิจกรรมดีเด่นด้านต่าง ๆ ของเครือข่าย	15	7.5

ตารางที่ 9 (ต่อ)

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ	จำนวน/ ความถี่	ร้อยละ
2. ด้านการบริหารจัดการเกี่ยวกับทุนดำเนินการ		
ปัญหา อุปสรรค		
1.ขาดทุนดำเนินการ เนื่องจากสมาชิกยังไม่เห็นประโยชน์ที่ชัดเจนในการระดมทุน	99	49.7
2. ขาดทักษะและประสบการณ์ ด้านการแสวงหาแหล่งทุน และการลงทุน	87	43.7
3. ขาดทักษะและประสบการณ์ด้านการบริหารจัดการทุน	62	31.2
ข้อเสนอแนะ		
1. สัมมนาคณะกรรมการเครือข่ายเกี่ยวกับแนวทางการขับเคลื่อนกิจกรรมและการเพิ่มเงินทุนของเครือข่าย	64	32.2
	58	29.1
2. รมรณรงค์/ประชาสัมพันธ์ให้ราษฎรในหมู่บ้านสมัครเป็นสมาชิกของเครือข่าย	45	22.6
3. การพัฒนาคณะกรรมการเครือข่ายด้านการดำเนินธุรกิจหรือการลงทุน	30	15.1
4. รมรณรงค์/ประชาสัมพันธ์การจัดตั้งเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์ฯ	29	14.6
5. รมรณรงค์/ประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์ฯ เพิ่มเงินสัจจะ		
3. ด้านการสร้างงานและรายได้แก่ชุมชน		
ปัญหา อุปสรรค		
1. เครือข่ายขาดการพัฒนาและยกระดับความรู้เพื่อเพิ่มรายได้ แก่สมาชิก	98	49.2
2. คณะกรรมการเครือข่ายขาดทักษะ ความรู้ และประสบการณ์ด้านการตลาด และการผลิต	68	34.2
	64	32.2
3.เครือข่ายขาดแหล่งข้อมูล ความรู้ ในการสนับสนุนกิจกรรมตามความต้องการของสมาชิก	52	26.1
ข้อเสนอแนะ		
1. ฝึกอบรมและพัฒนาให้สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้นจากอาชีพหลัก		
2. ส่งเสริมอาชีพสมาชิกเพื่อเป็นต้นแบบ และนำไปขยายผลแก่สมาชิกในชุมชน	98	49.2
3. ศึกษาดูงานการส่งเสริมอาชีพด้านการเกษตร ด้านอุตสาหกรรมในครัวเรือน ด้านฝีมือแรงงาน และด้านอื่นๆ ระดับอำเภอ	96	48.2
	77	38.5
4. ส่งเสริมและพัฒนาสินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชน		
5. ส่งเสริมการนำภูมิปัญญามาพัฒนาให้เกิดรายได้	58	29.1
6. ศึกษาดูงานกลุ่มที่ประสบความสำเร็จด้านการสร้างงานสร้างรายได้	54	27.1
7. เชื่อมโยงเครือข่ายเพื่อเพิ่มช่องทางการตลาด	46	23.1
8. ส่งเสริมกิจกรรมตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงด้านการเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย และขยายโอกาสแก่สมาชิก	45	22.3
	32	16.1

ตารางที่ 9 (ต่อ)

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ	จำนวน/ ความถี่	ร้อยละ
4. ด้านการพัฒนาโครงสร้างและระบบการทำงาน		
ปัญหา อุปสรรค		
1. คณะกรรมการขาดการพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง	72	36.2
2. คณะกรรมการขาดความรู้ในเรื่องการบริหารจัดการ	66	33.2
3. เอกสารหลักฐานยังไม่เป็นระบบ	64	32.2
4. กรรมการต้องทำหลายหน้าที่ทำให้การทำงานไม่เต็มที่	61	30.6
5. การจัดทำเอกสารหลักฐานการเงินไม่เป็นปัจจุบัน	37	18.6
ข้อเสนอแนะ		
1. การฝึกอบรมทบทวนบทบาทคณะกรรมการเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์ฯ	79	39.7
2. การประชุมคณะกรรมการเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์ฯ เดือนละครั้ง	68	34.2
3. การอบรมเพิ่มประสิทธิภาพคณะกรรมการเครือข่ายระดับอำเภอ	59	29.6
4. สัญจรแนะนำการจัดทำบัญชีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต	49	24.6
5. ตรวจสอบบัญชีและหลักฐานการเงินต่างๆ ของกลุ่มโดยคณะกรรมการเครือข่ายฯ	33	16.6
6. การให้ความรู้คณะกรรมการเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการแก่สมาชิก	15	7.5
7. ปรับปรุงระเบียบข้อบังคับให้เป็นปัจจุบัน	14	7.03
N = 199		

จากข้อมูลในตารางที่ 9 ผลการวิเคราะห์ ปัญหา อุปสรรค ในการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ ดังต่อไปนี้

ด้านการส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้ ปัญหา อุปสรรค ที่พบบ่อย คือ การดำเนินกิจกรรมไม่ต่อเนื่อง เช่น การประชุม/สัมมนา การศึกษาดูงาน การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (ร้อยละ 45.2) รองลงมาคือ ขาดการจัดกิจกรรมเชื่อมโยงเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง (ร้อยละ 44.2)

ข้อเสนอแนะ ด้านส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้ที่พบบ่อย คือ การไปศึกษาดูงานเครือข่ายหรือกลุ่ม/องค์กร ที่ประสบความสำเร็จเพื่อทำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการและสมาชิกเครือข่ายฯ (ร้อยละ 43.7) รองลงมา คือ การจัดกิจกรรมประสานเชื่อมความสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอกเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง (ร้อยละ 33.2)

ด้านการบริหารจัดการเกี่ยวกับทุนดำเนินการ ปัญหา อุปสรรค ที่พบบ่อย คือ ขาดแคลนทุนดำเนินการ เนื่องจากสมาชิกยังไม่เห็นประโยชน์ที่ชัดเจนในการระดมทุน (ร้อยละ 49.7) รองลงมาคือ ขาดทักษะและประสบการณ์ ด้านการแสวงหาแหล่งทุน และการลงทุน (ร้อยละ 43.7)

ข้อเสนอแนะ ด้านการบริหารจัดการเกี่ยวกับทุนดำเนินการ ที่พบบ่อย คือ สัมมนา คณะกรรมการเครือข่ายฯ เกี่ยวกับแนวทางการขับเคลื่อนกิจกรรมและการเพิ่มทุนของเครือข่ายฯ และการเพิ่มเงินทุน (ร้อยละ 32.2) รองลงมา คือ รมรณรงค์/ประชาสัมพันธ์ให้ราษฎรในหมู่บ้านสมัครเป็นสมาชิกของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์ฯ (ร้อยละ 29.1)

ด้านการสร้างงานและรายได้แก่ชุมชน ปัญหา อุปสรรค ที่พบบ่อย คือ เครือข่ายขาดการพัฒนาและยกระดับความรู้เพื่อเพิ่มรายได้ แก่สมาชิก (ร้อยละ 49.2) รองลงมา คือ เครือข่ายขาดแหล่งข้อมูล ความรู้ ในการสนับสนุนกิจกรรมตามความต้องการของสมาชิก (ร้อยละ 34.2)

ข้อเสนอแนะ ด้านการสร้างงานและรายได้แก่ชุมชนที่พบบ่อยที่สุด คือ ฝึกอบรมและพัฒนาให้สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้นจากอาชีพหลัก (ร้อยละ 49.2) รองลงมาคือ ส่งเสริมอาชีพสมาชิกเพื่อเป็นต้นแบบ และนำไปขยายผลแก่สมาชิกในชุมชน (ร้อยละ 48.2)

ด้านการพัฒนาโครงสร้างและระบบการทำงาน ปัญหา อุปสรรค ที่พบบ่อย คือ คณะกรรมการขาดการพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง(ร้อยละ 36.2) รองลงมา คือ คณะกรรมการขาดความรู้ในเรื่องการบริหารจัดการ(ร้อยละ 33.2)

ข้อเสนอแนะ ด้านการพัฒนาโครงสร้างและระบบการทำงานที่พบบ่อยที่สุดคือ ฝึกอบรม ทบทวนบทบาทคณะกรรมการเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์ฯ(ร้อยละ 39.7) ประชุมคณะกรรมการเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์ฯเดือนละครั้ง (ร้อยละ 34.2)

3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ

ด้านการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ ของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ ปัญหา อุปสรรคที่พบบ่อย คือ การดำเนินกิจกรรมไม่ต่อเนื่อง เช่น การประชุม การศึกษางาน การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยมีข้อเสนอแนะที่พบบ่อย คือ การไปศึกษาดูงานเครือข่ายหรือกลุ่ม/องค์กร ที่ประสบความสำเร็จเพื่อนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการและสมาชิกเครือข่ายฯ

ด้านการบริหารจัดการเกี่ยวกับทุนดำเนินการ ของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ ปัญหา อุปสรรคที่พบบ่อย คือ ขาดแคลนทุนดำเนินการเนื่องจากสมาชิกยังไม่เห็นประโยชน์ที่ชัดเจนในการระดมทุน โดยมีข้อเสนอแนะที่พบบ่อย คือ สัมมนาคณะกรรมการเครือข่ายฯ เกี่ยวกับแนวทางการขับเคลื่อนกิจกรรมเครือข่ายฯ และการเพิ่มเงินทุน

ด้านการสร้างงานและรายได้แก่ชุมชน ของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ ปัญหา อุปสรรคที่พบบ่อย คือ เครือข่ายขาดการพัฒนาและยกระดับความรู้เพื่อเพิ่มรายได้ แก่

สมาชิก โดยมีข้อเสนอแนะที่พบมาก คือ การฝึกอบรมและพัฒนาให้สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้นจากอาชีพหลัก

ด้านการพัฒนาโครงสร้างและระบบการทำงาน ของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ ปัญหา อุปสรรคที่พบมาก คือ คณะกรรมการขาดการพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง โดยมีข้อเสนอแนะที่พบมาก คือ การฝึกอบรมทบทวนบทบาทคณะกรรมการเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์ฯ

สรุปผลการวิเคราะห์

1. ข้อมูลทั่วไป

1.1 สถานภาพส่วนตัวของประธานเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 76.4 โดยมีอายุเฉลี่ย 44.5 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 52.3

1.2 เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอส่วนใหญ่ จัดตั้งมาแล้วไม่เกิน 6 ปี (พ.ศ. 2545-2551) แต่ละเครือข่ายมีจำนวนกลุ่มสมาชิกระหว่าง 16-20 กลุ่มเครือข่าย แรงจูงใจในการจัดตั้งเกิดจากการผลักดันของภาครัฐมากที่สุด วัตถุประสงค์สำคัญในการจัดตั้งเพื่อต้องการเป็นศูนย์กลางในการสร้างการเรียนรู้และการบริหารจัดการทุนชุมชนมากที่สุด รายได้ของเครือข่ายมาจากการรับฝากเงินและการปล่อยสินเชื่อให้แก่สมาชิก และมีผลประโยชน์ตอบแทนสมาชิกในรูปแบบของการยกระดับและขยายผลกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต มากที่สุด

2. การจัดกิจกรรมของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ

การจัดกิจกรรมของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ ประกอบด้วย การเรียนรู้ การลงทุน การจัดสวัสดิการ และการสร้างความเข้มแข็งของเครือข่าย พบว่า การจัดกิจกรรมของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 2.56) ผลการวิเคราะห์เป็นรายด้านเรียงตามลำดับการจัดกิจกรรม ดังนี้ ด้านการสร้าง ความเข้มแข็งของเครือข่าย (ค่าเฉลี่ย = 3.04) ด้านการเรียนรู้ (ค่าเฉลี่ย = 2.95) ด้านสวัสดิการ (ค่าเฉลี่ย = 2.29) และ ด้านการลงทุน (ค่าเฉลี่ย = 1.95) สรุปผลการวิเคราะห์การจัดกิจกรรมเป็นรายด้านได้ดังนี้

ด้านการเรียนรู้ ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.95) โดยมีกิจกรรม ด้านการประชุมมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 3.37) รองลงมา คือ การเรียนรู้จากการปฏิบัติ (ค่าเฉลี่ย = 3.07) การอบรม/สัมมนา (ค่าเฉลี่ย = 2.76) และการศึกษาดูงาน (ค่าเฉลี่ย = 2.54) ตามลำดับ

ด้านการลงทุนภาพรวมอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย = 1.95) โดยมีกิจกรรม ด้านการบริการ อยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย = 2.47) และด้านการผลิต อยู่ในระดับน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 1.43)

ด้านสวัสดิการ ภาพรวมอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.29) โดยมีกิจกรรม ด้านการสงเคราะห์ชุมชนมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 2.66) รองลงมาคือ ด้านการศึกษา (ค่าเฉลี่ย = 2.35) ด้านสุขภาพ (ค่าเฉลี่ย = 2.26) และด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน (ค่าเฉลี่ย = 1.90) ตามลำดับ

ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่าย ภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.04) โดยมีกิจกรรมด้านการจัดการภายในเครือข่ายมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 3.23) รองลงมา คือ ด้านกระบวนการทำงานของเครือข่าย (ค่าเฉลี่ย = 3.01) ด้านการสื่อสารและสร้างความพันธ์ (ค่าเฉลี่ย = 3.01) และด้านการสนับสนุนจากภายนอก (ค่าเฉลี่ย = 2.88) ตามลำดับ

3. สรุปปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ

ด้านการส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้ ปัญหา อุปสรรคที่พบบ่อย คือ การดำเนินกิจกรรมไม่ต่อเนื่อง เช่น การประชุม การศึกษางาน การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยมีข้อเสนอแนะที่พบบ่อย คือ การไปศึกษาดูงานเครือข่ายหรือกลุ่ม/องค์กร ที่ประสบความสำเร็จเพื่อนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการและสมาชิกเครือข่ายฯ

ด้านการบริหารจัดการเกี่ยวกับทุนดำเนินการ ปัญหา อุปสรรคที่พบบ่อย คือ ขาดแคลนทุนดำเนินการเนื่องจากสมาชิกยังไม่เห็นประโยชน์ที่ชัดเจนในการระดมทุน โดยมีข้อเสนอแนะที่พบบ่อย คือ สัมมนาคณะกรรมการเครือข่ายฯ เกี่ยวกับแนวทางการขับเคลื่อนกิจกรรมเครือข่ายฯ และการเพิ่มเงินทุน

ด้านการสร้างงานและรายได้แก่ชุมชน ปัญหา อุปสรรคที่พบบ่อย คือ เครือข่ายขาดการพัฒนาและยกระดับความรู้เพื่อเพิ่มรายได้ แก่สมาชิก โดยมีข้อเสนอแนะที่พบบ่อย คือ การฝึกอบรมและพัฒนาให้สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้นจากอาชีพหลัก

ด้านการพัฒนาโครงสร้างและระบบการทำงาน ปัญหา อุปสรรคที่พบบ่อย คือ คณะกรรมการขาดการพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง โดยมีข้อเสนอแนะที่พบบ่อย คือ การฝึกอบรม ทบทวนบทบาทคณะกรรมการเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์ฯ

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง สภาพการจัดกิจกรรมของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไปและสภาพการจัดกิจกรรมของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ กลุ่มประชากรตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ จำนวน 877 เครือข่าย และกลุ่มประชากรตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) และสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) ตามภูมิภาค ได้เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอตัวอย่าง 266 เครือข่าย ผู้ตอบแบบสอบถาม คือ ประธานเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อผลิต จำนวน 199 คน คิดเป็นร้อยละ 74.81 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม ผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.9590 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สำหรับแบบสอบถามปลายเปิด วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ด้วยการแจกแจงความถี่ และคำนวณ หาค่าร้อยละ (Percentage)

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาสภาพการจัดกิจกรรมเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ ได้ทราบข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไป

1.1 สถานภาพส่วนตัวของประธานเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 76.4 โดยมีอายุเฉลี่ย 44.5 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 52.3

1.2 เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอส่วนใหญ่ จัดตั้งมาแล้วไม่เกิน 6 ปี (พ.ศ. 2545-2551) แต่ละเครือข่ายมีจำนวนกลุ่มสมาชิกระหว่าง 16-20 กลุ่มเครือข่าย แรงจูงใจในการจัดตั้งเกิดจากการผลักดันของภาครัฐมากที่สุด วัตถุประสงค์สำคัญในการจัดตั้งเพื่อต้องการเป็นศูนย์กลางในการสร้างการเรียนรู้และการบริหารจัดการทุนชุมชนมากที่สุด รายได้ของเครือข่ายมาจากการรับฝากเงินและการปล่อยสินเชื่อให้แก่สมาชิก และมีผลประโยชน์ตอบแทนสมาชิกในรูปของการยกระดับและขยายผลกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตมากที่สุด

2. การจัดกิจกรรมของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ

การจัดกิจกรรมของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ ประกอบด้วย การเรียนรู้ การลงทุน การจัดสวัสดิการ และการสร้างความเข้มแข็งของเครือข่าย พบว่า การจัดกิจกรรมของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 2.56) ผลการวิเคราะห์เป็นรายด้านเรียงตามลำดับการจัดกิจกรรม ดังนี้ ด้านการสร้างความเข้มแข็งของเครือข่าย (ค่าเฉลี่ย = 3.04) ด้านการเรียนรู้ (ค่าเฉลี่ย = 2.95) ด้านสวัสดิการ (ค่าเฉลี่ย = 2.29) และ ด้านการลงทุน (ค่าเฉลี่ย = 1.95) สรุปผลการวิเคราะห์การจัดกิจกรรมเป็นรายด้านได้ดังนี้

ด้านการเรียนรู้ ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.95) โดยมีกิจกรรม ด้านการประชุมมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 3.37) รองลงมา คือ การเรียนรู้จากการปฏิบัติ (ค่าเฉลี่ย = 3.07) การอบรม/สัมมนา (ค่าเฉลี่ย = 2.76) และการศึกษาดูงาน (ค่าเฉลี่ย = 2.54) ตามลำดับ

ด้านการลงทุนภาพรวมอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย = 1.95) โดยมีกิจกรรม ด้านการบริการ อยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย = 2.47) และด้านการผลิต อยู่ในระดับน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 1.43)

ด้านสวัสดิการ ภาพรวมอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.29) โดยมีกิจกรรม ด้านการสงเคราะห์ชุมชนมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 2.66) รองลงมาคือ ด้านการศึกษา (ค่าเฉลี่ย = 2.35) ด้านสุขภาพ (ค่าเฉลี่ย = 2.26) และด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน (ค่าเฉลี่ย = 1.90) ตามลำดับ

ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่าย ภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.04) โดยมีกิจกรรมด้านการจัดการภายในเครือข่ายมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 3.23) รองลงมา คือ ด้านกระบวนการทำงานของเครือข่าย (ค่าเฉลี่ย = 3.01) ด้านการสื่อสารและสร้างความพันธ์ (ค่าเฉลี่ย = 3.01) และด้านการสนับสนุนจากภายนอก (ค่าเฉลี่ย = 2.88) ตามลำดับ

3. สรุปปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ

ด้านการส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้ ปัญหา อุปสรรคที่พบบ่อย คือ การดำเนินกิจกรรมไม่ต่อเนื่อง เช่น การประชุม การศึกษาดูงาน การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยมีข้อเสนอแนะที่พบบ่อย คือ การไปศึกษาดูงานเครือข่ายหรือกลุ่ม/องค์กร ที่ประสบความสำเร็จเพื่อนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการและสมาชิกเครือข่ายฯ

ด้านการบริหารจัดการเกี่ยวกับทุนดำเนินการ ปัญหา อุปสรรคที่พบบ่อย คือ ขาดแคลนทุนดำเนินการเนื่องจากสมาชิกยังไม่เห็นประโยชน์ที่ชัดเจนในการระดมทุน โดยมีข้อเสนอแนะที่

พบมาก คือ สัมมนาคณะกรรมการเครือข่ายฯ เกี่ยวกับแนวทางการขับเคลื่อนกิจกรรมเครือข่ายฯ และการเพิ่มเงินทุน

ด้านการสร้างงานและรายได้แก่ชุมชน ปัญหา อุปสรรคที่พบมาก คือ เครือข่ายขาดการพัฒนาและยกระดับความรู้เพื่อเพิ่มรายได้ แก่สมาชิก โดยมีข้อเสนอแนะที่พบมาก คือ การฝึกอบรมและพัฒนาให้สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้นจากอาชีพหลัก

ด้านการพัฒนาโครงสร้างและระบบการทำงาน ปัญหา อุปสรรคที่พบมาก คือ คณะกรรมการขาดการพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง โดยมีข้อเสนอแนะที่พบมาก คือ การฝึกอบรม ทบทวนบทบาทคณะกรรมการเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์ฯ

การอภิปรายผล

จากการศึกษาข้อมูลทั่วไปของประธานเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ พบว่า ประธานเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 44.5 ปี ขึ้นไป มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ รองลงอยู่ในระดับมัธยมศึกษา

จากผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ พบว่า ส่วนใหญ่จัดตั้งขึ้น ระหว่างปี พ.ศ. 2545 -2551 ซึ่งเป็นช่วงเวลาหลังจากที่กรมการพัฒนาชุมชนมีนโยบาย ให้ทุกจังหวัดสนับสนุนกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตรวมตัวกันเป็นเครือข่ายในระดับต่าง ๆ ทั้งระดับตำบล อำเภอ จังหวัด และเขต ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 เป็นต้นมา และพบว่า แรงจูงใจในการจัดตั้งเครือข่ายฯ เกิดจากการผลักดันของภาครัฐและเกิดจากความต้องการของชุมชนเอง โดยมีภาครัฐให้การสนับสนุนในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งเป็นเรื่องปกติที่เครือข่ายฯ ดังกล่าว เกิดจากหน่วยงานภาครัฐในการสนับสนุนมาตั้งแต่ต้น ในประเด็นดังกล่าว หากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องได้เข้ามาทำหน้าที่ตามบทบาท โดยดำเนินการตามขั้นตอน วิธีการสร้างหรือจัดตั้งเครือข่ายด้วยแล้ว ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์กับเครือข่ายอย่างแท้จริง ในกรณีตรงกันข้ามหากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเร่งรีบดำเนินการเพื่อสนองตอบนโยบายโดยไม่พิจารณาถึง ความพร้อมในการจัดตั้งเครือข่าย ต่อมาไม่นานเครือข่ายก็จะล่มสลายไป เนื่องจากสมาชิกยัง ไม่มีความเข้าใจที่ชัดเจน ในวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการมารวมตัวกันเป็นเครือข่าย ซึ่งสอดคล้องกับสุจินดา ชุมชนชาคร ที่พบว่า ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของธุรกิจชุมชน คือ นโยบายจากรัฐอันเป็นปัจจัยความสัมพันธ์ภายนอกที่เข้ามาชี้นำและเปลี่ยนวิถีชีวิตชุมชน ส่วนปัจจัยภายนอก คือ ผู้นำและสมาชิกในชุมชน ซึ่งยึดหลักการธุรกิจชุมชนด้วยการใช้หลักคิดแบบภูมิปัญญาและการสืบทอดอาชีพจากบรรพบุรุษ รวมทั้งหลักแห่งการพึ่งตนเอง ด้วยวิธีการออมและไม่

ขยายธุรกิจเงินกำลังเป็นสิ่งสำคัญ ทำให้ไม่ต้องพึ่งพาเงินทุนจากภายนอก ทำให้ชุมชนเข้มแข็งและสามารถดำเนินธุรกิจชุมชนได้ยั่งยืนและจากข้อมูลทั่วไปพบว่า เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ มีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเครือข่ายฯ เพื่อเป็นศูนย์กลางในการสร้างการเรียนรู้แก่สมาชิกและการบริหารจัดการทุนชุมชน และเพื่อเป็นศูนย์กลางในการประสานแหล่งทุน/สนับสนุนทุนแก่สมาชิก ในขณะที่ผลการวิเคราะห์พบว่าเครือข่ายฯ มีการจัดกิจกรรมด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งและด้านการเรียนรู้มากกว่าด้านการลงทุนและด้านสวัสดิการ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลทั่วไปที่พบว่า เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอให้ความสำคัญกับการยกระดับและขยายผลกลุ่มออมทรัพย์และพัฒนาการเรียนรู้แก่สมาชิก สอดคล้องกับ ยูวัฒน์ วุฒิเมธี ที่กล่าวว่า วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต คือ การพัฒนาคน โดยให้การอบรมศึกษาเพื่อพัฒนาตนเองและสมาชิกเป็นสำคัญ ส่วนการจัดบริการเกี่ยวกับออมทรัพย์ การกู้ยืม และกิจกรรมอื่น ๆ เป็นวัตถุประสงค์รองที่ ใช้เป็นสื่อให้สมาชิกได้มี มีโอกาสได้พบปะ ปรึกษาหารือกัน อยู่เสมอต่อเนื่องกันไปมิให้ขาดตอน

การจัดกิจกรรมของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ ซึ่งประกอบด้วยการจัดกิจกรรม ด้านการเรียนรู้ ด้านการลงทุน ด้านสวัสดิการ และด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายฯ มีประเด็นการจัดกิจกรรมที่น่าสนใจควรนำมาอภิปราย ดังนี้

1. การจัดกิจกรรมด้านการเรียนรู้และด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่าย

ผลการวิเคราะห์ พบว่าด้านการเรียนรู้และด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่าย มีกิจกรรมที่สอดคล้องสัมพันธ์กัน เนื่องจากด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่าย เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการและกระบวนการทำงานของเครือข่ายอันเป็นกลไกหลักในการดำเนินงานและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของเครือข่าย สำหรับกิจกรรมด้านการเรียนรู้ มีบทบาทในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายให้มากขึ้น ซึ่งจากผลการวิเคราะห์กิจกรรมทั้งสองด้านอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงและมีลักษณะของการสนับสนุนซึ่งกันและกัน โดยกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่สมาชิก ประกอบด้วย การประชุม การฝึกอบรม สัมมนา การศึกษาดูงาน และเรียนรู้จากการปฏิบัติ สำหรับกิจกรรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่าย ซึ่งเป็นกลไกหลักที่สำคัญในการขับเคลื่อนเครือข่าย ประกอบด้วย การจัดการภายในเครือข่าย กระบวนการทำงานของเครือข่าย การสื่อสารและสร้างความสัมพันธ์ และการสนับสนุนจากภายนอก โดยกิจกรรมการเรียนรู้จะเป็นไปในลักษณะของการนำความรู้ในเชิงปฏิบัติมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน เพื่อตอบปัญหาในเชิงปฏิบัติเป็นพื้นฐาน ซึ่งใช้วิธีการเรียนรู้หลาย ๆ รูปแบบ ทั้งวิธีการพูดคุยกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน มีลักษณะของการแบ่งปันความรู้ให้แก่กัน และเมื่อได้รับความรู้ใหม่ ๆ จากภายนอกก็นำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้และทดลองปฏิบัติ

สำหรับการบริหารจัดการภายใน ใช้วิธีการบริหารงานในลักษณะที่ยืดหยุ่นใช้ความสัมพันธในการทำงานมากกว่าสั่งการซึ่งเป็นลักษณะธรรมชาติของเครือข่ายที่ใช้วิธีการประสานงานและเชื่อมความสัมพันธ์ในแนวราบมากกว่าแนวดิ่ง และให้ความสำคัญในด้านการสื่อสารภายในเครือข่ายๆ เนื่องจากพบว่า เครือข่ายส่วนใหญ่มีการจัดหาช่องทาง การแจ้งข่าวสารความรู้ หรือข้อมูลใหม่ ๆ ให้สมาชิกรับรู้มากกว่า 3 ช่องทาง และสมาชิกส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการกำหนด ระเบียบข้อบังคับ ตามความเหมาะสม มีการสำรวจ จัดทำทะเบียนข้อมูล มีการระดมทุน มีการจัดกิจกรรมในลักษณะสนับสนุน ส่งเสริมช่วยเหลือสมาชิกในรูปแบบ การให้ความรู้ คำแนะนำ หรือ ประสานงบประมาณ มีการจัดเวทีถอดบทเรียนให้สมาชิกได้รับรู้ มีการรวบรวมบันทึกเป็นหลักฐานเอกสาร มีการเชื่อมประสานเครือข่ายอื่น มีแผนการทำงานและติดตามผลการปฏิบัติงาน มีการติดต่อสร้างความสัมพันธ์กับสมาชิก เช่น คณะกรรมการ เข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนสม่ำเสมอ มีการจัดกิจกรรมให้สมาชิกได้พบปะสังสรรค์เพื่อกระชับความสัมพันธ์ ส่วนการสนับสนุนจากภายนอก จะมีเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนมาส่งเสริมและให้การเรียนรู้การดำเนินงาน มาร่วมประชุม มาให้คำปรึกษา มาประสานงานกับเครือข่ายๆ นอกจากนี้ก็มีหน่วยงานจากภาครัฐ ภาคธุรกิจ หรือองค์กรเอกชนมาให้ความรู้ หรือร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายๆ หน่วยงานภายนอกมีการสนับสนุนสื่อหรือช่องทางการเรียนรู้ ต่าง ๆ เช่น คอมพิวเตอร์ คู่มือหรือแนวทางการทำงาน ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต รายการวิทยุ รายการทีวี และเอกสารสิ่งพิมพ์

จากกิจกรรมที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า กิจกรรมด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายมีลักษณะของการบริหารจัดการที่ค่อนข้างเป็นระบบและมีกิจกรรมในลักษณะที่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ ที่ผสานเชื่อมโยงกิจกรรม หลาย ๆ ด้านเข้าไว้ด้วยกัน โดยเน้นการช่วยเหลือเกื้อกูลกันซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของเครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชนที่มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาบุคคลและชุมชน ซึ่งจะต้องดำเนินควบคู่ไปกับการสร้างเครือข่ายให้มีความเข้มแข็ง ในด้านการสนับสนุนจากภายนอกพบว่า มีหน่วยงานต่าง ๆ ให้การส่งเสริม สนับสนุนกิจกรรมที่หลากหลายรูปแบบ โดยเฉพาะสำนักงานพัฒนาชุมชน สอดคล้องกับ ผลการศึกษาวิจัยของสายพิรุณ น้อยรอด เรื่องกระบวนการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน เกี่ยวกับ บทบาทของนักพัฒนาในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แก่เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต โดยเฉพาะทีมงานของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาเครือข่ายๆ ซึ่งสอดคล้องกับกิจกรรมสำคัญในความเป็น เครือข่าย คือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารประสบการณ์ แล้วพัฒนาไปสู่การวางแผนร่วมกัน และการดำเนินกิจกรรมต้องใช้วิธีการที่หลากหลาย สอดคล้องกับ ประเวศ วะสี ที่กล่าวว่า การเรียนรู้จะต้องผ่าน

วิธีการหลายอย่าง เช่น การจัดกิจกรรม การพบปะพูดคุย การประชุม อบรม ศึกษานาน สัมมนา เป็นต้น เพื่อให้ได้ข้อมูลใหม่อันจะนำมาซึ่งการสร้างภูมิปัญญา และสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนของ สายพิรุณ น้อยศิริ เกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ด้านการเรียนรู้ร่วมกันขององค์กร พบว่า มีการเรียนรู้และช่องทางการเรียนรู้ที่หลากหลายรูปแบบ กล่าวคือ การเรียนรู้จากภายใน ได้แก่ การรับข้อมูลข่าวสาร การเข้าร่วมประชุม การสื่อสารขององค์กรผ่านคณะกรรมการ การเรียนรู้โดยผ่านการปฏิบัติงานร่วมกัน แล้วยังนำมาสรุปเป็นบทเรียนเพื่อพัฒนาการทำงานให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น การเรียนรู้จากภายนอก ได้แก่ การแลกเปลี่ยนกับคณะศึกษาดูงานจากภายนอก การที่ผู้นำได้มีโอกาสเข้าร่วมประชุม สัมมนา ฝึกอบรมต่าง ๆ ซึ่ง จะเห็นได้ว่า เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ มีลักษณะและวิธีการจัดกิจกรรม ส่งเสริมการเรียนรู้ ที่หลากหลายบนการพึ่งพาอาศัยกัน ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการเป็นเครือข่าย คือ การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกด้วยกิจกรรมบนความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน

จากข้ออภิปรายข้างต้น สามารถนำมาใช้อธิบายปรากฏการณ์จริงที่เกิดขึ้นในการจัดกิจกรรมด้านการเรียนรู้และด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายได้ชัดเจน ว่ามีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน โดยกิจกรรมการเรียนรู้เป็นส่วนช่วยสนับสนุนและส่งผลให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในการขับเคลื่อนเครือข่ายไปสู่ความเข้มแข็งของเครือข่ายในที่สุด

2. การจัดกิจกรรมด้านการลงทุนและด้านสวัสดิการ

ผลการวิเคราะห์การจัดกิจกรรมด้านการลงทุนและด้านสวัสดิการ มีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน แต่ยังคงอยู่ในระดับค่อนข้างน้อย แต่เมื่อพิจารณาจากวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเครือข่ายฯ พบว่า เครือข่ายฯ ต้องการเป็นศูนย์กลางในการสร้างการเรียนรู้แก่สมาชิกและการบริหารจัดการทุนชุมชนมากที่สุด ดังนั้น การที่เครือข่ายฯ มีกิจกรรมด้านการลงทุนในเชิงธุรกิจค่อนข้างน้อย อาจเป็นเพราะว่าเครือข่ายมีการดำเนินกิจกรรมในลักษณะของการสร้างการเรียนรู้มากกว่า ดำเนินการในลักษณะการลงทุนเชิงธุรกิจ อีกอย่างสมาชิกเครือข่ายเองก็ได้มีการดำเนินกิจกรรมในด้านการลงทุนอยู่แล้ว ประกอบกับสาเหตุจากการที่เครือข่ายฯ ขาดความรู้ ประสบการณ์ และทักษะในการดำเนินธุรกิจ อีกทั้งยังไม่มีกิจกรรมที่ทำให้สมาชิกเห็นประโยชน์อย่างชัดเจนจึงทำให้มีกิจกรรมด้านนี้ในระดับน้อย ซึ่งสอดคล้องกับ ปัญหา อุปสรรค ด้านการบริหารจัดการเกี่ยวกับทุนดำเนินการที่พบว่า เครือข่ายฯ ขาดแคลนทุนดำเนินการเนื่องจากสมาชิกยังไม่เห็นประโยชน์ที่ชัดเจนในการระดมทุนรวมทั้งคณะกรรมการขาดความรู้ ทักษะและประสบการณ์ ด้านการบริหารจัดการทุน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิมพรรณ พันธุ์ศรี ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การสร้างเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตด้วยเวทีประชาคม ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาของการพัฒนาเครือข่ายระดับอำเภอและระดับจังหวัดที่สำคัญ คือ การขาดความรู้เรื่องเครือข่ายและการบริหารเครือข่าย และไม่มีเงินทุนในการดำเนิน

กิจกรรม จึงดำเนินกิจกรรมบนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเอง สอดคล้องกับหลักการจัดการธุรกิจเบื้องต้น ที่ว่าการดำเนินธุรกิจต่าง ๆ ผู้ประกอบการหรือผู้จัดการจำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับธุรกิจองค์ประกอบต่าง ๆ ในการดำเนินธุรกิจ และคุณลักษณะทั่วไปของธุรกิจ เพื่อเป็นความรู้เบื้องต้นในการบริหารและจัดการในธุรกิจประเภทนั้น ๆ ซึ่งอาจเป็นสาเหตุให้กิจกรรมด้านการลงทุนของเครือข่ายอยู่ในระดับน้อยกว่าด้านอื่น

จากข้ออภิปรายข้างต้น สามารถนำมาใช้อธิบายปรากฏการณ์จริงที่เกิดขึ้นในการจัดกิจกรรมด้านการลงทุนและด้านสวัสดิการได้ชัดเจน ว่ามีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน โดยกิจกรรมการลงทุนมีส่วนสนับสนุน และส่งผลให้เกิดการจัดสวัสดิการตามมา

จากที่กล่าวมาข้างต้นพบว่า การจัดกิจกรรมและองค์ประกอบโดยรวมของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ โดยทั่วไปมีลักษณะรูปแบบที่ผสมผสานเชื่อมโยงกันระหว่างเครือข่ายการเรียนรู้ เครือข่ายกิจกรรม เครือข่ายสนับสนุนทุน และเครือข่ายทรัพยากร โดยมีลักษณะของเครือข่ายการเรียนรู้และเครือข่ายกิจกรรมค่อนข้างชัดเจนกว่าด้านอื่น เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ในรูปแบบทางสังคมวิทยา จะเห็นได้ว่า เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ มีลักษณะของการเป็นเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เครือข่ายติดต่อสื่อสาร และเครือข่ายความสัมพันธ์ ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเครือข่ายฯ ในประเด็นที่ต้องการเป็นศูนย์กลาง ในการสร้างการเรียนรู้แก่สมาชิก ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ผลการวิเคราะห์การจัดกิจกรรม ด้านการเรียนรู้และด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายสูงกว่าด้านอื่น แต่ทั้งนี้เครือข่ายฯเอง ก็ต้องมีความพร้อมทางด้านงบประมาณและทรัพยากรด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ สันติภพ ไกรกิจราษฎร์ ที่ได้ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการเครือข่ายการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอเมืองเชียงราย ที่พบว่าด้านระบบบริหารจัดการเครือข่ายการเรียนรู้ เกี่ยวกับงบประมาณ ปัจจัยหลักที่จะทำให้การบริหารจัดการเครือข่ายฯประสบความสำเร็จคือ เรื่องงบประมาณ เกี่ยวกับบุคลากรพบว่า บุคลากรที่จะมาดำเนินการให้เครือข่ายประสบผลสำเร็จมีน้อย เนื่องจากขาดความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงาน ขาดการประสานกับฝ่ายต่าง ๆ จากผลการวิเคราะห์การจัดกิจกรรมของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอทั้ง 4 ด้าน ที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าทุกกิจกรรมมีความสัมพันธ์กันและส่งผลกระทบซึ่งกันและกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการวิจัย สภาพการจัดการกิจกรรมของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1.1 หน่วยงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ควรมีการฝึกอบรมทบทวนบทบาท คณะกรรมการเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์ระดับอำเภอ ในเรื่องวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเครือข่าย จัดบริหารจัดการเครือข่าย และแนวทางการพัฒนาเครือข่าย เป็นระยะเวลาที่สม่ำเสมอและต่อเนื่อง

1.2 หน่วยงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ควรจัดมีเวที ระดับ จังหวัด ระดับเขตหรือระดับภาค และระดับประเทศ เพื่อให้เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตได้มาพบปะเพื่อยกระดับและขยายผลการดำเนินงานในเครือข่ายของตนเอง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาวิจัยการบริหารจัดการเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในระดับต่าง ๆ โดยศึกษาเชิงลึกในบางประเด็น เช่น ในบทบาทของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในการเป็นแกนหลักในการบริหารจัดการทุนชุมชนในทุกภูมิภาค โดยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้รูปแบบและวิธีการดำเนินงานของแต่ละพื้นที่

บรรณานุกรม

- กรมการพัฒนาชุมชน. การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เศรษฐกิจชุมชน. กรุงเทพฯ : ม.ป.ป., 2550.
- กรมการพัฒนาชุมชน. แผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : ม.ป.ป., 2551.
- กรมการพัฒนาชุมชน. แนวทางและกรณีตัวอย่างการดำเนินงานศูนย์ประสานงานของเครือข่ายองค์กรชุมชน การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เศรษฐกิจชุมชน. กรุงเทพฯ : เอ ที เอ็น โปรดักชั่น, 2547.
- กองพัฒนาสตรี. การดำเนินงานเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต. กรุงเทพฯ : ม.ป.ป., 2537.
- กาญจนา รอดแก้ว. “การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเครือข่ายการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนในเขตภาคกลาง.” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร์ศึกษบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาจากระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. การจัดการเครือข่าย : กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จทางการปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ : ชัดเชสมิเดีย, 2543.
- คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554). กรุงเทพฯ : ม.ป.ป., 2549.
- คณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ. รายงานผลการสัมมนาเชิงปฏิบัติการในการระดมสรรพกำลังเพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้. กรุงเทพฯ : ม.ป.ป., 2536.
- คมสิทธิ์ สุริยวรรณ. เอกสารผลงานทางวิชาการ แนวทางการจัดตั้งสมาคมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับจังหวัด. กรุงเทพฯ : กรมการพัฒนาชุมชน , 2544.
- ชนากานต์ มุกขุนทด. เอกสารผลงานทางวิชาการ การประเมินผลการดำเนินงานคณะกรรมการเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านระดับอำเภอ อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา. กรุงเทพฯ : กรมการพัฒนาชุมชน, 2548.
- ธิดา จงก้องเกียรติและคณะ. “เอกสารผลงานทางวิชาการ.” เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กองพัฒนาสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม กรมการพัฒนาชุมชน, 2542. (อัดสำเนา)
- นิศดารค์ เวชยานนท์. “แนวคิดการสร้างสรรค์องค์ความรู้แห่งชาติ.” วารสารการจัดการความรู้ภาครัฐและภาคเอกชน (มกราคม 2541) : ไม่ปรากฏเลขหน้า.
- น้ำทิพย์ วิภาวิน. การจัดการความรู้กับคลังความรู้. กรุงเทพฯ : เอส.อาร์.พรีนติ้ง แมสโปรดักส์, 2540.

ปาน กิมปี. “การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียนเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน.”

วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์ศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาพัฒนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.

ปาริชาติ วลัยเสถียร. กระบวนการทัศน์ใหม่กับการเรียนรู้ของชุมชน. กรุงเทพฯ : ม.ป.ป., 2548.

ประหยัด จตุพรพิทักษ์กุล. “เครือข่ายการเรียนรู้เกี่ยวกับระบบการเกษตรกรรมทางเลือกของชุมชน.”

วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2538.

ประเวศ วะสี. กระบวนการทางปัญญาในการพัฒนาสานปฏิรูป. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โครงการสานปฏิรูป, สิงหาคม 2542.

พิมพ์พรรณ พันธุ์ศรี. เอกสารผลงานทางวิชาการ การสร้างเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตข้าวเวทีประชาคม. กรุงเทพฯ : กรมการพัฒนาชุมชน, 2544.

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต. กรุงเทพฯ : ม.ป.ป., 2550.

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). 14 พื้นที่ครู กองทุนสวัสดิการชาวบ้าน. ม.ป.ป., ม.ป.ท.

สายพิรุณ น้อยศิริ. เอกสารผลงานทางวิชาการ การศึกษาวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้จากชุมชน : กระบวนการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน. กรุงเทพฯ : กรมการพัฒนาชุมชน, 2547.

สนธยา พลศรี. เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2550.

สีลาภรณ์ นาคทรพรพ. การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ : ม.ป.ป., 2543.

เสรี พงศ์พิศ. เครือข่ายการเรียนรู้และการจัดการ [Online]. เข้าถึงเมื่อ 17 พฤศจิกายน 2549. เข้าถึงได้จาก <http://www.phongphit.com>

โสภิต ภูริสวัสดิ์. เอกสารผลงานทางวิชาการ ชมรมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต : ศึกษากรณีอำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก. กรุงเทพฯ : กรมการพัฒนาชุมชน, 2543.

วีรบูรณ์ วิสารสกุล. บทสังเคราะห์สวัสดิการท้องถิ่น [Online]. เข้าถึงเมื่อ 17 พฤษภาคม 2552.

เข้าถึงได้จาก www.tu.ac.th - /org/socadm/about/teach

สุวิทย์ มูลคำ และคณะ. เรียนรู้สู่กรมมีอาชีพ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : ที.พี.ปริ้นท์, 2543.

สุริชาติ จงจิตต์. “แนวทางการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อพัฒนาพลังงานทางเลือกของชุมชน.”

วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ม.ป.ป.

สันติภาพ ไกรกิจราษฎร์. “แนวทางการบริหารจัดการเครือข่ายการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
อำเภอเมืองเชียงราย.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร
การศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2550.

สุจินดา ชุณหชาคา. “การศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินงานธุรกิจชุมชน : กรณีศึกษาระหว่างชุมชน
วัดไร่จิงและชุมชนวัดดอนหวาย.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
เศรษฐศาสตร์การเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.

อดุลย์ วังศรีคุณ. “การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้ชุมชน
เข้มแข็ง.” วิทยานิพนธ์ปริญญาคุณวุฒิปบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

ภาคผนวก

แบบสอบถาม

--	--	--

ประธานเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ เพื่อศึกษาสภาพการจัดกิจกรรมของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

ให้ทำเครื่องหมาย (/) หรือเติม คำ หรือ ตัวเลข หน้าข้อความให้ตรงตามความเป็นจริง

1.1 ข้อมูลส่วนบุคคล

1. เพศ	☐ ชาย	☐ หญิง
2.		
3. อายุ	☐ 25 – 35 ปี	☐ 36 – 45 ปี
	☐ 46 – 55 ปี	☐ 56 – 65 ปี
	☐ 65 ปีขึ้นไป	
4. จบการศึกษา	☐ ประถมศึกษา	☐ มัธยมศึกษา
	☐ อาชีวศึกษา/เทียบเท่า	☐ ปริญญาตรี
	☐ สูงกว่าปริญญาตรี	

1.2 ข้อมูลสภาพทั่วไปของเครือข่ายฯ

1. เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตฯ จัดตั้งเมื่อ ปี พ.ศ.
2. มีกลุ่มสมาชิกที่เป็นเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับตำบล จำนวนกลุ่มเครือข่าย
3. แรงจูงใจการจัดตั้งเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอเกิดจาก
 1.
 2.
 3.
5. วัตถุประสงค์ของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตฯ เพื่อ
 1.
 2.
 3.
6. ที่มาของรายได้เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตฯ มาจาก
 1.
 2.
 3.

7. ผลประโยชน์ที่เครือข่ายให้แก่สมาชิก มีดังนี้

1.....

2.....

3.....

ตอนที่ 2 การจัดกิจกรรมของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในข้อความข้างล่างนี้ ให้ตรงกับสิ่งที่ท่านปฏิบัติมากที่สุด

เกณฑ์การให้คะแนน

ระดับน้อยที่สุด หมายถึง ไม่มีการปฏิบัติ/มีความคิดเห็นว่าเป็นความจริงน้อยที่สุด

ระดับน้อย หมายถึง มีการปฏิบัติเป็นบางครั้ง/มีความคิดเห็นว่าเป็นความจริงน้อย

ระดับปานกลาง หมายถึง มีการปฏิบัติเป็นบางครั้ง/มีความคิดเห็นว่าเป็นความจริงปานกลาง

ระดับมาก หมายถึง มีการปฏิบัติค่อนข้างบ่อย/มีความคิดเห็นว่าเป็นความจริงมาก

ระดับมากที่สุด หมายถึง มีการปฏิบัติบ่อยครั้ง/มีความคิดเห็นว่าเป็นความจริงมากที่สุด

1. ด้านการเรียนรู้

การจัดกิจกรรมด้านการเรียนรู้	ระดับการจัดกิจกรรม (ปี2548-2450)				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1.1 การประชุม					
1) การประชุมสมาชิกจากทุกเดือนอย่างต่อเนื่อง					
2) การเปิดกว้างและให้โอกาสสมาชิกได้เสนอความคิดเห็นต่างๆในการดำเนินงาน					
3) การประชุมมีการนำปัญหาอุปสรรคและความต้องการของสมาชิกร่วมกันคิดหาทางออกร่วมกัน					
4) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกในการประชุม					
1.2 การฝึกอบรม/สัมมนา					
1) คณะกรรมการหรือสมาชิกได้รับการฝึกอบรม/สัมมนาสม่ำเสมอ					
2) วิทยากรจากภายนอกมาให้ความรู้/ฝึกอบรมสม่ำเสมอ					
3. สมาชิกนำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาถ่ายทอดต่อเพื่อนสมาชิก					
4. การฝึกอบรมสมาชิกเพื่อให้เป็นวิทยากรกลุ่มออมทรัพย์ฯ					

การจัดกิจกรรมด้านการเรียนรู้	ระดับการจัดกิจกรรม (ปี2548-2450)				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1.3 การศึกษาดูงาน					
1) การนำคณะกรรมการไปศึกษาดูงานเครือข่ายอื่นๆ					
2) สมาชิกนำสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการศึกษาดูงานมาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและมุมมองร่วมกัน					
3) นำสิ่งที่ได้รับจากการศึกษาดูงานมาพัฒนากิจกรรมของเครือข่ายฯ					
1.4 การเรียนรู้จากการปฏิบัติ					
1) การนำบทเรียนจากการทำงานมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันสม่ำเสมอ					
2) การนำความรู้หรือวิธีการใหม่ๆ ที่ได้จากการปฏิบัติไปประยุกต์ใช้กับการทำงาน					
3) การนำข้อค้นพบจากการปฏิบัติที่ประสบผลสำเร็จมากำหนดแนวทางการทำงานของเครือข่ายฯ					
4) การบันทึกขั้นตอนการปฏิบัติที่สำคัญๆไว้เป็นบทเรียน					

2.ด้านการลงทุน

การจัดกิจกรรมด้านการลงทุน	ระดับการจัดกิจกรรมฯ (ปี2548-2550)				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
2.1 ด้านการบริการ					
1) การรับฝากเงิน					
2) การให้สมาชิกกู้					
3) การรับซื้อผลผลิตจากสมาชิก					
4) ตั้งศูนย์สาธิตการตลาด					
2.2 ด้านการผลิต					
1) การตั้งโรงงานผลิตสินค้าอื่นๆ ที่ไม่ใช่การเกษตร					
2) การตั้งโรงสี					
3) การตั้งโรงงานผลิตหรือแปรรูปสินค้าการเกษตร					

3.ด้านสวัสดิการ

การจัดกิจกรรมด้านสวัสดิการ	ระดับการจัดกิจกรรมฯ (ปี2548-2550)

	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
3.1 ด้านสุขภาพ เช่น การรักษาพยาบาล สนับสนุนอุปกรณ์การออกกำลังกาย การกีฬา ฯลฯ					
3.2 ด้านการศึกษา เช่น มอบทุนการศึกษา สนับสนุนอาหารกลางวัน อุปกรณ์การเรียน ฯลฯ					
3.3 ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เช่น ประกันชีวิตหมู่ ประกันภัยรถยนต์					
3.4 ด้านสงเคราะห์ชุมชน เช่น สงเคราะห์คนชราผู้ด้อยโอกาส คนพิการ ฅาปนกิจศพ ฯลฯ					

4. ด้านความเข้มแข็งของเครือข่าย

การจัดกิจกรรมด้านความเข้มแข็งของเครือข่าย	ระดับการจัดกิจกรรมฯ (ปี2548-2550)				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
4.1 การจัดการภายในเครือข่ายฯ					
1) การบริหารงานภายในเครือข่ายมีลักษณะยืดหยุ่นใช้ความสัมพันธ์ในการทำงาน มากกว่า สั่งการโดยตรง					
2) การจัดหาช่องทางการแจ้งข่าวสาร ความรู้ หรือข้อมูลใหม่ ๆ ให้สมาชิกรับรู้มากกว่า 3 ช่องทาง					
3) สมาชิกส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการกำหนด ระเบียบข้อบังคับ และทบทวนใหม่ได้ ตามความเหมาะสม					
4) การสำรวจและจัดทำทะเบียนข้อมูล กลุ่ม องค์กรและเครือข่าย					
5) . การระดมทุนในการบริหารเครือข่าย					
4.2 กระบวนการทำงานของเครือข่าย					
1) จัดกิจกรรม สนับสนุน ส่งเสริม ช่วยเหลือ สมาชิก ในรูป การให้ความรู้ คำแนะนำ หรือ ประสานงบประมาณ					
2) การเชื่อมประสานเครือข่าย เช่น จัดเวที ร่วมประชุม แลกเปลี่ยนวิทยากร					

4. ด้านความเข้มแข็งของเครือข่าย (ต่อ)

การจัดกิจกรรมด้านความเข้มแข็งของเครือข่าย	ระดับการจัดกิจกรรมฯ (ปี2548-2550)				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
3) จัดเวทีถอดบทเรียนที่ประสบผลสำเร็จให้สมาชิกได้รับรู้และรวบรวม บันทึกเป็นหลักฐานเอกสาร					
4) นำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาปรับปรุงการทำงาน					
5) คณะกรรมการมีแผนการทำงานและติดตามผลการปฏิบัติงาน สม่าเสมอ					
4.3 การสื่อสารและสร้างความสัมพันธ์					
1) กิจกรรมให้สมาชิกได้พบปะสังสรรค์เพื่อกระชับความสัมพันธ์สม่าเสมอ					
2) สมาชิกมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในเครือข่าย					
3) คณะกรรมการเครือข่ายฯ เข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนสม่าเสมอ					
4.4 การสนับสนุนจากภายนอก					
1) เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนมาส่งเสริมและให้การเรียนรู้การดำเนินแก่เครือข่ายฯสม่าเสมอ					
2) พัฒนาการมาร่วมประชุม/ให้คำปรึกษา/ประสานงานกับเครือข่ายสม่าเสมอ					
3) การสนับสนุนสื่อหรือช่องทางการเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น คอมพิวเตอร์ คู่มือหรือแนวทางการทำงาน ข้อมูลทาง อินเทอร์เน็ต รายการวิทยุ รายการทีวี เอกสารสิ่งพิมพ์					
4) หน่วยงานจากภาครัฐ ภาคธุรกิจ หรือองค์กรเอกชนมาให้ความรู้หรือร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่าย					

ตอนที่ 3 ปัญหาข้อจำกัด และข้อเสนอแนะ

3.1 การจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้ของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตฯ

1) ปัญหา อุปสรรค

.....

.....

2) ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

3.2 การบริหารจัดการเกี่ยวกับทุนดำเนินการของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตฯ

1) ปัญหา อุปสรรค.....

.....

2) ข้อเสนอแนะ.....

.....

3.3 การสร้างงานและรายได้แก่ชุมชนของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตฯ

1) ปัญหา อุปสรรค.....

.....

2) ข้อเสนอแนะ.....

.....

3.4 การพัฒนาโครงสร้างและระบบการทำงานของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตฯ

1) ปัญหา อุปสรรค.....

.....

2) ข้อเสนอแนะ.....

.....

ขอขอบพระคุณท่านที่ได้ให้ข้อมูลที่เป็นจริง

การวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

แบบสอบถามสภาพการจัดกิจกรรมเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ แบ่งออกเป็น 3 ตอน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

คำถามปลายปิด

1. ข้อมูลทั่วไปของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต	จำนวน 2 ข้อ
2. การจัดกิจกรรมของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ	จำนวน 31 ข้อ
2.1 ด้านการเรียนรู้	จำนวน 13 ข้อ
2.2 ด้านการลงทุน	จำนวน 7 ข้อ
2.3 ด้านสวัสดิการ	จำนวน 4 ข้อ
2.4 ด้านความเข้มแข็งของเครือข่าย	จำนวน 17 ข้อ

คำถามปลายเปิด

1. ปัญหา ข้อจำกัด และข้อเสนอแนะ

การวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของสภาพการจัดกิจกรรมเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ ได้นำตอนที่ 2 มาหาค่าความเชื่อมั่นดังตารางผนวก ข

ตารางผนวก ข แสดงค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเกี่ยวกับของกลุ่มตัวอย่างต่อสภาพการจัดกิจกรรมเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ

ลำดับที่	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
1	65.8333	195.8678	.6729	.09574
2	64.7333	198.8230	.5700	.9585
3	64.7333	203.5816	.4445	.9590

ลำดับที่	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
4	64.7000	201.1138	.5422	.9586
5	65.4333	196.4609	.6415	.9583
6	65.7667	202.5299	.4552	.9584
7	65.3000	195.2517	.6515	.9582
8	65.8000	198.1655	.5546	.9587
9	66.1667	196.4885	.5821	.9587
10	65.9000	196.1621	.5501	.9584
11	65.7333	192.1333	.6746	.9581
12	65.3333	198.5057	.5838	.9569
13	65.1000	190.6448	.8039	.9572
14	65.0000	190.2069	.8538	.9571
15	65.4000	190.9379	.6661	.9565
16	65.7667	189.7023	.7088	.9573
17	65.5000	184.3966	.8251	.9580
18	65.2000	187.4759	.7288	.9580

ลำดับที่	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
19	65.2000	193.8897	.6601	.9574
20	65.3000	197.7345	.6082	.9574
21	65.5667	190.1851	.6967	.9575
22	65.7333	193.4437	.7673	.9576
23	55.6000	178.5241	.7774	.9579
24	55.7000	178.1483	.7492	.9593
25	56.8667	194.6023	.4420	.9592
26	56.6000	190.3862	.4126	.9956
27	57.1667	195.3851	.3822	.9595
28	57.2333	191.2195	.4465	.9602
29	57.0333	193.8264	.3338	.9576
30	56.1667	185.1092	.6417	.9574
31	56.0333	184.1023	.7012	.9594

Reliability Coefficients : N of Item = 31.0 Alpha = 0.9590

